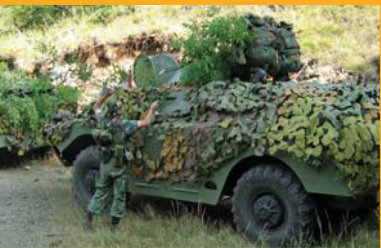

ОДБРАНА

Година VII ■ Број 141 ■ 1. август 2011. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

*Дан авијације Војске Србије
2. август*

Пуковник
Предраг Бандић
командант 204.
ваздухопловне бригаде

Небо
отворено
за сарадњу

Moskovska banka Beograd u Ministarstvu odbrane Republike Srbije

VIP KREDITNI PAKET

Ponudom specijalnih VIP kreditnih paketa za zaposlene u Ministarstvu odbrane Republike Srbije, Moskovska banka a. d. Beograd svrstala je Ministarstvo odbrane u red klijenata od posebnog značaja.

Kamatne stope na kredite su niže i do 2 procentna poena u odnosu na naše standardne kamatne stope, a u odnosu na konkurenciju i do 5 procenta niže. Obračunava se **srednji kurs evra** i Visa revolving kreditna kartica je **bez obračuna kamate za 3 meseca**.

Refinansirajuća Viza kreditna kartica Moskovske banke Beograd

Visa kredina kartica Moskovske banke Beograd je među najpovoljnijim karticama, sa mesečnom kamatom od **1,83%**, a novost je što uz karticu dobijate **besplatno** putno zdravstveno osiguranje koje pokriva: nadoknadu troškova nastalih nezakonitim korišćenjem kartice u slučaju gubitka/krađe (do 1.000 EUR), nadoknadu troškova blokade kartice i izrade nove do 15 EUR, putno zdravstveno osiguranje sa premijom od 30.000 EUR, organizaciju putovanja i organizaciju pravne i medicinske pomoći – 1 poziv mesečno...

Refinansirajući dugoročni dinarski kredit sa fiksnom ratom do 31. 12. 2012.

Bira se broj meseci od **13 do 60** i ne mora se prenositi zarada na račun u Moskovskoj banci (uz mogućnost zaduženja do 40% od plate). Do 31. 12. 2012. kamata je **18,5%**, a nakon toga rata se menja kvartalno, po stopi koja ima strukturu 3M Belibor +10 procentnih poena. Eks kamata je 21,28%.

Primer: za kredit od **100.000 RSD na rok od 60** meseci, rata je **2.568 RSD fiksno** do 31. 12. 2012, a onda se rata menja kvartalno u skladu sa promenama 3M Belibora i bez bilo kakve revalorizacije ostatka duga.

Refinansirajući kredit vezan za EUR sa rokom do 60 meseci – grace period od 12 meseci

Za kredit od 3.000 EUR, na 48 meseci, sa kamatom od **13,78%** (3M euribor +12,75), rata je 81,67 EUR, a u prvoj godini klijent će plaćati samo kamatu od **34,45 EUR** (rok otplate je 60 meseci). EKS je u iznosu od 15,02%. Grace period nije obavezan – ukoliko je otplata glavnice bez grace perioda, rata iznosi **69,50 EUR**. EKS je 15,07%

Filijala Beograd – 011 3952 266, 011 3952 262, 011 3952 263, Balkanska 2

Filijala Novi Sad – 021 21 55 100, Narodnog fronta 12

www.moskovskabanka.rs

Dobra vest!

Fiksna kamatna stopa*

Moskovska banka Beograd

Banka svetske metropole

Balkanska 2,
Tel: 011 395 22 63,

Narodnog fronta 12,
Tel: 021 21 55 103

www.moskovskabanka.rs

ROADSTAR RADIO

98,5 MHz

U ritmu
proleća!

www.roadstar.rs

ИСТОРИЈА Вил Дјурант ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

НАРУЧБЕНИЦА

МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд, тел/факс 011/3241-009
Жиро-рачун : 840-312849-56

Наручујем _____ комплекта едиције „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“ по повлашћеној
цени од 19.440,00 динара.

Издања ћу платити на кредит у _____ рата (највише 18), путем административне
забране.

Попуњену наручбеницу послати на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити
достављена административна забрана ради овере.

Након прихватања забране и уплате прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити
достављена путем Пост експреса, на терет купца.

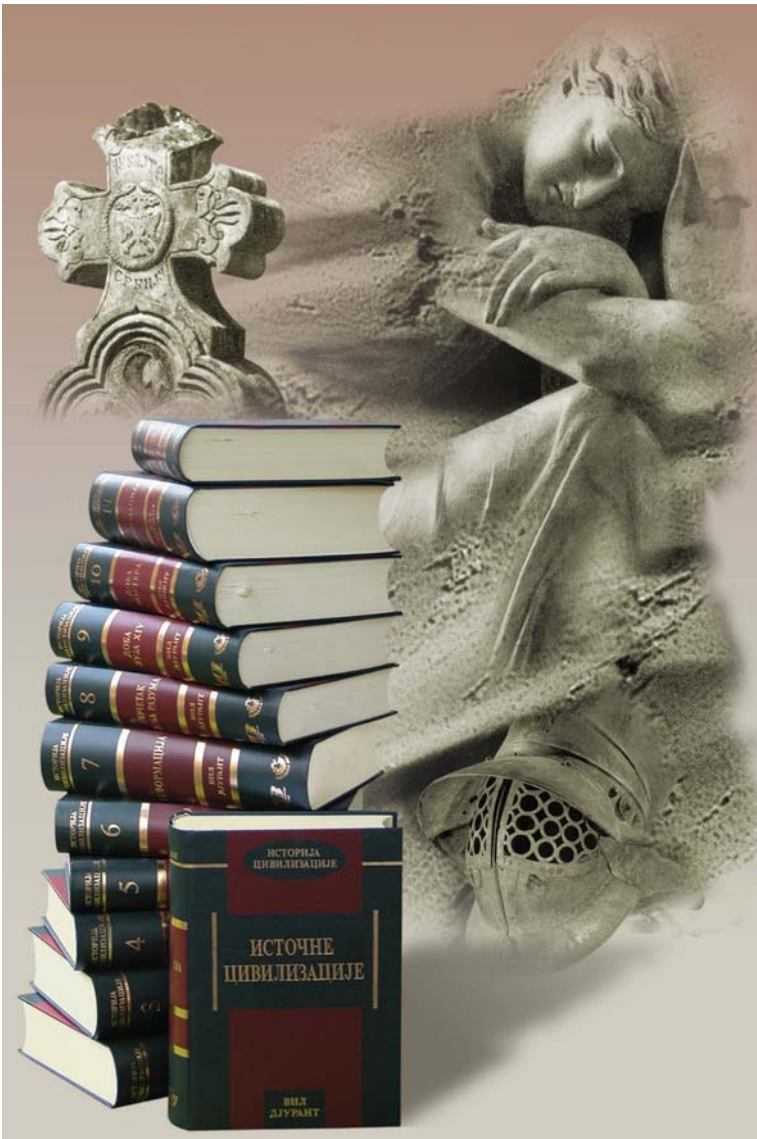
Купац : _____ Телефон : _____

ЈМБГ : _____ Број личне карте : _____

Издате од МУП : _____

Улица и број : _____ Место : _____

Потпис наручиоца:

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић

Душан Глишић

Стални сарадници

Станислав Арсић, мр Себастиан Балаш,
мр Славиша Влчић, Милосав Ц. Ђорђевић,
Владица Крстић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Миладиновић, мр Миљан Милкић,
Крсман Милошевић, др Милан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Даримир Банда (уредник)
Горан Станковић и Јово Мамула (фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

БРОЈ 141

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ:

НОЋНИ ЛЕТ МИГА 29
СРПСКОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

СНИМИО ДИМИТРИЈЕ ОСТОЈИЋ

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

6 Сусрет генерала Милетића и Бартелса у Београду

ЕВРОПСКО ВОЈНО ПАРТНЕРСТВО

■ ИНТЕРВЈУ

8 Пуковник Предраг Бандић, командант 204. ваздухопловне бригаде

НЕБО ОТВОРЕНО ЗА САРАДЊУ

■ ТЕМА

12 Сектор за ванредне ситуације МУП-а Србије

ПРАВОВРЕМЕНИ ОДГОВОР

Имајући у виду глобалне климатске промене и чињеницу да је регион југо-источне Европе угрожен различитим врстама природних катастрофа, попут поплава, суша, пожара, земљотреса, клизишта, олујних киша, основ-

ни циљ Сектора јесте унапређење службе и јачање капацитета у области смањења ризика од катастрофа, брзог првог одговора у случају ванредне ситуације и ефикасног уклањања последица катастрофа

■ ОДБРАНА

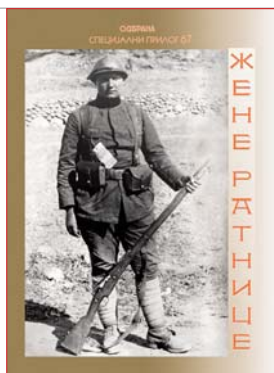
22 Обука у верању

СКОК СА СТОЛА

24 Специјалистичка обука кандидата за професионалне војнике

ПОДМЛАДАК ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ЖЕНЕ РАТНИЦЕ

О УЛОЗИ ЖЕНА У ОРУЖАНИМ
СУКОБИМА ТОКОМ ИСТОРИЈЕ28 Разговор са мајором Игором Јанковићем
после повратка из мисијеИ ЛИБЕРИЈЦИ ЗНАЈУ КО
СУ ВИДИЋ И ЋОКОВИЋ

Тешко да би ико дошао на идеју да у јужној Србији потражи информације о дешавањима у западној Африци. Ипак, мајор Игор Јанковић из Сурдулице, који се недавно вратио из мировне мисије у Либерiji, може дуго да вам прича о тој држави на обали Атлантског океана.

32 Поручник Александар Дишовић

СРПСКИ 18 АЛФА

■ ТЕХНИКА

56 Call of Duty – Black Ops

ЗАВЕРА У ПРВОМ ЛИЦУ

■ ДРУШТВО

58 Деца „Наше Србије” на Тари

ШКОЛА ПРИЈАТЕЉСТВА

■ СВЕТ

64 Пирати у новом миленијуму (1)

ХОД ПО ДАСЦИ

Последњих неколико година медији све чешће извештавају о блиским сусретима морепловаца и пиратских дружина, нарочито на пучини Индијског океана и Црвеног мора. На мети „савремених гусара” су и ратни бродови.

ВАРЉИВО
ЛЕТО

... Леџо... Варљиво! Шта варљиво? Па рекао си леџо, а варљиво стварно, мало-мало ћа киша...

Немогуће је не препознати дијалог из кулног српског филма *Варљиво леџо '68*. Заједнички именитељи тог варљивог лета, односно времена, било да је реч о метеоролошкој или друштвеној појави, и овог данашњег, такође варљивог, поготово између две *Огбране*, могу бити судбине људи и прича о безбедности.

Чини се да је и појединачна и национална, и регионална и глобална, речју свеобухватна, недељива безбедност, како бисмо то језиком струке рекли, сваким даном другачија и захтевнија – скоро да је немогуће предвидети ризике којима је обичан човек изложен. Занемарујући истину да свака ствар, појава или догађај има неко дубље значење, у својеврсној шаховској партији с живим фигурама очито сви смо, било када и било где, само пиони.

Тако је овогодишњег јула у Ослу појединац угрозио животе, показујући да су безбедносне процене надлежних служби у земљи биле погрешне. У међународним оквирима данас, безбедност и појединаца и држава постаје императив.

Настојећи да саставимо мозаик, писао је некада наш колега Иван Марковић, крхотине разбијеног огледала у којима се виде парчићи нас самих, као за сламку се хватамо за друге људе, од којих очекујемо да кажу шта нам се дешава и колико ће дуго да траје. Тражимо, дакле, одговоре, верујући да ће нам у том процесу сазнавања бити лакше.

Стога и овај августовски број *Огбране* пита, преноси, бележи и одмерава... Речима и сликом, на тренутке више или мање уверљиво. Између њених корица поделићемо искуства разговарајући о будућности српске авијације или о деловању у ванредним ситуацијама, обуци у верању наших специјалаца или припадника Речне флотиле на води. Можда сазнамо више о женама ратницама, мировњацима из Либерiji, нападима модерних пирата на ратне бродове... људима и безбедности...

Како то обично бива, ишчитани фрагменти уобличиће и употпунити, и нашу стварност. И даље варљиву... Баш као у поменутом филму, у коме главни јунак, подељен између времена и (не)времена, тражи свој пут и место под капом небеском. Мало-мало ћа киша, у свему и свуда, свагда и увек – остаје једина и непроменљива истина живљења. Зар не? ■

Владимир ПОЧУЧ

Сусрет генерала Милетића и Бартелса у Београду

Европско војно партнерство

Двојица званичника оценила су да је билатерална војна сарадња између Војске Србије и Оружаних снага Краљевине Данске веома добра, да је у успону, посебно последњих неколико година, али да постоји простор и интерес за њено даље унапређење

Снимио Ј. МАМУЛА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милоје Милетић састао се 20. јула са командантом Одбране Краљевине Данске генералом Кнудом Бартелсом, који је боравио у дводневној посети Србији.

Двојица званичника оценила су током разговора да је билатерална војна сарадња између Војске Србије и Оружаних снага Данске добра, да је у успону, посебно последњих неко-

лико година, али да има простора и интереса за њено даље унапређење.

– Сигуран сам да ће ова посета допринети унапређењу сарадње Србије и Данске – рекао је генерал Милетић и нагласио да је, током реформе Министарства одбране и Војске Србије, Данска била велики савезник и пријатељ нашој земљи, те да нам је у сваком моменту пружала подршку.

Како је истакао начелник Генералштаба српске војске, сарадња је

посебно развијена у области ваздухопловства. – Имамо и стручну и финансијску помоћ Данске када је реч о развоју капацитета службе трагања и спасавања и безбедности летења, за шта је она издвојила око 600.000 евра. Уз подршку Данске, прва смо земља у региону која је постала пуноправни члан организације за сателитско позиционирање субјеката у невољи. Данска је један је од значајнијих донатора нашег система одбране – истакао је генерал Милетић.

ПРОТОКОЛ О ДОНАЦИЈИ

Током посете Србији генерал Бартелс обишао је Команду Ваздухопловства и ПВО у Земуну, где је потписан *Протокол о донацији* Краљевине Данске Министарству одбране и Војсци Србије. На тај документ потписе су ставили амбасадор Данске у Србији Мете Кјуел Нилсен и командант нашег ваздухопловства бригадни генерал Ранко Живак.

Од 2004. година Данска је донирала 3,2 милиона евра Министарству одбране и Војсци Србије, а највећи део средстава, осим оних која су издвојена за потребе нашег ваздухопловства, усмерен је на пројекте PRISMA, PELT и развој цивилно-војне сарадње.

– Данас ће у Команди Ваздухопловства бити потписан *Протокол о донацији* циљерни за обслуживање војног ваздухопловства – навео је начелник Генералштаба Војске Србије и нагласио да с Данском имамо значајну сарадњу у областима обуке за учешће у мултинационалним операцијама, школовања кадра логистике, цивилно-војних односа и учења енглеског језика.

ВОЈНА СПОМЕН-МЕДАЉА

У Малој ратној сали старог Генералштаба, генерал Бартелс разговарао је са државним секретаром Министарства одбране Игором Јовичићем. Том приликом државни секретар уручио је војну спомен-медаљу изасланику одбране Краљевине Данске потпуковнику Сорену Кнудсену.

Командант Одбране Данске захвалио је генералу Милетићу на позиву да дође у Београд и истакао да је посета за њега привилегија јер између оружаних снага Данске и Србије постоји изузетна сарадња.

– Искористио бих прилику да изразим задовољство и честитам генералу Милетићу на успешној трансформацији Војске Србије. Данска је спремна да подржи придруживање Србије Европској унији. Задовољни смо што имамо прилику да проширимо нашу сарадњу и у оквиру Програма *Партнерство за мир*. Србија је наш највећи војни партнер у Европи који није у НАТО-у – рекао је генерал Бартелс и позвао српског начелника Генералштаба да посети његову земљу, ради даљег продубљивања добрих односа две војске и две земље.

После састанка са генералом Милетићем, генерал Бартелс одржао је предавање у Центру за мировне операције. Током боравка у Србији посетио је Оперативни центар Ваздухопловства и ПВО, Специјалну бригаду у Панчеву, Војни музеј на Калемегдану и Музеј југословенског ратног ваздухопловства. ■

Никола ДРАЖОВИЋ
Сергеј КОМНЕНИЋ

Начелник Генералштаба у Чачку и Горњем Милановцу

7

Јединице и установе Војске Србије у Чачку и Горњем Милановцу крајем јула обишао је начелник Генералштаба генерал Милоје Милетић са сарадницима.

У Техничком ремонтном заводу „Чачак“ начелника Генералштаба дочекао је заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Видоје Живковић, а заступник директора те установе потпуковник Стојко Биочанин реферисао је о организацијској структури, раду и плановима у 2011. години, као и о постојећим проблемима.

Потом је генерал Милетић обишао ремонтне полигоне Завода, Спортско-рекреативни центар „Алвациница“ и одељак „Чачак“ 104. складишта првог складишног баталјона Базе, који је смештен у касарни „Алвациница“. Том приликом командант Централне логистичке базе бригадни генерал Горан Зековић презентовао је генералу Милетићу капацитете складишта у тој касарни.

Посету Чачку начелник Генералштаба завршио је обиласком касарни „Ратко Митровић“ и „Танаско Рајић“, где се уверио у стање објеката. Затим је обишао касарну „Војвода Радомир Путник“ у Горњем Милановцу и складишта убојних средстава „Луњевица“ и „Боговаћа“.

Н. Д.
СНИМИО Д. АТЛАГИЋ

Пуковник Предраг Бандић, командант 204.

Небо отворено за

- Живимо у времену брзог технолошког напретка, па је овладавање ваздухопловном технологијом, производња ваздухоплова и опреме, али и опремљеност савременим ваздухопловима питање престижа и даљег технолошког развоја државе
- Не губећи време, у претходном периоду Ваздухопловство је израдило студије и системска документа, исказујући тако визију даљег развоја
- Није више реч само о броју сати налета наших pilota, сада размишљамо о квалитетном налету
- Стране делегације могу да нам помогну и понуде одређене могућности технолошке сарадње, трансфер технологија и улагања у ваздухопловство
- Жена у кабини авиона и хеликоптера је и културолошки искорак нашег друштва

Снимио Ј. МАМУЛА

Наредне године Дан авијације, 2. август, биће посвећен великом јубилеју – стогодишњици војне авијације на овим просторима. У децембру 1912. у Нишу је формирана Ваздухопловна команда, а самим тим и Ваздухопловство као засебан вид Војске. Према речима команданта 204. ваздухопловне бригаде пуковника Предрага Бандића, била је то визионарска одлука, имајући у виду да

је у тим раним годинама развоја авијације препозната њена будућа улога и намена, те врло брзо потврђена у пракси. У много развијенијим и данас јачим ваздухопловствима таква одлука донета је далеко касније.

■ *Имајући у виду њакву традицију, шта је одредило деценију за нама када је реч о српском војном ваздухопловству?*

сарадњу

– Вид Ваздухопловства формиран је у време када се мала и релативно сиромашна Србија одлучила на стратегијско оруђе, како би одговорила на историјске и безбедносне изазове свог времена. У ратовима који су уследили, сврсисходност такве одлуке потврђена је у потпуности. Приоритетни безбедоносни ризици данас су другачији, али и тада и данас остала је непромењена чињеница да је интерес једне нације да има ваздухопловство и ваздухопловне капацитете. Живимо у времену брзог технолошког напретка, па је овладавање ваздухопловном технологијом, производња ваздухоплова и опреме, али и опремљеност савременим ваздухопловима, питање престижа и даљег технолошког развоја државе и друштва. Дискусија о томе често је била актуелна јер је тешко одржати ваздухопловство у времену економске кризе и трансформације Војске. Издавање новца за ваздухопловство било је тешко и ми, ваздухопловци, добро смо то разумели, па смо већ тада предузели мере да тај период „преживимо“. Где је данас ваздухопловство у Србији – на крају тешког периода и на почетку обећавајућег. То кажем зато што смо успели и у тешким временима да обезбедимо обуку како би пилоти наше авијације задржали занат у рукама и способност да наменски употребе летелице којима управљају. Поред тога, пратећи динамику трансформације Војске Србије, Ваздухопловство је реорганизовано, њена постојећа структура требало би да остане дугорочно непромењена и омогући даљи несметан развој. Сада смо окренути ка будућности, усвајајући нове стандарде и напуштајући стереотипе тежишно смо усмерени ка достизању Партнерских циљева, модернизацији и практичним облицима оспособљавања.

■ *Како оцењујете стање у нашем ваздухопловству данас, посебно обуку и њену материјалну базу?*

– У претходном периоду припадници Ваздухопловства и ПВО израдили су већи број системских докумената, исказујући тако визију даљег развоја. Они су потпуно јасни и већ се примењују одређени број година – то су студије развоја рода авијације у дугорочном периоду, система ПВО, Центра за контролу суверенитета, унапређења транспортних и хеликоптерских капацитета, модернизације основних борбених система. Реч је о студијама које су основ за планирање опстанка и развоја Ваздухопловства и ПВО. Израдили смо и доктринарна документа, пратећи темпо промена у Војсци, а ваздухопловном доктрином покушавамо да применимо нову организацију на начин који осликава савремено поимање ваздухопловне моћи и могућности употребе авијације у здруженим операцијама. То су смернице како се ваздухопловство ефективно и ефикасно може употребити у корист државе и народа.

Осим тога, више није реч само о броју сати налета наших пилота, сада пре свега размишљамо о квалитету оствареног налета. Мада још увек није на жељеном нивоу, налет наших пилота далеко је већи него што је био претходних година. Међутим, он чак и не мора у потпуности да буде у жељеном обиму – значајно је да се извршава у сложеним условима, уз изазове времена, метеоролошких услова, доба дана, сложености вежби, примене савремених стандарда у извршавању. А ако говоримо о оствареном налету, ова година кренула је добро – само у првих шест месеци, на пример, ловачка авијација на аеродрому Батајница остварила је десетоструко већи налет од

прошлогодишњег. Транспортна авијација је свакодневно ангажована, а кадети напредују бржим темпом него претходних година. После дужег прекида, реализована је обука пилота за летење у ноћним условима на свим типовима летелица. Све је више вежби и стварних дејстава на полигонима. Та сложеност обуке донела је нови квалитет, а налет се све више усмерава ка младим пилотима.

■ *У протеклој години припадници ваздухопловних јединица учествовали су на неколико међународних вежби, а неке су њек пред њима. Колико је значајно учешће на таквим увежбавањима и каква искуства стиичу наши ваздухопловци?*

– Претходни период обележило је неколико значајних вежбених активности, попут „Air solution 2011“, вежбе која је одржана почетком године са ваздухопловством Румуније, на којој су први пут учествовали и штабни официри Националне гарде Охаја. Такође, било је и увежбавања на нивоу рода и вида, која су, после дуго времена, донела нови квалитет у обуци јер су за свако њихово реализовање неопходне добре припреме и интеграција обуке. Због тога вежбе на којима ваздухопловци учествују, посебно међународне, представљају виши ниво обучавања. Оне су важне и због тога што на вежбама усвајамо светске стандарде. Један од примера је и чињеница да извођење летачких активности уз конверзацију на енглеском језику данас у јединицама авијације не представља више неуобичајену појаву. Достизање жељених стандарда, свакако, и јесте наша обавеза, сходно исказаним партнерским циљевима. Уз помоћ различитих механизма, реализацијом теоријских курсева и практичним оспособљавањем, достигли смо жељени ниво

припремљености за активно учешће на међународним ваздухопловним вежбама. На тај начин постајемо компатибилан партнер земљама у региону, доприносећи испуњењу стратегијских циљева наше земље – успостављању добрих регионалних односа и директних веза са суседима који су чланице *Партинерства за мир* и НАТО-а.

У ваздухопловним јединицама тренутно командује или планира обуку значајан број официра који су се стручно усавршавали у најпрестижнијим иностраним школама, ранга командно-штабног или генералштабног усавршавања – од Велике Британије, Француске, Немачке, Русије, САД, Грчке, Италије, Естоније. Они доприносе примени одређених међународних стандарда и у обуци и у раду јединица.

■ *Зашто је вежба „Air solution 2011“, коју сте издвојили, била специфична?*

– То је последња у низу вежби које су реализоване са оружаним снагама Румуније према првобитно уско специјализованом антитерористичком сценарију. Заједничким одређењем два пријатељска ваздухопловства одлучили смо да се сценарио вежбовних активности значајно прошири и вежба организује према НАТО стандардима сваке друге године, како би се у њено извршење укључило још јединица другачијег формата, организације и намене. Значајно је и то што је вежба препозната и призната у међународним оквирима.

Тако се у припреми и реализацији вежбе сада ангажују капацитети система противваздухопловне одбране, службе трагања и спасавања, борбене и транспортне авијације. На основу међусобног споразума два министарства одбране и два ваздухопловства, у време извођења вежбе практично се неутралише ваздушна граница две државе. Заједничком контролом ваздушног простора, у коју је укључена и Агенција за контролу летења, увежбавамо наше снаге и летимо у заједничком простору, користећи знања која смо у међувремену стекли и способности за које смо се обучили. Вежба се већ годинама реализује на енглеском језику, према стандардима који су

усвојени на основу Програма *Партинерство за мир*.

■ *Делегације наших ваздухопловца радо су виђене на бројним аеромитинзима. Какви су ушисци с таквих манифестација?*

– Аеромитинзи и смотре аеронаутике су, осим места за приказ технолошких достигнућа и потписивање купопродајних уговора, уједно и догађаји на којима се негује ваздухопловна традиција. Чињеница да смо ми радо виђени гости на већем броју аеромитинга говори да смо и даље у кругу земаља које негују и развијају ваздухопловство. Наш допринос светском ваздухопловству, током стогодишњег периода, признаје се и уважава у међуна-

родним оквирима. Можда у овом развојном тренутку наша техника није на најсавременијем нивоу, али је сигурно да нас у свету сврставају међу оне који поштују ваздухопловство и његову традицију.

■ *Тешко је набројати све старе делегације које су у прошеклом времену посетиле 204. ваздухопловну бригаду којом командујете. Који су циљеви тих посета?*

– Капије аеродрома су потпуно отворене за партнере и пријатеље. На Батајници су лоцирани сви капацитети ловачке и транспортне авијације, део хеликоптерских јединица, али и ресурси српске школске авијације. Такође, тамо се налазе и Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“, Ваздухопловно-медицински институт, део Техничког опитног центра намењен за летна испитивања, те Центар за обуку ВиПВО. Стога су посете страних војних делегација уобичајене и веома бројне. Циљеви оваквих посета могу се сврстати у три групе: јачање поверења, сарадња у области ваздухопловних технологија и заједничка обука.

Србија је потписник докумената о контроли наоружања, чији су циљеви да се унапреди сарадња у региону, успостави поверење и добри односи међу суседима. На Батајници нема шта да се крије, а када год смо у прилици радо представљамо своје капацитете за сарадњу на регионалном и ширем нивоу. Недавно смо угостили и војне представнике земаља ОЕБС-а и демонстрирали им могућности Бригаде.

Ипак, најзначајније делегације које су посетиле Батајницу у протеклом периоду су експертске, чија је намера била да сагледају могућности технолошке сарадње кроз учешће у програмима модернизације и опремања ваздухопловства новим средствима. У том смислу, за њих су најинтересантнији били пројекти развоја авиона „ласта“ и модернизације авиона Г-4, хеликоптера „газела“, Ми-8 и Ми-17, као и транспортног авиона Ан-26. Стране компаније исказују спремност за сарадњу, трансфер технологија и улагања у ваздухопловство, што би нам омогућило

УВЕК „ПРВИ“

Пуковник Предраг Бандић рођен је 24. јула 1968. у Београду. Ваздухопловну школу „Маршал Тито“ завршио је у Мостару, као најбољи ученик, а Ваздухопловну војну академију у Задру 1991, као први у рангу и стекао звање pilota. Од 1998. до 1999. усавршавао се на Генералштабној школи Војске Југославије, а касније и на Балтичком колеџу одбране. Највише војно образовање стекао је пре три године на америчком Националном ратном колеџу у Вашингтону, као први српски официр у историји Колеџа. Такође је прва генерација студената Академије која се школовала на авиону „орао“ J-22. Летео је на авионима J/HJ-22 „орао“, H-62 „супергалеб Г-4“, H-60 „галеб Г-2“ и B-53.

ефикасно превладавање постојећег технолошког заостатка.

И наравно, извођење заједничке теоријске и практичне обуке са припадницима страних ваздухопловстава на аеродрому Батајница је добродошло, део је планских активности у области међународне војне сарадње и представља механизам за усвајање партнерских стандарда и достизање жељене способности јединица.

■ Недавно је отворен Одсек за безбедности летења у оквиру Команде ВиПВО Војске Србије. Каква су искуства када је реч о њом систему, који је новина код нас?

– Последње две године посебно развијамо систем безбедности летења у ВиПВО. Формирање таквог Одсека у Команди, органа у бригадама и ескадрилама, јесте показатељ успостављања организацијске структуре која доприноси безбедности. Познато је да су авијација и позив летача врло ризични. Систем безбедности летења обухвата специфичне послове који се односе на стварање услова, праћење реализације и анализу летачких активности ради превенције ванредних догађаја. Не слажем се да је то функционална новина код нас, те да је императив безбедног извршења летачких задатака био запостављен. Наиме, у новоуспостављеној организацији поменути делатностима прецизирано је место, те је систем безбедности летења постао оперативан. Кратак вакум који смо имали јесте последица динамике измена у организацији авијацијских јединица. Сада је то превазиђено и мислим да је Одсек безбедности летења постао место на којем се брине о људским животима и техници.

■ Говорили сте о стандардима, наводећи да је достизање стандарда НАТО-а тенденција у нашој војсци. Шта то, заправо, значи за Ваздухопловство и ПВО?

– Прихватајући обавезе Партнерства за мир Србија је дефинисала платформу, а Војска циљеве које жели да постигне. Део циљева односи се и на Ваздухопловство. Они нису претен-

УСАВРШАВАЊЕ КАО ИМПЕРАТИВ

■ Који су ризици, а које користи од усавршавања српских пилота у иностранству?

– Корисно је, наравно, што имају прилику да сагледају нешто ново, другачије, и упореде с оним што код нас постоји, а потом нова знања, на одговарајући начин, примене у пракси. Ризик јесте некритичко пресликавање метода и начина рада других армија. Наши ваздухопловци су применили оно што су у иностранству научили приликом израде студија развоја авијације, дефинисања нове организације и доктринарних документа, али и у раду јединица. Додатни квалитет јесу и пријатељства с припадницима других армија, која су добра основа за будућу сарадњу. Када размишљам о свом школовању у најзначајнијој високообразовној установи система одбране САД, свестан сам да је представљало највиши облик здруженог интервидовског и интерагенцијског образовања на стратегијском нивоу, које је српски официр способан са успехом да заврши.

циозни јер подразумевају стварање одговарајуће културе рада у новим организационим условима. Окончали смо две фазе и сада улазимо у захтевнију, ризичнију, у којој треба да имплементирамо новине. После педесет година нова организација намеће и другачија, савременија упутства. У таквим условима треба прихватити оно што је у свету најбоље. Стандарди Партнерства за мир још нису достигнути, али су наша идеја водиља – њихова примена је у потпуности оправдана. Може се уочити да наше ваздухопловство током летова комуницира на енглеском језику, строго примењује прописане процедуре, а и ваздухоплови су нам ремонтвани у том оквиру.

■ У којој мери ће се променити обука увођењем домаћег школског тренажног авиона „ласџа“?

– Тај авион је за нас, пре свега, тријумф – доказ да је наша ваздухопловна индустрија преживела. Очували смо њене капацитете и учинили је конкурентном на међународном тржишту. До краја године очекујемо да „ласта“ уђе у оперативну употребу у 204. ваздухопловној бригади и да на њој отпочне обука. Реч је о озбиљном, савременом авиону који, осим повећања могућности реализације школске и тренажне обуке, доноси и технолошки искорак. „Ласта“ у моделу који је намењен нашој Војсци има савремено опремљену кабину, модерне уређаје за

навигацију и управљање ваздухопловом. Маневарски је веома респективна. Због тога је „ласта“ стратешки авион за нас, иако су њене могућности као школског авиона далеко од било ког борбеног.

■ Од септембра, први пут у историји, наша авијација ће у редовима имаћи и три младе даме. Да ли ће се икакав тренд наставити?

– Свакако! Наше три даме, када је реч о управљању ваздухопловом, ни по чему не заостају за колегама. Жена у кабини млазног авиона и хеликоптера је и културолошки скок нашег друштва и промена која има позитивне последице. Поносни смо на Сандру, Ану и Ању, јер су прве „пробиле лед“ у овом ризичном послу и оне ће по завршетку Академије, вероватно, остати у 204. ваздухопловној бригади. Није им било лако. Савладале су најсложенију обуку, а сигуран сам да ће и програм борбеног оспособљавања, након завршетка школовања, без проблема реализовати. Нажалост, у наредној генерацији нема девојака јер нису успеле да савладају захтеве селективног летења, али сам сигуран да ће их у следећим бити. Врата су отворена за све девојке које желе да се упишу на Војну академију и да заврше Ваздухопловни смер. ■

Биљана МИЉИЋ

Сектор за ванредне ситуације МУП-а Србије

Правовремени ОД

Имајући у виду глобалне климатске промене и чињеницу да је регион југоисточне Европе угрожен различитим врстама природних катастрофа, попут поплава, суша, пожара, земљотреса, клизишта, олујних киша, основни циљ Сектора јесте унапређење службе и јачање капацитета у области смањења ризика од катастрофа, брзог првог одговора у случају ванредне ситуације и ефикасног уклањања последица катастрофа. Обједињавањем ресурса неколико министарстава, после 55 година у нашој земљи формиран је јединствен систем заштите грађана у нежељеним околностима.

Формирањем Сектора за ванредне ситуације МУП-а, 2009. године, Србија је добила ефикасну организацију, спремну да успешно одговори на широки спектар изазова који су настали као последица природних непогода, технолошких удеса, терористичких напада, као и да, истовремено, делује превентивно.

Начелник тог састава Предраг Марић истиче да је обједињавањем ресурса неколико министарстава створен Сектор за ванредне ситуације, чиме је после 55 година почело формирање јединственог система заштите грађана у ванредним ситуацијама.

Марић указује да је намера „боља заштита грађана, бржа и квалитетнија помоћ, а прави резултати ће се осетити наредних година, када Сектор буде и кадровски и технички опремљен и када се донесу преостали пратећи законски и подзаконски акти”.

„Имајући у виду глобалне климатске промене и чињеницу да је регион југоисточне Европе угрожен различитим врстама природних катастрофа, попут поплава, суша, пожара, земљотреса, клизишта, олујних киша, основни циљ Сектора јесте унапређење службе и јачање капацитета у области смањења ризика од катастрофа, брзог првог одговора у случају ванредне ситуације и ефикасног уклањања последица катастрофа”, истакао је Марић.

Он је објаснио да је Сектор за ванредне ситуације (СВС) објединио Сектор за заштиту и спасавање Министарства унутрашњих послова, Управу за ванредне ситуације Министарства одбране и одређен број запослених из Министарства заштите животне средине и просторног планирања.

„Најважнији корак Сектора ка успостављању интегрисаног система заштите и спасавања, те управљања у катастрофама, било је усвајање новог

законског оквира у тој области 29. децембра 2009. године”, каже Марић.

Сектор има четири управе – Управу за превентивну заштиту, Управу за ватрогасне и спасилачке јединице, Управу за управљање ризицима и Управу за цивилну заштиту, као и новоформиран Национални тренинг центар, који ће едуковати и обучавати припаднике професионалних и добровољних ватрогасно-спасилачких јединица, те грађане који учествују у цивилној заштити.

Циљеви

„У складу са новим Законом о ванредним ситуацијама очекује се усвајање Националне стратегије у овој области. Такође ће се приступити изради Плана деловања у ванредним ситуацијама, који треба да обезбеди плански приступ спровођењу превентивних мера, мера правности, мера које се спроводе то-

номска сигурност), већ постоје у великом броју општина у Србији.

Он је напоменуо да USAID PPES последњих година активно ради на оспособљавању и обуци кадрова за израду планова деловања у ванредним ситуацијама на локалном нивоу. Такође се очекује усвајање великог броја подзаконских аката, као и израда Процена угрожености.

„Још један значајан корак ка унапређењу ефикасности система је усвајање Уредбе о формирању штабова за ванредне ситуације децембра 2010. године”, нагласио је Марић. Према његовим речима, Републички штаб представља основу за спровођење активности будуће Националне платформе за смањење ризика од катастрофа, којом ће се по први пут систематски приступити тој области, а што је у складу са препорукама Хјого оквира за деловање 2005–2015, као програмског документа Уједињених нација за смањење ризика од катастрофа.

ПРОТИВГРАДНА ЗАШТИТА

Српски сељак ће и даље са зебњом гледати у небо и градоносне облаке, а на олакшање ће моћи да рачуна тек у наредном периоду – када цео систем противградне одбране буде реорганизован, дефинисано његово финансирање и када активна заштита ракетама и пасивна заштита осигурањем буду на знатно вишем нивоу.

Систем противградне одбране прешао је 2010. из надлежности Републичког хидрометеоролошког завода у надлежност Сектора за ванредне ситуације, што је јединствен случај у свету. Начелник Предраг Марић каже да су „задатак добили у сред сезоне, али да ће учинити све да га успешно реализују, иако у развијеном свету није уобичајено да противградна заштита спада у ванредне ситуације”.

Недостатак противградних ракета јесте хроничан у дужем периоду, тако да од потребних 30.000 до 32.000 годишње, противградне станице располажу са свега неколико хиљада. „У току је набавка 3.500 противградних ракета, а оптимално недостаје још око 15.000”, казао је Марић.

Такође, он сматра да се до успешног система противградне заштите може стићи када индивидуално осигурање, са садашњих десетак процената, достигне 90 одсто. То је могуће уз субвенцију државе, али и повољнијим полисама осигурања. Неопходна је и промена начина размишљања пољопривредника – да ће држава све да реши.

ком и после ванредних ситуација”, најавио је Марић и додао да такви планови, који су рађени у сарадњи са Америчком агенцијом за међународни развој – USAID, њеним програмом PPES (спремност, планирање и еко-

Марић је подсетио да се ванредна ситуација за Републику Србију проглашава уколико постоји непосредна опасност да ће захватити или ако је већ захватила најмање две општине. Одлуку о проглашењу ван-

редне ситуације доноси Влада, на предлог Републичког штаба за ванредне ситуације. У складу с Уредбом, командант Републичког штаба за ванредне ситуације је министар унутрашњих послова, док су чланови Штаба министри или државни секретари одговарајућих министарстава и представници јавних предузећа, те научно-истраживачких институција.

Кадрови

„Сектор, укључујући и ватрогасну службу, има око 4.000 запослених, што је у поређењу с осталим земљама приближно истог броја становника – недовољно. Стандард је око 7.000 ватрогасаца–спасилаца”, објаснио је Марић и додао да „око 3.000 ватрогасаца–спасилаца не делују само у случају пожара, него су оспособљени и за спасавање људи у поплавама и у случају земљотреса”.

Истакао је да за то занимање постоји велико интересовање младих. Тренутно има око 2.000 молби за пријем, али су проблем ограничена финансијска средства. Плата ватрогасца–спасиоца у Београду износи око 34.000 динара, док је у унутрашњости нешто мања јер је и обим посла мањи, али не и лакши.

„Посао ватрогасаца–спасилаца изузетно је стресан јер су при саобраћајним удесима и сличним несрећама први на лицу места и сведоци свакојаким ужаса, људских трагедија. Због тога у оквиру Управе за ватрогасно–спасилачке јединице постоји Одељење за здравствено психолошку превенцију, чији је задатак превентивни рад с спасиоцима, али и помоћ за превазилажење стресних ситуација чији су сведоци”, каже Марић.

У развијеним земљама спасиоци када напуне 40 година премештају се на лакше задатке. У Србији могу да рачунају на бенефицирани радни стаж од четири месеца за годину.

„Ватрогасцима–спасиоцима ове године набављамо нова радна и заштитна одела. Реч је о 3.500 радних и 1.500 заштитних одела. Следи набавка возила, што је знатно озбиљнија набавка. Примера ради, платформа за гашење висока 50 метара кошта око 900.000 евра. Сектор је током 2007. и 2008. године обезбедио 80 нових ватрогасно–спасилачких возила различите намене, на основу финансијске помоћи из буџета Националног инвестиционог плана Владе Србије”, наводи Марић.

Поред основних ватрогасно–спасилачких јединица, СВС има и специјалистичке тимове за спасавање у случају земљотреса, поплава, саобраћајних несрећа и за спасавање у случају техничко–технолошких и удеса с опасним материјама.

Формирано је пет регионалних специјалистичких тимова за рад и спасавање на води, који су распоређени у Београду, Новом Саду, Нишу, Краљеву и Бору–Зајечару, те пет тимова за спасавање из рушевина, распоређених у Београду, Новом Саду, Нишу, Краљеву и Ваљеву.

Тимове чине припадници Сектора који су, због специфичности задатака које обављају, прошли посебне обуке са експертима Министарства

за ванредне ситуације Руске Федерације (ЕМЕРКОМ) и експертима француске Управе за цивилну заштиту.

Превентива

„Превентива је у Србији болна тачка јер кошта”, нагласио је Марић. Закон обавезује све општине и градове да израде процену ризика на сопственој територији, на основу чега се ради план заштите и спасавања за сваку конкретну средину. На крају би, до 2012. године, требало да се усвоји републички план заштите и спасавања.

„Примена планова и стратегија претпоставља финансијска улагања, и то не само у службу која се бави заштитом него и у инфраструктуру. Да би се смањило ризик од поплава треба регулисати водотокове и поправити насипе које тридесет и више година нико није дирао. За ове радове треба много новца, па је лане помињана идеја о коришћењу кредита Европске банке од око 120 милиона евра. Није увек реч о новцу. Понекад до поплаве дође и зато што локалне комуналне службе не чисте одводне канале”.

Марић је упозорио да је превенција од природних катастрофа код нас отежана и због кршења прописа о начину и месту градње објеката. Индивидуалне зграде се подижу као дивља градња, без поштовања грађевинских стандарда, па су зато оштећења приликом земљотреса већа. Слично је и са заштитом од поплава – многе куће су бесправно изграђене управо у зони насипа.

„Да бисмо јачали свест о превентивном деловању, с Министарством просвете је договорено да се од наредне школске године у школске програме, у оквиру постојећих предмета, унесу садржаји који ће допринети да деца уче основна правила заштите”, најавио је Марић и додао да су у школама већ постављени плакати са упутствима о томе како деца треба да поступају у случају пожара.

Сарадња

„Када је реч о међународној сарадњи, СВС активно учествује у иницијативама регионалних и међународних организација у области ванредних ситуација и управљања кризама. Та-

кође и са суседним државама и учествује или организује регионалне и међународне семинаре, специјалистичке обуке, курсеве и радионице о ванредним ситуацијама, управљању кризама и смањењу ризика од катастрофа”, истакао је Марић.

Сектор од 2008. године пружа подршку специјалистичким тимовима ЕМЕРКОМ-а, који спроводе пројекте разминирања и чишћења Србије од неексплодираних убојитих средстава. Сектор такође учествује у бројним активностима међународних и регио-

налних институција и организација у оквиру Уједињених нација, Савета Европе, Партнерства за мир, USAID и ОЕБС.

„Примењујући искуства и научне лекције и размењујући најбоље праксе и искуство са другима, Сектор тежи да постане модерна европска служба, која би била и водећа у региону, с капацитетима да помогне и суседним државама у тренуцима када су погођене катастрофом”, напоменуо је Марић.

Такође, наводи да смо „специјалне тимове за брзо реаговање у случају поплава и спасавање и рад на води понудили БиХ, Црној Гори, Словенији и Хрватској 2009. и 2010. године, у време великих поплава те Италији 2008. године, када је Рим био под водом. Мађарској смо приликом катастрофе с црвеним алкалним блатом, октобра 2010, понудили помоћ специјалних тимова за хемијске акциденте”.

Сектор има редовну сарадњу с монаштвом манастира Хиландар, тако да је после катастрофалног пожара 2004. године одржано више предавања и практичних вежби. Сектор је манастиру донирао и противпожарну опрему.

У оквиру међународне помоћи за опремање Сектора добијене су значајне донације од Данске агенције за ванредне ситуације (DEMA), USAID -а и њиховог програма у Србији за подршку у управљању ванредним ситуацијама, као и од Ватрогасно-спасилачке службе из Јужног Велса. Сектор је у децембру 2010. од руског ЕМЕРКОМ-а примио хуманитарну помоћ за санирање последица земљотреса у Краљеву. ■

Новица АНДРИЋ

ЦЕНТАР 112

Формирање јединственог Оперативног центра, односно увођење позивног броја 112 за ванредне ситуације, који обједињава све досадашње позиве хитним службама (за полицију 92, ватрогасце 93 и хитну помоћ 94) очекује се до краја године. Пред посланицима Скупштине Србије је предлог измена Закона о ванредним ситуацијама, које ће дефинисати финансирање тог система.

РЕАГОВАЊЕ СПАСИЛАЦА

Ватрогасно-спасилачке јединице реаговале су током 2010. године више од 25.300 пута, а том приликом повређена су 24 ватрогасца. Највише интервенција било је у пожарима и експлозијама – око 70 одсто. Били су ангажовани и у 700 техничких интервенција у саобраћају и 89 интервенција с опасним материјама. Евакуисали су укупно 1.367 особа – 884 у свим техничким интервенцијама, 345 у пожарима и експлозијама и 138 у осталим ванредним догађајима.

Механизовани батаљон из
Новог Пазара

Војска СВИХ грађана

Квалитетна обука, учешће на четири вежбе, свакодневно обезбеђење административне линије према Косову и Метохији, те одлична сарадња са локалном самоуправом Новог Пазара само су неки задаци које је у протекле три године батаљон успешно реализовао

Три године постојања 28. механизованог батаљона добар су повод за осврт на протекле активности и скицирање будућих планова јединице, која је основана марта 2007, у оквиру Друге бригаде Копнене војске, од људи из 37. моторизоване и 252. оклопне бригаде.

Припадници новопазарског састава имали су кључну улогу на вежбама „Гром 2008“ и „Јесен 2010“ на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, „Одлучан одговор 2009“ на полигону „Пештер“ и „Пролеће 2009“ у Новопазарској бањи.

Посебан значај имају вежба на Пештерској висоравни, због успостављања нових стандарда за извођење вежбовних активности, и позната вежба „Пролеће 2009“, која је понудила квалитетна решења у размештању снага и пружања помоћи цивилним властима приликом отклањања последица изазваних природним катастрофама.

Поменуће вежбе потврдиле су да се у 28. механизованом батаљону, којим командује потпуковник Ђорђе Белић, добро ради, те да се у обуци јединица за наменске задатке примењују одговарајуће методе. Јединица је у потпуности оспособљена за извршавање задатака прве и треће мисије Војске Србије.

Усавршавање кадра

– Посебну пажњу поклањамо усавршавању професионалних војника и целокупног кадра јединице – различитим садржајима обучавања, курсева, преобуке и дообуке – наглашава потпуковник Ђорђе Белић.

Гарнизонски курс енглеског језика завршило је седам старешина, док је 20 старешина и 75 професионалних војника похађало курсеве за додатне дужности. Важно је поменути и да је мајор Сенад Мулић био на курсу у Центру за симулације „Чаралица“ у Бугарској, те да је потпоручник Младен Дрмановић био у Немач-

кој, где се оспособио за инструктора у области уништавања импровизованих експлозивних средстава.

Новопазарски батаљон је млада јединица – током прошле две године примљена су 124 професионална војника. На конкурс за пријем у професионалну војну службу пријавило се 312 кандидата. Највише примљених професионалних војника је из општине Нови Пазар, али има их и из Прибоја, Рашке, Сјенице и Тутина.

Разводник Марина Вујанац је од прошле године у батаљону. Каже да је презадовољна условима рада и да су њена очекивања остварена.

Према речима потпуковника Белића, састав је потпуно заокружен у погледу кадровске структуре и опремљености материјалним ресурсима. Нажалост, још увек нису завршени сви објекти касарне „Рифат Бурџевић Тршо“ у Новом Пазару – радионице, стајанке с настрешницама за борбена и неборбена моторна возила, спортски терени и кантине.

– Надам се да ће у склопу неопходних мера за заокруживање трансформације и професионализације Војске Србије, те одобрених буџетских средстава наћи начин да се заврше и планирани инфраструктурни пројекти у нашој касарни – каже командант батаљона.

Борбена техника јединице је исправна, али старост моторних возила представља проблем и захтева додатно ангажовање људи на редовном одржавању.

Прошле године припадници батаљона извели су, наводи заменик команданта мајор Данило Миловановић, 76 гађања из пешадијског наоружања и наоружања оклопно-механизованих јединица, остварили врло добре и одличне резултате. Ватрена оспособљеност доказује се на полигону „Пасуљанске ливаде“ и Аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац“, док се у јединици највише увежбава тактичко-техничка и физичка оспособљеност појединаца.

ЈЕДНОВРЕМЕНЕ ПАТРОЛЕ

Једновремено ангажовање патрола Војске Србије и КФОР-а обавља се ради спречавања прелазака административне линије на недозвољеним местима и ширења криминалних активности. Прошле године припадници 28. механизованог батаљона извели су 80 једновремених патрола са Французима, Данцима, Грцима и Мароканцима из састава Мултинационалне батаљонске групе „Север“. На тај начин је знатно побољшано стање безбедности дуж административне линије па је велик број криминалаца, трговаца белим робљем и шверцера приморан да заобиђе пределе Копнене зоне. Заједничким ангажовањем постигнут је успех и у смањивању бесправне сече шуме, што је у годинама уназад била најчешћа криминална активност и највећа претња безбедности.

Механизована чета капетана Предрага Ружића налази се у периоду интензивне колективне обуке – изводи тактичка увежбавања, програмска гађања и тактичке вежбе с бојним гађањима. Батаљон ће реализовати индивидуалну и колективну фазу обуке за учешће у другој мисији Војске Србије, односно у мултинационалним операцијама и мировним мисијама. Према речима главног подофицира батаљона заставника Миланка Живковића, подофицири ће бити кључни елемент у процесу индивидуалне обуке. Три професионална војника завршила су лидерски курс, а десетар Бојан Луковић је на основном курсу за подофицире у Центру за обуку подофицира у Панчеву.

Од Погледа до Угљарског крша

Обезбеђење 144 километра административне линије према Косову и Метохији, од врха Поглед до Угља-

ЛЕКАР НА ПЕШТЕРУ

Поручник Стеван Јовановић је лекар у амбуланти касарне „Рифат Бурџевић Тршо“ у Новом Пазару и брине о здрављу хиљаду и по припадника механизованог батаљона, чланова њихових породица, војних пензионера и војника у Копненој зони безбедности. Амбуланти недостају још један лекар и стоматолог. Упркос бројним задацима, поручник Јовановић не изостаје ни са једне акције „Лекар на Пештеру“.

– Одзив је велики и до сада смо више од хиљаду људи прегледали, преписали им терапије, поделили бесплатне лекове и тако стекли огромно поверење народа – каже лекар.

рског крша, и контрола 720 квадратних километара Копнене зоне безбедности важни су задаци припадника механизованог батаљона. Обезбеђује се са база „Источни Мојстир“, „Мрче“ и „Боранце“, док се зона патролирања протеже падинама и врховима Копоника, Мокре горе и Рогозне. Реч је о планинском земљишту, препуном успона и падова, на коме владају магла, честе кише и снег. Такав терен није лако обезбеђивати, па су старешине и војници изложени великим физичким напорима.

Припадници батаљона при извршавању задатака сарађују са Полицијском управом Нови Пазар и Жандармеријом. Старешине и војници новопазарског батаљона остварили су и 142 заједничке активности са снагама КФОР-а, те у протеклом периоду није било значајнијих инцидената на административној линији према Космету.

Нови Пазар је данас мултиетничка средина и значајно гарнизонско место у коме припадници батаљона добро сарађују са локалном самоуправом и људима који живе на том простору. Сваке године јединица помаже снабдевање водом локалну самоуправу, док је војна медицинска помоћ у забаченим селима на Сјеничкој висоравни већ традиционална.

Градоначелник Новог Пазара Мехо Махмутовић и његови сарадници дају и лични допринос унапређењу сарадње, а треба подсетити да велике заслуге за одличне односе Војске и мештана припадају и доскорашњем команданту 28. механизованог батаљона потпуковнику Мухарему Фазлићу.

– Поправљена је структура запослених у Војсци, грађани бошњачке националности постали су професионални војници, официри, уписују Војну академију, што је веома добро. Сви смо ми грађани исте државе и ово је Војска свих грађана – наглашава градоначелник Махмутовић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Повратак српских мировњака из Либана

Припаднике Војске Србије који су се вратили из у мировне мисије Уједињених нација – UNIFIL у Либану 15. јула примио је заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица. Потпуковници Зоран Николић, Ненад Сретеновић и Јадранко Јукић, те мајори Ђорђе Турукало и Никола Оташевић, били су протеклих шест месеци ангажовани, у оквиру наше прве ротације у тој мисији, као штабни официри у саставу шпанског контингента. Генералу Бјелици пренели су нека од искустава која су стекли у Либану.

Мировна мисија Уједињених нација – UNIFIL успостављена је резолуцијама Савета безбедности 425 и 426 од 19. марта 1978. године. Припадници мисије ангажују се за контролу прекида ватре између зараћених страна, верификацију повлачења израелских одбрамбених снага и за помоћ либанској Влади да одржи власт на својој територији. ■

Замена учесника мисије у Конгу

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Милан Бјелица примио је 25. јула мајора Његоша Копитића и старијег водника Далибора Димића, који у среду путују у Конго, где ће, на штабним дужностима у мировној мисији Уједињених нација MONUSCO провести следећих годину дана.

Пријему су присуствовали пуковник Жељко Петровић из Здружене оперативне команде Генералштаба и пуковник Јелесије Радивојевић, начелник Центра за мировне операције.

Генерал Бјелица поручио је нашим мировњацима да професионалним односом и квалитетним извршавањем задатака афирмишу учешће Војске Србије у мултинационалним операцијама и достојно бране интересе Србије.

Мајор Његош Копитић, који ће бити ангажован у Главном штабу мисије у Киншаси, истиче да немили политички, економски и безбедносни догађаји који потресају Африку последњих 60 година представљају професионални изазов за сваког припадника Војске.

– Припреме за мисију биле су темељне и свеобухватне, тако да на задатак одлазимо без непознаница и предрасуда – каже мајор Копитић.

Старији водник Далибор Димић извршаваће задатке у Истуреном штабу у Гому, на граници с Руандом. ■

Саветовање о обуци

19

У Дому Гарде на Топчидеру средином јула одржано је редовно саветовање о обуци Команде за обуку. Представници свих центара за обуку презентовали су заменику начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајору Милану Бјелици, начелнику Управе за обуку и доктрину бригадном генералу Јовици Драганићу и команданту тог састава Војске генерал-потпуковнику Александру Живковићу резултате рада у претходном периоду и ниво обучености јединица Команде за обуку.

Током 2011. године Команда за обуку обучавала је војнике на редовном и добровољном служењу војног рока, као и кандидаткиње и кандидате за професионалне војнике. Поред тога, у Центру за обуку и усавршавање подофицира организована су четири курса, на којима је 127 професионалних војника оспособљено за почетне подофицирске дужности. Представници центара за обуку предложили су моделе за унапређење процеса обуке, као и приоритете до краја године. ■

С. К.

С. С.

Заједничка обука Речне флотиле и Прве бригаде

Нема препрека

На полигону шабачке касарне „Мачвански партизански одред“, на обали Саве, припадници 1. понтонирског батаљона Речне флотиле и оклопних, механизованих и артиљеријских јединица Прве бригаде, након дужег времена извели су заједничку обуку у савлађивању водене препреке.

За потребу превозења тенкова, оклопних транспортера и самоходних хаубица тежине неколико десетина

тона, понтонирци су формирали скелу типа ПМ М71, носивости 60 тона, састављену од три пловна чланка.

Скела покретана са два снажна реморкера за петнаестак минута превезе терет преко 600 метара широке реке.

У специфичну врсту обуке су се, поред послуга и посада Речне флотиле и Прве бригаде, укључиле и тен-

ковске посаде из осталих бригада Коппене војске.

Тродневну обуку и увежбавања пратио је генерал-потпуковник Љубиша Диковић, командант Коппене војске.

С командног скелног места преласка, радом на реци, који због сложености од свих учесника захтева из-

узетну обученост и пуну концентрацију, командовао је капетан Бранко Поповић, док је укрцавањем, превозењем и искрцавањем руководио старији водник прве класе Драгослав Марковић, искусан понтонирац, командир скеле. ■

Б. П. ПОПАДИЋ

Обука у верању

Скок са *Сџола*

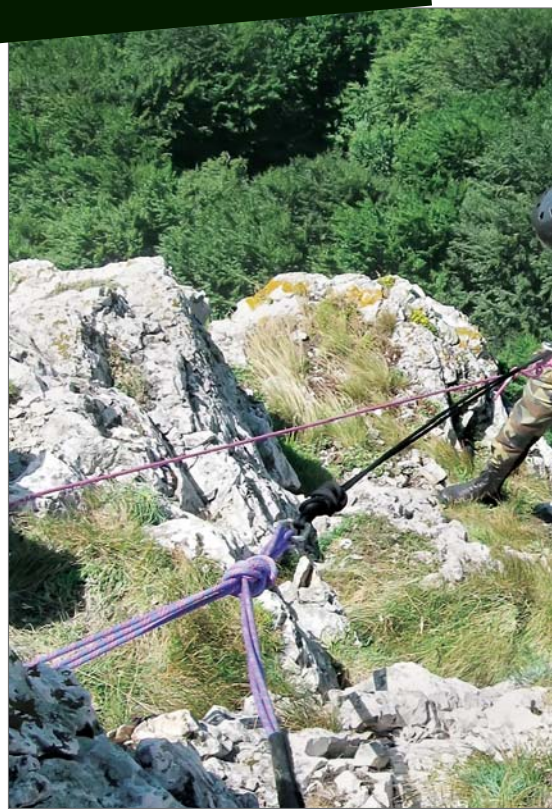
Од погледа на врлетне и високе стене застаје дах. Наизглед се чини да је немогуће савладати глатке и стрме ивице. Али само на први поглед, јер припадници падобранско-извиђачко-диверзантске чете наше Специјалне бригаде, који владају различитим техникама пењања и спуштања, могу прећи и најтеже правце, успоне или падове. Вештим покретима крећу се по стенама горе-доле, траже процепе, односно пукотине у њима како би пронашли одговарајући ослонац за руку или ногу и стрпљиво напредују ка врху.

Старешине падобранско-извиђачко-диверзантске чете Специјалне бригаде Војске Србије извели су од 4. до 8. јула обуку у верању на планини Стол код Бора. Обука наших специјалаца у летњим условима обухвата још неколико сегмената – савладавање водених преграда, пливање, исхрану у природи, борење и бацање ножа.

Контролисање страха

Увежбавање специјалаца у верању пратили су начелник Штаба Специјалне бригаде пуковник Мирољуб Чупић и заменик команданта 72. извиђачко-диверзантског батаљона мајор Зоран Јакшић. Изразили су задовољство што су успешно реализовани планирани садржаји обуке, што није било повређених, као и због правилне и строге примене мера заштите и безбедности.

– Познато је да припадници специјалних јединица имају способност да контролишу страх, а обука у верању јесте прилика да се такви квалитети провере – рекао је после обиласка јединице мајор Зоран Јакшић.

Услови за обуку на Столу су веома повољни.

– Стене су захтевне и зато управо овде завршавамо летњу обуку у верању – каже поручник Слободан Цветковић и додаје да је најтеже савладати основну технику верања, јер су за то неопходне завидне психофизичке способности.

Према речима главног подофицира Специјалне бригаде заставника прве класе Милисав Милосављевића, током обуке у верању јасно се види колико је значајна улога првог подофицира за припрему инструктора обуке и организацију увежбавања.

Појединци, попут поручника Бојана Ковачевића, први пут су на полигону Стол, али их то није омело да успешно савладају задатке, почев од планинарења и слободног верања, па до попречног и ноћног верања и спуштања.

Када застане дах

Од погледа на врлетне и високе стене застаје дах. Наизглед се чини да је немогуће савладати глатке и стрме ивице. Али само наизглед, јер специјалци Војске Србије, који владају различитим техникама верања, могу прећи и најтеже правце, успоне или падове. Вештим покретима крећу се по стенама горе-доле, траже процепе, односно пукотине у њи-

ма како би пронашли одговарајући ослонац за руку или ногу и стрпљиво напредују ка врху.

Заслуге за квалитетну реализацију обуке у верању припадају искусним и врсним инструкторима. Старији водник Иван Милетић је звање инструктора обуке у верању лети стекао после завршетка курса верања, горске службе и спасавања лети у Београду, а потврдио се као искусан и на полигонима у Јелашничкој клисури и на Столу 2005. године.

Задатак инструктора јесте да припреме полигон и пренесу знање верачима, који су подељени у верачке групе од два или три члана ради лакшег решавања праваца и излазка до врха. Пре доласка на полигон изводе се двонедељне припреме на вежбаљима у панчевачкој касарни „Растко Немањић“, што, свакако, олакшава обуку у верању.

– Спуштали смо се дилфер стилем, осмицом и сигурносном спушталицом. Има на Столу неколико глатких стена, идеалних за увежбавање различитих врста спуштања и употребу делова специјалне алпинистичке опреме, попут грудних пењалица и сигурносних спушталица. Планина Стол спада у један од два најквалитетнија полигона за верање у Србији. На њој је могуће применити различите системе верања, а дужина праваца верања креће се од 40 до 120 метара. Верачки тим од три члана, на пример, савлада стену дужине 80 метара за сат и по – наводи старији водник Милетић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Специјалистичка обука кандидата за професионалне

Подмладак Војске

Војнички посао спојио је у Центру за обуку ВиПВО у Батајници петоро младих људи из разних крајева Србије. Они су, као и њихових 20 колега, завршили специјалистичку обуку за професионалне војнике и броје прве радне дане у Центру.

Момци и девојке из Старе и Нове Пазове, Лознице, Врњачке Бање и Калуђерице од недавно заједно проводе радне дане у Београду, тачније у Батајници. Лидија Жолнај (25), Горан Стефановић (26), Биљана Грујић (19), Никола Петровић (24) и Ненад Петровић (20) завршили су средином јула специјалистичко усавршавање за професионалне војнике, које је трајало шест недеља, у Центру за обуку ВиПВО у Батајници. Они су остали да раде у Центру, а осталих 20 кандидата, који су такође окончали обуку, распоређено је у јединице Војске Србије у Краљеву, Новом Саду и Панчеву.

Од 25 кандидата који су се у Батајници припремали за већину специјалности у оквиру Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, било је седам девојака. Оне нимало нису заостајале у обуци у односу на мушке колеге, са којима су се одлично допуњавале. Лидија Жолнај и Биљана Грујић остају да раде у Батајници и кажу да су се у Војску пријавиле због љубави према позиву, али и добре шансе за запослење. Лидија је завршила Вишу пословну школу у Београду. Иако нико у њеној породици није био професионални војник, решила је да прва обуче маслинасто зелену униформу и да се „дружи“ с ракетним системима.

– Одувек сам волела униформу и оружје, па сам се лако одлучила да

ДОДАТНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

У наредном периоду 25 нових професионалаца имаће додатну обуку и планира се да извршавају практичне радње, као и да учествују на увежбавању наредних генерација војника.

– Кандидати су се одлично показали, поготово што је већина њих претходно била на добровољном служењу војног рока, те су поседовали основна знања. Имали су повремене тестове из стручних области и физичке спреме. Сви су завршили обуку у нашем Центру и добили сертификате – навео је мајор Дарко Секулић, командант Центра за обуку ВиПВО.

постанем професионални војник. Обука се одвијала свакодневно, од 7 до 14 сати, а после краће паузе и поподне. Учила сам за послужиоца ракетних система и било ми је занимљиво јер сам се први пут с тим сусрела – каже Лидија, која је из оближње Старе Пазове, те јој кућа неће бити далеко од радног места.

За разлику од Лидије, Биљани и њеном колеги Николи Петровићу породични дом неће бити баш близу. Они су из Лознице, односно Врњачке Бање. Биљана је одмах из средњо-

војнике

Србије

школске клупе ступила у јединицу и започела војничку каријеру, као и Ненад Петровић, који живи у београдском насељу Калуђерица.

– Обучавао сам се за послуживца на ракетном систему „нева“. Увежбавали смо превођење ракета из борбеног у маршевски положај. Путоваћу из Калуђерице до Центра у Батајници и драго ми је што сам се баш ту запослио – објашњава Ненад.

Нова „петорка“ Центра за обуку ВиПВО стечено знање демонстрирала је радећи на радару „жирафа“.

– Посао у Војсци је сигуран. На почетку је прилично тешко, али лакше је када се што пре с тим суочиш и помириш. У оквиру обуке за авио-механичара учио сам о конструктивним деловима авиона А-17, Н-62 и хеликоптера ХТ-40, као и о принципима њиховог рада – каже Горан Стефановић из Нове Пазове, новопечени професионални војник, који је до сада био „само“ апсолвент на Географском факултету у Београду. ■

Сергеј КОМНЕНИЋ

Разводник Душка Стјепановић,
нишанџија на тенку М84

Надохват руке

Када је имала три и по године Душка је са родитељима, 1991, напустила родни Осијек, и преселила се у Сремску Митровицу. После основне школе уписала је средњу медицинску, али је брзо схватила да позив медицинске сестре није оно чиме би желела да се бави у животу. Стога је 2009. године завршила Факултет за предузетнички менаџмент у Новом Саду. С дипломом менаџера могла је да потражи посао и обезбеди пристојну егзистенцију.

стицајем околности сазнала је за конкурс за пријем у професионалну војну службу и без двоумљења се пријавила. У сремскомитровачкој оклопној јединици, 15. тенковском батаљону Прве бригаде Копнене војске, тражио се нишанџија на тенку М84. Душки је то представљало више од изазова.

Ни после годину и по дана проведених у војничкој униформи, за нишанским справама челичне грдосије, разводник Душка Стјепановић није се покајала због избора који је учинила. Напротив, како каже, и Војска и тенк су јој ушли у крв и срце.

Старији водник Слободан Страјнић, Душкин командир тенка и првопретпостављени, као и потпуковник Иван Дадић, командант тенковског батаљона, за већ искусног

нишанџију имају само речи хвале. Извела је сва предвиђена тенковска гађања, па и оно најважније, бојно гађање топом 120 mm, на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“. Постигла је врло добре и одличне резултате.

Ипак, разводник Душка Стјепановић има још неостварених жеља – да понесе подофицирски чин и командује тенковском посадом. Судећи према њеном досадашњем ангажовању и резултатима које остварује у раду, и то ће јој бити надохват руке. ■

Б. М. ПОГАДИЋ

Стрељачки вод 21. пешадијског батаљона Друге бригаде

Од Рашке до Кипра

У Рашки и околини приводи се крају обука стрељачког вода за учешће у мировној операцији Уједињених нација на Кипру – UNFICYP. Недавно су припадници тог састава Војске Србије извели и вежбу на терену – „Медитеран 2011“, да би у пракси проверили достигнут ниво знања и вештина током осам недеља обучавања и сагледали оспособљеност припадника јединице за учешће у кипарској мировној операцији.

ОБУКА У БУГАРСКОЈ

Према речима командира наше моторизоване пешадијске чете 21. пешадијског батаљона капетана Небојше Вујанца, на вежби „Маринац 2011“ у кампу Ново Село у Бугарској учествовали су и водови америчких маринаца и бугарске војске који су реализовали завршне припреме за ангажовање у Авганистану. На тај начин имали смо прилику да сагледамо особености њихове обуке – поступке приликом пратње конвоја, поступања с импровизованим минско-експлозивним направама, током претреса лица и возила, те начине претраге терена и објеката.

Рашке учествоваће од 23. јула до 6. августа на здруженој вежби RAPID TRIDENT у Украјини, уз још 1.600 припадника оружаних снага из дванаест земаља.

Наш стрељачки вод заузео је место у саставу словачке чете, у којој се налазе и словачки и мађарски мировњаци. Два официра, 13 подофицира и 21 професионални војник из јединице, којом командује потпуковник Мирослав Стефановић, добровољно су се пријавили за учешће у тој мировној мисији, која ће трајати од шест месеци до годину. Вод је опремљен новом опремом и средствима.

Командир одељења старији водник прве класе Зоран Вучић нестрпљиво очекује одлазак у мисију и сматра да су његове колеге овладале потребним знањима и вештинама. И разводник Игор Мишовић очекује да квалитетно изврше све добијене задатке. „Мисија ће за нас бити велико професионално и животно искуство, али и значајан извор прихода. Најважније је, међутим, да допринесемо миру и стабилности на Кипру“, истиче Мишовић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Завршна вежба „Медитеран 2011“ показала је да су припадници стрељачког вода 21. пешадијског батаљона Друге бригаде Копнене војске потпуно спремни за предстојеће задатке и све изазове који их очекују у мировној мисији на Кипру. Њихова обученост резултат је садржајне и квалитетне двомесечне припреме, током које су увежбали одговарајуће војничке радње до аутоматизма.

Велику помоћ током оспособљавања пружили су им инструктори из Специјалне бригаде, Здружене оперативне команде Центра за мировне операције и Војномедицин-

ске академије. Такође, и искуства старијег водника прве класе Александра Беочанина, који се недавно вратио из кипарске мисије.

Рашки пешадинци су за осам недеља овладали знањима из примене међународног хуманитарног ратног права, унапредили знање енглеског језика, обавили вакцинације и извели дообуку у управљању моторним возилима у теренским условима.

„Уверен сам да смо стопостотно припремљени и да за нас нема непознаница у мисији која нас очекује. Једва чекамо полазак“, каже командир стрељачког вода поручник Александар Драмнићанин.

Непосредна припрема за ангажовање у мисији реализована је од 6. до 11. јуна у Мартину, у Словачкој. Учествовали су командир вода и командири одељења из јединице Војске Србије и комплетан командни кадар Сектора 4, у којем ће српски мировњаци извршавати задатке.

Током обуке, српске старешине су информисане о историји Кипра, тренутној војно-политичкој ситуацији, карактеру и задацима мисије Уједињених нација. Стрељачки вод је, од 13. до 25. јуна, учествовао и на вежби „Маринац 2011“ у Бугарској, коју је организовала Европска команда Оружаних снага САД.

У склопу припрема за учешће у мировној операцији на Кипру, старешине и војници стрељачког вода из

Разговор са мајором Игором Јанковићем после повратка из мисије

И Либереријци знају ко су Видић и Ђоковић

Тешко да би ико дошао на идеју да у јужној Србији потражи информације о дешавањима у западној Африци. Ипак, мајор Игор Јанковић из Сурдулице, који се недавно вратио из мировне мисије у Либерерији, може дуго да вам прича о овој држави на обали Атлантског океана. Поставили смо му питања на која, рекло би се, један рођени Сурдуличанин не би знао да одговори – какво је време у том делу света, какви су тамо људи, шта их мучи и како је то бити Србин на једногодишњем раду у жарком појасу „црне“ Африке.

Мајор Игор Јанковић, припадник Копнене војске у Нишу, био је годину дана од своје куће и породице удаљен више од 5.000 километара. Он је, заједно са тројицом колега, мајорима Душаном Дробцем и Гораном Веселићем и капетаном Игором Саиловићем, у улози војног посматрача, био члан мировне мисије Уједињених нација (УН) у Либерерији. О тој афричкој држави открио је понешто тек после сазнања да је одабран у нову четворочлану ро-

тацију српских мировњака, који се у Либерии смењују од 2003, након истека једногодишњег мандата.

– Кад се завршила селекција и када сам сазнао да ћу ићи у мисију, почео сам да истражујем о Либерии и тамошњим историјским догађајима. Имао сам бојазни од културолошког шока, културолошке разлике, што је и оправдано јер смо доста другачији од њих. Они су некако слободнији, на улици су нам потпуно опуштено прилазили и започињали комуникацију, мада се она углавном сводила на то да од нас траже паре – започиње афричку причу мајор Јанковић.

Неизвесност

Либериија је држава коју су у 19. веку основали ослобођени амерички робови. Они су се тада вратили на матични континент и 1847. основали Републику Либериију, земљу слободе. Међутим, дешавања у том делу Африке нису током наредних година увек била у складу с првобитно замишљеним идеалом, посебно у новијем периоду, од 1989, када је земља ушла у крвави грађански рат који је с крајим прекидима трајао све до 2003. године. Од тада је, после потписивања споразума у Акри, главном граду Гане, установљена мировна мисија УН-а. Недуго потом у мисију су се укључили и Војска и Министарство унутрашњих послова Србије. Тамо се налазе и припадници контингентата из Пакистана, Бангладеша, САД, Нигерије, Гане, Етиопије, Египта, као и

држава из Европе – Румуније, Бугарске, Данске, Норвешке...

– После рата 2003. земља је изузетно сиромашила и тотално застала с развојем. У рату је све срушено и од тада је све остало исто, изузев појединих владиних установа, које су делимично реновиране. Народ је изузетно сиромашан и живи скромно. Много је незапослених и створио се друштвено-економски јаз између богатих, можда неких 10 одсто, и сиромашних, који живе без текуће воде, струје, санитарних просторија... Њихове куће су претежно мале, приземне, старе и трошне, направљене од земље и прекривене палминим лишћем и трском – описује мајор Јанковић тренутну ситуацију у Либериији.

У августу Либериијце очекују парла-

Нови тим мировњака

Мајори Душан Дробац, Горан Веселић и Игор Јанковић и капетан Игор Саиловић допутовали су у Србију 13. јуна, а три дана раније у Либериију је стигла нова четворочлана екипа Војске Србије, која ће такође бити у улози војних посматрача. Нови тим српских мировњака чине мајори Мирко Јовановић, Игор Филиповић и Бојан Спасић и капетан Дејан Милошевић. Они су у Либериији два дана били са својим претходницима, што им је помогло у привикавању на тамошње услове живота.

ментарни, а у октобру председнички избори. Стање је поново критично, а питање је да ли ће досадашња председница Елен Џонсон-Серлиф успети да победи главног кандидата Чарлса Брамски-на. Он је некадашњи сарадник претходног председника Чарлса Тејлора, који је војним пучем дошао на власт и председниковао Либериијом све до окончања грађанског рата 2003. године.

– Ситуација је тренутно неизвесна, поготово после немира који су се из Обале Слоноваче пренели и у погранични део Либериије, где је било доста оружаних пљачки. Постоји побољшање после свих ових година од када траје мировна мисија УН-а. О томе сведочи смањење броја мировњака – сада их има око 12.000, а на почетку их је било 4.000 више. Ипак, неопходно је доста улагања. Иако то Америка и Кина и сада чине, потребно је далеко више. Стекао сам утисак да се тај народ улењео, јер већином живе од новчаних помоћи осталих земаља. Имају капацитета, поготово за развој туризма – плаже су им невероватно лепе, али тамо из безбедносних разлога нема туриста. Комплетно становништво је некако непредвидиво, имају бројне кланове између којих постоје сукоби. Ипак, то је слободарски народ – објашњава мајор Јанковић.

Задаци

Основни задаци српских војних посматрача састоје се од патролирања и интервјуисања локалног становништва, као и имплементације мировног процеса и мандата мировне мисије. Радни дан им је почињао полчасовним јутарњим брифингом код вође тима, после чега су добијали конкретне задатке и кретали у патроле.

– Дневно смо прелазили од 20 до 200 километара – друмским возилима, односно хеликоптерима када смо обилазили неприступачне пределе и када би нас избацивали у близини неког села да бисмо, уз обавезну наоружану пратњу, урадили интервјуе с локалним становништвом. По повратку из патроле сачињавали смо извештаје које смо слали Команди мисије у Монровији, главном граду Либериије. То је већ обично био и крај радног времена. После толиког пута једва чекаш да одеш кући и да се одмориш – прича уз смешак мајор Јанковић.

У Либерии му је, каже, највише недостајала породица, као и неко са ким би поразговарао на српском језику. Због тога је слободно време најчешће проводио на такозваним „тим-сајтовима“, где су биле климатизоване просторије и где се преко интернета могао чути с породицом.

– Ту смо могли и да прочитамо поједине новине, и то само с оних портала које смо успевали да отворимо.

Привикавање

Правило је да војни посматрачи имају два постављења – прво, у трајању од четири до шест месеци, у „Црвеној зони“ – сектор „Браво“, који је удаљенији од Монровије. Тамо су српске војнике дочекали изузетно тешки и оскудни услови за живот – без текуће воде и електричне енергије, лоша исхрана. Друго постављење било им је у непосредној близини либерийске престонице, на „тим-сајтовима“ где су услови били знатно бољи.

– У одсуству „нормалних ствари“, сналазили смо се као и остали. Имали смо генераторе за струју, вода се набављала с локалних извора и њу смо користили само као техничку воду.

Воду за пиће искључиво смо куповали, а добијали смо и од УН-а. Неколико пута смо пробали и домаће специјалитете, али то су изузетно зачињена јела, прељута за наш укус, спремна у недовољно хигијенским условима, те су често били узрок разних паразитских обољења – додаје Јанковић.

Да све буде још теже, температуре су се у сушним периодима кретале до 40 степени Целзијуса, а у кишним од 23 до 33. У околишу, који је налик џунгли, са зараслим растињем које нико не одржава, влажност ваздуха била је изузетно висока.

– Требало нам је око месец да се адаптирамо на тамошње услове, поготово на врућину. Тешко је – легнеш у кревет и знојиш се. Имали смо вентилатор у кућама у којима смо били смештени, али ни он нам није много помогао. После смо се привикли, али никада у потпуности – каже мајор Јанковић.

Поред адаптирања на климатске услове, неопходно је било привићи се и на народ Либерии. Мајор Јанковић каже да са њима нису имали проблема. Једину „непријатност“ представљали су Либериици који су, поготово у Монро-

вији, у великим саобраћајним гужвама прилазили њиховим колима и тражили новац, показујући да су гладни. То су најчешће чинили просјаци и особе с инвалидитетом из недавних ратова и то тако што су лупали о стакла и дрмусали возила.

Разумевање

– Током патрола, када се појавимо у униформама, били су заиста коректни. Тамо смо причали са шефом села. Они га зову „таун чиф“, иако су то места од само двадесетак кућица. Пријатни су, воле да се фотографишу са нама, да нас додирну – поготово деца, да виде каква је то бела кожа. У слободно време нисмо покушавали да са њима остваримо контакт, као што нам је то и саветовано још на припремама за полазак у Центру за мировне операције. Речено нам је да се држимо по страни и да не улазимо у беспотребне разгово-

ре, који обично прерастају у конфликте и завршавају се речима: „Шта ћете ви овде, ви сте УН...“. Чини ми се да су као народ непредвидиви, поготово после силних ратова из којих су изашли са доста траума – описује Јанковић.

Споразумевање је било отежано јер Либериици говоре специфичном мешавином енглеског језика с језиком тамошњих племена.

– Кад изговарају речи слабо отварају уста, скоро да их не мичу. Изоставају задње слоге, тако да нам је на почетку било веома тешко да их разумемо. Изненадило нас је то да су чули за наше спортисте – сви знају за Видића из Манчестера, а недавно су чули и за Ђоковића. Прате спорт, поготово важније утакмице, када се сви скупе тамо где има телевизора и навијају – завршава своју причу из Либерии мајор Игор Јанковић. ■

Сергеј КОМНЕНИЋ

Трећа бригада на логоровању

Састави Треће бригаде Копнене војске налазе се на логоровању на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, где изводе тактичке вежбе с бојним гађањима. Вежбовним активностима, које трају до 31. јула, руководи потпуковник Зоран Насковић, начелник Штаба Бригаде.

Више од 250 професионалних припадника 30. командног, 31. пешадијског, 37. механизованог, 39. логистичког и 310. инжињеријског батаљона гађа на терену из ручних бацача ракета, минобацача 82 и 120 mm, „црних стрела“, аутоматских бацача граната и противоклопних лансирних оруђа.

Циљ логоровања јесте практична обука припадника Треће бригаде, која је у периоду интензивне обуке – „жутом периоду“ – за извршавање задатака у сложеним борбеним, земљишним и временским условима.

Капетан Југослав Првуловић из Команде Бригаде, којом командује пуковник Желимир Глишовић, истиче да су услови за живот и рад на „Пасуљанама“ добри и пружају могућности за извођење свих садржаја увежбавања. Досадашњи резултати гађања су врло добри и одлични, што сведочи о тактичкој и ватреној оспособљености припадника јединице. ■

Ј. П.

Обука српских и америчких специјалаца

Припадници Специјалне бригаде Војске Србије и специјалне јединице Националне гарде Охаја обучавали су се заједно од 10. до 22. јула на полигонима војног аеродрома у Нишу, као и на Самосталном аутоматском стрелишту „Међа“ и планини Јастребац.

Уз кондициона увежбавања и санитарско оспособљавање, српски и амерички специјалци извели су и бојна гађања из аутоматских пушака и ситуациона гађања. Такође, реализовали су садржаје из области тактичке обуке специјалних дејстава и двадесетчетворочасовно увежбавање на Малом Јастрепцу, где су старешине и војници специјалних састава Војске и Националне гарде извиђали потенцијално командно место, симулирали поступак приликом наилаaska на мине и пружање прве помоћи, те евакуацију рањеника ваздушним путем.

Заменик командира 2. падобранске чете капетан Игор Стошић истиче да је обука била квалитетна, а његов колега, командир тима 19. групе специјалних јединица, заставник прве класе Диаз Рамон, да су специјалци Војске Србије међу најбољима са којима су до сада сарађивали.

Током боравка у Нишу гости из САД обишли су Тврђаву, Медијану, Музеј града, споменик на Бубњу, Логор „12. фебруар“, Теле-кулу, Чегар и уверили се да је Ниш град богате историје. ■

З. М.

Бојна гађања „огњевима“

31

На Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, припадници 24. дивизиона самоходних вишецевних лансера ракета Друге бригаде Копнене војске реализовали су 20. јула бојна гађања из самоходних вишецевних лансера ракета 128 mm М77 – „огњева“.

Тактичком вежбом „Батерија у подршци оклопним јединицама у одбрани“, у оквиру које су изведена гађања, руководио је командант дивизиона потпуковник Александар Васиљевић.

Резултати гађања показали су висок ниво ватрене оспособљености и спремност тог састава Војске Србије за извршавање наменских задатака.

Поручник Дејан Филиповић, контролни старешина на ватреном положају током вежбе, истакао је да су припадници јединице, уз ватрену, демонстрирали и завидну тактичку обученост.

Вежбовним активностима и бојним гађањем присуствовали су помоћник команданта Копнене војске за подршку пуковник Стојан Милановић и начелник Штаба Друге бригаде пуковник Слободан Стопа. ■

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Српски 18 алфа

покрета у нестабилним подручјима широм света, америчка војска суочила се са свим изазовима и тешкоћама неконвенционалног ратовања. Непријатељ, скоро невидљив, користио је предност познавања локалног терена и, најбитније, није поштовао установљене матрице ратне вештине.

Одговор Американаца стигао је 1963. године, када је председник Кенеди званично формирао специјалне снаге у оквиру тадашње Копнене војске. Доделио им је *зелену беретку*. Она је постала симбол статуса и престижа, знак препознавања ратника који су у деценијама које следе били први на свакој тачки Земљине кугле у којој је Америка, званично или незванично, ратовала.

Први су ушли у Авганистан и Ирак, урадили посао о којем не причају, али за који се претпоставља да је обухватао диверзије, непосредно извиђање и обуку локалне опозиције.

За такве и сличне мисије имају процентуално највећи буџет у америчкој војсци и годишње обуче више од 800 људи, међу којима су и припадници страних војски пријатељских земаља.

Официр Војске Србије одређен је за вођу групе од дванаест специјалаца који су добили задатак да се инфилтрирају на непријатељску територију. Диверзантским акцијама треба да припреме терен наступајућим конвенционалним снагама. Претходних осам месеци поручник је учио од најбољих, а само тридесетак дана имао да знања и вештине потврди у пракси – замишљеној акцији у комунистичкој земљи *Борова*.

Поручник Александар Дишовић завршио је успешно, у новембру прошле године у САД, осмомесечни курс најквалитетније обуке за специјалне јединице на свету. Један је од 36 странаца који је добио прилику да први понесе зелену беретку, симбол статуса и војничког престижа америчких специјалаца. Изабрали су га за најбољег, а командант Школе за специјално ратовање одликовао га је медаљом за заслуге.

Тихи професионалци

Када су средином прошлог века Совјети започели формирање, обучавање и опремање герилских

Специфична обука

– Због дугогодишње сарадње српске и америчке војске, добили смо прилику да једног официра упутимо на обуку са зеленим берейкма – започиње причу поручник Дишовић. – Био сам поносан што сам баш ја добио ту привилегију. Осам месеци у САД представљали су до сада највећи изазов у мојој професионалној каријери. Имао сам задатак да стечена знања и нова искуства пренесем колегама у матичној јединици. Још важније ми је било да Србију и њену војску репрезентујем на прави начин.

Обучавање у САД састојало се из неколико фаза. Први сегмент односио се на падобранску обуку, која је трајала три недеље у Форт Бенингу, у Џорџији. После тога је, са осталим колегама, упућен у базу Команде за специјалне операције и дом 82. ваздушно-десантне дивизије, Форт Брег у Северној Каролини. Следио је наредни ниво оспособљавања – оријентациони курс, тактика малих јединица, школа преживљавања, обука по специјалностима и завршна вежба која је трајала тридесет дана.

Према Александровим речима, квалитет обуке зелених берейки

темељи се на томе што као јединица за глобалне операције имају контакте са бројним иностраним специјалним јединицама и припадницима њихових оружаних снага. Тако прикупљају најразличитија искуства и примењују их током обуке сопствених састава. Стога су у њиховом строју врхунски обучени војници, спремни за борбу на било којој тачки земљине кугле.

– Због тога што сам официр и због специјалности коју имам у својој матичној јединици Војске Србије, на курсу у САД сам се обучавао за вођу тима – 18 алфа, што је ознака те категорије специјалаца и одређене дужности у америчкој војсци – каже Александар и објашњава да дванаесточлани тим чине још 18 браво – оружар, 18 чарли – специјалиста за експлозиве, 18 делџа – болничар и 18 ехо – специјалиста за телекомуникације и информатику.

Како наводи поручник Дишовић, без обзира на специјалности за које се обучавају и посебне вештине којима, стога, треба да овладају, сви специјалци морају да заврше исту, врло напорну обуку – поступци приликом патроле, заседе, организација препада и упада, извршавање десантних скокова, као и тактика урбане борбе, те алпинистичка обука. Затим, тестови гађања, навигациони тестови на којима се користе искључиво компас и бусола. Физичка издржљивост се, наравно, подразумева.

– Маршеви кроз вреле и спарне мочваре Северне Каролине били су још један од квалификационих испита током обуке. Требало нам је и по десет сати да, с 50 килограма борбене опреме на леђима, препешачимо 50 километара. А дневно смо на располагању имали само 12 литара воде, чак и у ситуацијама када смо извршавали и додатне тактичке задатке – присећа се Александар.

Најбољи странац

После сваке фазе обуке морали смо да испунимо одређене квалификационе стандарде за напредовање ка следећој фази. Сваке недеље попуњавали смо и социометријски тест, у којем смо једни друге оцењивали. Онај ко није имао потребан број поена у збиру, елиминисан је с обуке.

– Завршна вежба, *Робин Сејц* – каже поручник Дишовић – представљала је дипломски испит за сваког полазника. – На њој су демонстрирана знања и вештине којима смо овладели на курсу. Од вођа тимова тражило се да буду креативни, да преузимају иницијативу, речју, да размишљају *узван кућије*, како се то с енглеског може буквално превести на српски језик, односно да буду одговорни за успешно извршење задатка – наводи наш поручник.

Тактичка ситуација предвиђала је да се тим од дванаест специјалаца убаца у непријатељску земљу *Борова*, која је обухватала територију америчких савезних држава Северне и Јужне Каролине и Џорџије. Локалног непријатеља симулирали су добро обучени некадашњи профе-

сионалци, већином бивши припадници *Зелених беретки*.

Списак задатака тима који предводио официр српске Специјалне бригаде био је подугачак, што је илустровало и филозофију употребе таквих, малих специјалних састава – диверзије, препади, извиђачки задаци, обука локалног становништва и психолошке операције.

Приликом напада на непријатељски логор, током завршне вежбе, поручник Александар Дишовић командовао је тимом који је најефикасније извршио задатак. На свечаности поводом доделе диплома добио је *зелену беретку* – ознаку припадности специјалних јединица САД, као и *јарборо нож* – статусни симбол њених припадника. ■

Петар ВОЈИНОВИЋ

ОДБРАНА
СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 67

Ж
Е
Н
Е
Р
А
Т
И
Ц
Е

Униформа уместо КРИНОЛИНЕ

Два светска рата обележила су великим несрећама 20. век, али истовремено понудила и нову врсту слободе за многе жене. Наиме, током историје, учешће у рату је, углавном, било резервисано за мушкарце. У веку за нама, међутим, улога жена у оружаним снагама почела је да се мења, а такве промене и данас трају. У почетку су жене биле углавном у медицинској служби, а данас су борбени пилоти, војни полицајци, чак и генерали. Стручњаци ипак истичу да су жене, због карактерних и социјалних особина, као и израженијих способности запажања, најбоље као ратни преговарачи и обавештајци.

Пише Биљана МИЉИЋ

О подвизима жена ратница, које су, упркос оно-временим обичајима и законима, учествовале у ратовима, бројна су сведочанства у војној историји. Иако је о њима остало мало писаних трагова и евиденција, приче о јунаштву и ратничким вештинама, које су често успеvale да надмаше и мушке саборце, преносиле су се генерацијама. Неустрашиве жене биле су, углавном, прерушене и под мушким именима, поједине су оствариле и запажене војне каријере, а њихов стварни идентитет откривао се тек приликом рањавања или на самртној постели.

Упркос томе, део јавности и даље сматра да жене не треба да буду у војним трупима, нарочито у пешадијским јединицама, тенковским и артиљеријским снагама, већ само у административним пословима. Међутим, још пре пола века, у редовима Црвене армије током Другог светског рата, жене су биле у посадама тенкова, у пешадији, али и снајперисти или војни полицајци, иако су, када је највећа опасност прошла, враћане у резервне саставе.

Историчари сматрају да током историје жене нису примане у војну службу због неколико уврежених тврдњи, од којих је најдоминантнија она да су физички слабије од мушкараца. Ова тврдња почива на уверењу да је

Скулптура Амазонки

ОНЕ КОЈЕ БИРАЈУ ПАЛЕ У БОРБИ

Жене ратнице биле су чест мотив и у митологији ратних народа. У нордијској митологији валкире (старонордијски валкурја – „оне које бирају пале у борби“) су лепе ратнице које служе врховном божанству Одину и одводе најхрабрије ратнике у Валхалу након што премину, где се пали хероји припремају за коначну борбу. Имале су власт над животом и смрћу само у биткама, одређујући која ће страна победити, а јављале су се у облику вукова, гаврана, јастребова, лабудова или жена. Один их је слао на бојна поља да покупе мртве борце, који су часно и храбро погинули, а према миту, када валкире крену на крилатим коњима оклопи им тако сјаје да стварају Аурору Борелис, односно северно светло.

Најпознатија валкира је Брунхилда, која није извршила Одинову вољу, па јој је казна била да се заљуби у првог мушкарца којег угледа. Преклињала је Одина да промени казну, па ју је осудио на сан у дворцу окруженом ватром, из кога само храбри јунак може да је пробуди. На основу тог мита, који је део познате Саге о Нибелунзима из нордијске митологије, настала је бајка о чувеној Трновој Ружици.

женска конституција таква да горњи део тела није довољно снажан да повуче конопце, држи мач, пушку на рамену или да поднесе оптерећења граната током борбених акција. Осим тога, навођени су и психолошки аргументи, да су жене, за разлику од мушкараца, брижније и склоније неговању, као и да су мање агресивне.

Војни званичници су, такође, тврдили да жене немају један од квалитета младића у униформи, а који цене војске свих народа – спремност да преузму ризик, да убију и да се жртвују. Сматрало се и да је знатно трагичније убијање или рањавање жена у борби у односу на мушкарце. И даље се верује да се медијска пажња више фокусира на женске жртве, што доводи до негодовања политичара када је реч о слању жена у војне походе. Поједине војске, попут израелских одбрамбених снага, искључују жене из првих борбених редова из страха да ће им мушке колеге посвећивати посебну пажњу на бојном пољу, чиме се подиже борбена ефикасност.

Недоумице о улози жена у војним формацијама и у рату старе су колико и ратовање. Током историје женератнице одиграле су значајну улогу у многим друштвима, од пустиловних прича о Амазонкама, Јованке Орлеанке, до храбрих жена које су се раме уз раме са мушкарцима бориле у Другом светском рату. Искључиво женске јединице, које су неговале поједине земље, пример су ефикасности и успешности борбених формација без учешћа мушкараца. Упркос томе што о томе нема много сведочанстава, она која историја бележи јесу доказ њихове успешности.

Амазонке – између мита и стварности

Археолошка открића из Мексика и Перуа показала су да су, много пре доласка Европљана, жене у Латинској Америци биле ратнице, владарке и свештенице. Најбољи пример женске борбености биле су Амазонке, што је документовано записима и предањима старих Грка и Римљана, као

и многих племена Северне Африке. Иако их често смештају у подручје мита, новија истраживања све више показују да су древне ратнице постојале.

Према мишљењу историчара, оне су поникле у матријархалним друштвима, а међу њима су најпознатије биле горгонске амазонке, либијске жене-ратнице, које грчки историчар Херодот помиње у 6. веку пре Христа. Под вођством краљице Мирен, освојиле су делове Сирије, Египта, Фигије и медитеранских земља, укључујући острва Самос, Лезбос, Патмос и Самотраки. Поједини историчари сматрају да опис једне битке у Северној Африци, у којима је Мирена предводила 3.000 жена на коњима, представља и први писани спомен употребе коњице у борби.

Расправе о постојању Амазонки, прелепим крволочним женама ратницама, започели су још стари Грци, нарочито од Хомеровог описа борбе Амазонки у Тројанском рату, у *Илијади*. Међутим, грчки историчар Херодот сматрао је да оне потичу из степа јужне Русије, а описао их је као дивље, неустрашиве, немилосрдне ратнице, које су искључиво живе у женским племенима.

Неуобичајена легенда о женама ратницама вековима је пленила пажњу истраживача и научника вековима. Херодот наводи да назив Амазонке потиче од скитске речи која значи „убице мушкараца“. Најраспрострањенија теорија о настанку њиховог имена, утемељена на грчкој речи „амазос“, што значи без дојке, будући да су Амазонке, према предању, младим девојкама спаљивале или ампутирале десну дојку како им не би сметала при руковању луком, стрелом или копљем, није тачна јер су се жене могле служити оружјем подједнако добро и без одстрањивања делова тела.

Пошто су у племенима живе само жене, оне су једном годишње позивале мушкарце из оближњих племена ради размножавања. Мушку децу давале су очевима, прогнале их или осудиле на смрт, а девојчице су од малих ногу обучавале за животну улогу ратнице. Колумбовим открићем у 15. веку та легенда је поновно оживела, јер је он током освајања открио острво које су насељавале са-

мо жене. Истраживања подручја око реке Амазон и околних територија нису потврдила такве тврдње.

Последњих година, археолози и истраживачи имали су више успеха када је реч о решавању поменутих древних мистерија. На простору бившег Совјетског Савеза откривено је неколико археолошких налазишта која се приписују Скитима, номадском и ратничком народу који је имао врло развијену израду борилачког оружја и златног накита. Посебно је драгоцено откриће остатка насеља и гробница за које се верује да припадају женама ратницама. Налази се близу Покровке (Русија), где је око 600. године пре нове ере живело племе „Амазонки“. Пронађени су и бројни остаци оружја које су припаднице тог опасног племена користиле у ратничким походима.

Откривено је око 40 гробова жена, од којих је неколико имало нетипичне предмете за жене тог доба – оклопе и различито оружје, попут стрелица, ножева и мачева, што

искључује могућност да су то били симболични предмети коришћени у ритуалне сврхе. Још једно откриће представљало су тетоваже на остацима коже и мушкараца и жена. Како наводе извори, ратнице су правиле посебне тетоваже после сваког убијеног непријатеља. Тетоваже су различите – од животињских тотема до лобање с прекрштеним костима. Поменута открића јесу уверљива, одговарају временски и просторно причама о Амазонкама, али није са сигурношћу потврђено да је реч о женском племену ратница.

Рама уз раме с мушкарцима

На основу података, у ратним сценаријима жене су, слажу се историчари, најчешће учествовале индивидуално – прерушене у мушкарце или као жене. Историја о томе бележи низ занимљивих и упечатљивих примера. Не само да су се жене равноправно бориле с мушкарцима, већ су у појединим случајевима преузимале и команду, извојевавши значајне победе у биткама.

Већина женских војсковођа биле су краљице, којима је војно заповедништво било поверено уз политичку улогу коју су имале. Једна од првих ратница с европског простора, о којој постоје записи, била је британска краљица Бодичеа, из племена Ицени, 60. године пре нове ере – повела је народ на устанак против римских окупатора који су се устремили на освајање острва.

Рани историјски извори бележе Тиру, данску краљицу која је 890. повела војску против Немаца и наложила да се сагради зид који је земљу штитио од нападача. Урака, кастиљска краљица, која се после смрти мужа 1098. удала за Алфонса Арагонског, провела је остатак живота ратујући против супруга да би заштитила наследна права сина. Исабела Лоренска повела је 1492. војску у поход да ослободи супруга Ренеа. Сестре Амарон и Кена Хаселаар, у холандској историји забележене су као команданти одбране Харлема током шпанске инвазије 1568. године.

Примери одважних владарки забележени су и у осталим деловима света. Око 40. године сестре Трунг предводиле су у Вијетнаму скоро сто хиљада сељака на устанак против кинеске власти. Срушивши накратко кинеску власт, старија сестра Трунг Тац постала је владарка независне вијетнамске државе. Средином првог века Хау Му Лан била је прва позната ратница у Кини. У мушкој одећи, заузела је место у војсци свог оца и служила дванаест година. Предање каже да је било толико добра ратница да јој је командни официр, уверен да се ради о мушкарцу, понудио руку своје кћери.

Најпознатија жена која је икада предводила војску била је, свакако, Јованка Орлеанка, која је у Стогодишњем рату, прерушена у мушкарца, на челу француске војске ослободила Орлеан од Енглеза, окренувши ратну срећу у корист Француске.

Од касног 17. до раног 19. века у британској краљевској морнарици служило је више од 20 жена прерушених у мушкарце. Кит Каванаг или „Мајка Рос“ служила је у лакој коњици, у почетку прерушена у мушкарца, а потом као жена. Такође, у том саставу средином 18. века служила је и Ан Милс. Дебра Самсон, која је као мушкарац уче-

Јованка Орлеанка

РАТНИЦЕ У ЛАТИНСКОЈ АМЕРИЦИ

Недавна археолошка откопавања из Мексика и Перуа сведоче да су, много пре доласка Европљана, жене у Латинској Америци биле ратнице, владарке и свештенице. Пронађени

артефакти изложени су у Националном музеју жена у уметности у Вашингтону, а поставку чине глинени ћупови и велике слике на камену на којима су жене, које су уз традиционалне улоге домаћица и неговатељица, приказане и као ратнице.

У друштвима Латинске Америке, пре искрцавања Колумба, жене нису биле само ћерке, супруге, мајке и баке, већ и исцелитељке, бабице, писарке, уметнице, песникиње, свештенице, ратнице, владарке, па чак и богиње. На пронађеној грнчарији осликане су женске фигуре с копљима и штитовима, а на остацима већих стена приказиване су у формацијама налик ратним одредима.

ствовала у америчкој револуцији, примала је касније војну пензију, а њен супруг је на основу њеног војног ангажмана уживао одређене повластице.

Прерушене у мушкарце, многе жене бориле су се у Америчком грађанском рату. Сачувани су подаци о Францис Деј, која се борила као Франк Мејн, затим о Лизи Комптон, која је, кад је откривено да је жена, једноставно променила регименту, Франсис Мартин која је ратовала под именом Франк Хук, а ратничко умеће уновчила је како би остала са супругом. Ваља поменути и Џени Хоџес, која се представљала као Алберт Касијер и која је и после рата наставила да се облачи као мушкарац. Неке од најпознатијих жена командоса Америчког грађанског рата биле су шпијунке, попут Саре Ем Едмондс, односно „Френклина Томпсона“ у војсци Уније, или Лорете Џенет Веласкез, односно „поручника Харија Т. Буфорда“ у војсци Конфедерације. Обе су се, према потреби, преоблачиле у мушкарце.

Ратница које нису тајиле идентитет било је мало, али су, ипак, постојале. Тако су, на пример, у старом Риму забележене гладијаторке које су се у аренама бориле заједно с мушкарцима или против њих. У америчким индијанским племенима, попут Апача, женама је било дозвољено да учествују у борби, а у оквиру ратне обуке Индијанке су училе да јашу, користе нож, лук, стрелу и пушку, а у одсуству мушкараца чувале су и села. Најпознатија ратница из племена Апача била је Лозен, која се борила с поглавицом Џеронимом, позната у причама као „жена ратник“.

У индустријским друштвима жене су отворено учествовале у ратовима. Тако је било у Француској револуцији, Америчком грађанском рату и Првом светском рату. За време Француске револуције предложено је оснивање женске милиције, али идеја није реализована. У ре-

довима краљевске војске посебно се прославила Рене Бордо, која је као жена служила у краљевској коњици. У Америчком грађанском рату жене су се, не кријући идентитет, бориле углавном у јединицама Конфедерације.

Полно мешане јединице такође добро илуструју женску борбену способност. Иако већина формација које укључују жене нема строго борбену намену, њихове припаднице обучавају се у вештини употребе оружја, коју с времена на време успешно демонстрирају и на бојном пољу.

Учешће жена било је уобичајено у герилским ратовима, о чему сведоче примери из Вијетнама, Јужне Африке, Аргентине, Кипра, Ирана, Северне Ирске, Либана, Израела, Никарагве, где је документовано њихово ангажовање у борбеним формацијама. Тако је у Грчком грађанском рату (1943–1947) међу војницима борбених јединица било 20 одсто жена.

У земљама у којима је женама било забрањено служење у војсци, оне су се ангажовале на другачије начине, изводећи атентате, учествујући у шпијунским мисијама или у уличним борбама. Такву улогу жене су имале и у Грчкој, Француској, Пољској, Данској и Италији, где је више од 35.000 припадница лепшег пола било у партизанском покрету.

Прерушене девојке

Историја бележи низ примера у којима су жене, мање или више, активно учествовале у ратним сукобима. У Тридесетогодишњем рату, на пример, било је сасвим уобичајено да жене с мушкарцима одлазе у војне походе и активно учествују у ратним збивањима. Јачањем стајаће војске, као и постепеним регулисањем њене организације, жене су скоро нестале из војних формација.

Од средине 13. века жене су систематски потискиване из војске. Као последица тога, према објашњењу историчара, оне су „скривено“ улазиле у војску, а прерушене у мушкарце многе су оствариле и војне каријере.

Крајем јануара 1748. царско Дворско ратно веће први пут је примило обавештење да у пешачкој регименти у Хагенбаху као војник служи „прерушена девојка“. Та млада жена, Џоана Софија Котнер (1721–1802), ступила је 1738. у војну службу, што је годинама скривала, све док због повреде у борби није разоткривена, па је 1752. силом уклоњена из службе, иако је већ стекла чин наредника.

Најпознатија прерушена „амазонка“ аустријске војске била је Италијанка Франческа Санагата (1776–1865), која је, уместо брата, уписала војну академију у Бечу, стекла официрско образовање и 1797. као потпоручник ступила у војну службу. Служећи најпре у варајдинској 4. пограничној регименти, истакла се у ратовима с Француском. После службе у пешачкој немачко-банатској пограничној регименти број 12, прославила се у борбама за Ђенову, а њен идентитет није откривен упркос тешкој повреди коју је задобила у борби. У чин поручника унапређена је 1880. године, а годину касније повукла се из војске, највероватније због учесталих упала узрокованих сте-

Хана Снел

зањем груди. Кад је, напoкoн, цар Франц Други сазнаo за њен прави идентитет, допустиo је Франчески Санагати да задржи војни чин и право да у свечаним приликама носи униформу и одликовања. Одобрена јој је и доживотна поручничка пензија. Неколико година касније удала се и постала мајка четворо деце.

Жене су се у то време углавном из социјалних и економских разлога одлучивале да напусте своју „женску улогу“. Стварање бољих могућности за зараду, социјално и економско напредовање у занимањима која су била намењена искључиво мушкарцима, страх од сиромаштва и претеће проституције, најчешће су их нагнали на такав корак. Та појава постојала је у целој Европи у 15. и 16. а нарочито у 18. веку. Истраживања су показала да је око 75 одсто жена служило у копненој војсци или морнарици.

У потрази за авантурама

Временом, значајан моменат у одлучивању жена да учествују у ратним походима била је жеља за авантуром или осветом, што је карактеристично за многе партизанке и герилце. Поједине жене кретале су у бој са жељом да буду ближе вољеној особи. Бити жена прерушена у војника или морнара у војсци 18. и 19. века било је знатно лакше него што то данас изгледа. Медицинске инспекције приликом пријема у службу биле су ретке, а капути и шешири који су се тада носили били су погодни за прикривање женских одличја. О томе сведоче и портрети војника из 18. века, на којима се види да је дуга коса била честа појава, а било је распрострањено и ноше-

ње перика, за оне који су то могли себи да приуште. Нежнији женски глас и недостатак длака на лицу приписивани су младости и незрелости војника, који су у то време и иначе млади ступали у војску, а лична хигијена се сводила на прање до струка, тако да је женско тело уз мало напора могло да остане скривено.

Занимљив је и пример морепловца Џејмса Греја, заправо Хане Снел, која је живела у 18. веку. Она се придружила војсци у потрази за изгубљеним љубавником. Међутим, и када ју је он оставио, наставила је војничку службу у морнарици.

Неколико деценија касније случај Мери Ен Талбот сведочи о разлозима младих жена да живот посвете војном позиву. Наиме, Марија је била ванбрачно дете, што је у то време била срамота, па ју је њен старатељ продао капетану Боувену, команданту 82. пешадијске бригаде. Најпре је, током бројних пловидби, била капетанова сапутница, маскирана у дечака бубњара. Касније су је као бродоломника заробили Французи, код којих је служила као млађи официр трговачког брода.

Изазов лекарске професије

Чак и у 19. веку било је могуће да се одважне припаднице лепшег пола провуку у свет војске, резервисан искључиво за мушкарце. Један од таквих примера јесте случај жене која је као Џејмс Бери (1795–1865) примљена на Ројал колеџ за хирурге, који су похађали само мушкарци. Иако се мало зна о њеном пореклу, или правом име-

Флора Сандес

Болничарке у пољској болници

ну, остало је забележено да је као онижи крхки лекар остварила запажену каријеру у војсци, служећи у Јужној Африци, Маурицијусу, Западној Индији, Малти, Криму и Канади. Била је у стању да своју тајну успешно скрива у мушком окружењу. Постала је чак виши генерални инспектор болница, у чину генерал-мајора. Њен пол, као и чињеница да је у неком тренутку родила дете, откривена је на смртној постели.

Намеће се питање о мотивима таквог скривања током живота. У овом случају то је свакако била жеља за професионалним доказивањем, у каријери која је у то време била забрањена за жене.

Још једна жена, Бел Френсис, служила је у време Бурског рата, од 1899. до 1902, када је спасила неколико тешко рањених војника. Као награду за исказану храброст, представљена је краљици у Бакинџемској палати, која ју је одликовала Викторијиним крстом. Награда јој, међутим, никада није уручена, јер жене у то време нису биле подобне да је приме. Многи незванични преседани, забележени до 20. века, сведоче да су жене увек биле на фронтима широм света, само их је требало пажљиво потражити.

Хероине Првог светског рата

С обзиром на то да су војну историју углавном писали мушкарци за мушкарце, који су били и њени протагонисти, историчари управо у томе виде тешкоћу када је реч о истраживању полова. Са законски легализованом и постепено друштвено прихваћеном интеграцијом жена у

ПРВА ДАМА РАТНИ ИЗВЕШТАЧ – МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ

Песмама и лепоти Милице Стојадиновић Српкиње дивили су се многи и називали је Врдничком вилом, а Његош је после сусрета с њом у Трсту и Бечу записао – „Ја појета и она појета. Да нијесам калуђер, ето књегинје Црној Гори“. Рођена је 1828. у фрушкогорском селу Буковцу, код Новог Сада. Сарађивала је с многим листовима и била прва жена ратни извештач. Њену репортажу „Срце и барикаде из Београда“, који је 1862. био поприште ратних сукоба, објавили су бројни европски дневни листови. Тих дана, у јеку турског бомбардовања Београда, неустрашиво је обилазила престоницу, опсијући догађаје и војнике.

Умрла је 1878, заборављена од свих, на плочнику испред подрума у којем је живела у Савамали. Сахрањена је о трошку Београда, код цркве Светог Марка. После 27 година њени посмртни остаци пренети су у Пожаревац, а Нови Сад више од деценије слави и чува њено име литерарном манифестацијом „Милице у походе“.

СЛИКАРКА И БОЛНИЧАРКА НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

Када је било најтеже, знаменита српска сликарка Надежда Петровић свој атеље заменила је пољском болницом. Рођена у Чачку, 12. октобра 1873. године. С породицом се 1884. доселила у Београд, где је положила испит за наставницу цртања у средњим школама. Била је ученица у атељеу Ђорђа Крстића, а касније се школовала и стварала у Минхену. Њено сликарство увело је српску уметност у токове савремене европске уметности.

Већ 1900. имала је прву самосталну изложбу у Београду, а деценију касније отворила је сликарску школу и учествовала на четвртој југословенској изложби. Бавила се и ликовном критиком. Још у Првом балканском рату учествовала је као добровољна болничарка на фронту, а српској војсци придружила се поново 1913. и 1914. године. Умрла је у Ваљево 1915. године, од пегавог тифуса, где је била на дужности болничарке.

европске војске од Првог светског рата, данас расте и интерес за то подручје научног рада.

Међу женама је одушевљење за рат било толико да су, напосто, тражиле близину бојишта, о чему говори и пример сликарке Стефани Холенстин (1866–1944). Дошавши 1915. као болничар под именом Стефан Холенстин с ворарлбершким стрелцима на јужно бојиште, убрзо се затекла на првој линији фронта. Како је њен прави идентитет убрзо откривен, морала је да се повуче из војне службе. Ипак је, исте године, као сликарка и ратни извештач примљена у Ратну конференцију на службу. Радила је и за бечки војни музеј. Као ратни извештач прославила се и Алис Схалек (1874–1956), уредница фељтона у бечком листу од 1903. године. Током Првог светског рата Алис Схалек била је једина жена на којој је приступ фронту био службено дозвољен. За извештачке заслуге, посебно на сочанском фронту,

Болничарка са повређеним у авиону

одликована је 1917. Златним крстом за заслуге и медаљом за храброст.

Дотадашња, широко распрострањена традиција искључивања жена из ратних активности доведена је у питање у првом од два највећа оружана сукоба у 20. веку. Први светски рат имао је одлике психолошког рата, који је изазвао велике промене у друштву због опште мобилизације и усмеравања свих ресурса за потребе рата. Новински натписи уочи избијања рата 1914. сведоче о деловању Покрета за права жена, веома милитантног јер је подржавао ратне напоре, иако се раније жестоко противио тој одлуци владе. Серијом наступа званичници су охрабривали мушкарце да се прикључе војсци, а жене да наставе свакодневне породичне активности.

У почетку, међутим, на активно учешће жена у ратним сукобима било које врсте није се гледало благоданом. Када се истакнута шкотска лекарка др Елси Инглис понудила да формира женску амбулантну јединицу, исмејана је у Ратној канцеларији речима: „Моја драга госпођо, иди кући и седи с миром!“. Флора Сандес (1876–1955) није прихватила тај савет, па се придружила амбулантној јединици са седам жена, у августу 1914, која је послата на фронт да помогне српским снагама, савезницима Велике Британије у борби против Аустријанаца. Сандесова је постигла признање без прерушавања, али у страниој армији, борећи се за опстанак стране нације.

Током прве ратне године две војне установе у Великој Британији биле су отворене за жене. Прва помоћ за негу повређених основана је 1907, као веза између јединица прве линије борбе и пољске болнице у којој су биле искључиво жене. Током рата њено особље возило је амбулантна кола, постављало народне кухиње и трупне кантине, често под опасним условима. До примирја оне су награђене одликовањима за храброст, укључујући и 17 војних медаље и орден Легије части. Такође, у то време деловао је и Одред добровољне помоћи који су чиниле медицинске сестре, формиран 1909. ради пружања медицинске помоћи за време рата. До лета 1914. оформљено је више од 2.500 одреда добровољне помоћи широм Британије.

На почетку рата Ратна канцеларија није била вољна да прихвати ове одреде на фронту, али то бесмислено ограничење је уклоњено наредне године и женама добровољцима старијим од 23 године дозвољено је да службују у болницама на Западном фронту, Месопотамији и Галипољу. Током наредне четири године 38.000 добровољаца из тих одреда радили су као асистенти медицинских сестара, возачи амбулантних кола и кувари. У првим данима женском медицинском особљу није био дозвољен приступ приликом извођења медицинских интервенција на првој линији фронта. Енглескиње Елси Нокер и Мари Чисхолм, међутим, нису мариле за забране, већ су извучиле рањенике из блата, пружале им прву помоћ и одвозиле их у пољску болницу, не обазирајући се на унакрсну ватру. Њихови подвизи нису прошли незапажено, па су 1917. одликоване британском војном медаљом за допринос примирју и спасавање британског pilota који је пао у нижијој земљи.

Иако су неустрашиве жене постигле признање као жене, то су учиниле супротстављајући се државним про-

ХРАБРИ КАПЛАР МИЛУНКА САВИЋ

Када је 1912. почео Први балкански рат, двадесеттворогодишња Милунка Савић одсекла је кике, на главу ставила шајкачу, обукла мушке чакшире и сељачки копоран и са више од 26.000 добровољаца кренула у Београд. Нареднику се представила као Милун и већ на Брегалници добила прву медаљу за храброст. До краја рата српска Јованка Орлеанка, како су је прозвали, постала је најодликованија жена у историји ратовања.

Ђерка Раденка и Милице, рођена 1889. у селу Копривници код Рашке, прерушила се у мушко да би од мобилизације заштитила брата. Од тог часа, дуже од четири године била је у мушком оделу и с пушком. Преко груди носила је два низа реденика, а један око паса. Без бомби није улазила у борбу, а умела је да их баца право у немачки ров. Убрзо је постала командир јуришног бомбашког одељења.

У једном јуришу Милунка је рањена, а када су у пољском превијалишту откопчали блузу младог рањеника, њена тајна је откривена. То није спречило неустрашиву Милунку да се у Првом светском рату истакне као бомбаш у Колубарској бици, где је за вишеструко херојство одликована Карађорђевог звездом са мачевима. Једина је жена у свету која је одликована француским орденом Ратни крст са златном палмом, руским орденом Светог Ђорђа, највишом медаљом за храброст Енглеске Светог Михајла Првог реда.

Ратна срећа није јој била наклоњена, па је приликом повлачења српске војске, 1915, још једном тешко рањена. Делећи судбину сабораца, преко Албаније је dospела на Крф, где је после лечења и опоравка у Бизерти, поново стала у борбене редове. Остао је запамћен њен подвиг када је у бици на Црној реци заробила 23 бугарска војника.

Половином 1918. Врховна команда савезничких армија наредила је да се похвала јунаштву српског наредника Милунке Савић прочита пред стројем у ставу „мирно“ свих јединица Антанте. Таква почаст није указана ниједном официру ни генералу. Приликом уручења француског ордена, пред њом су у знак поздрава спуштене заставе прослављених француских пукова из битака код Аргоа, Лијежа, Вердена и Марне. Одликовање јој је уручио командант Солунског фронта, генерал Франш д'Епера.

Између два светска рата Милунку Савић поштовали су широм Европе. На сусрете с ратним друговима одлазила је у шумадијској народној ношњи, а на њеним грудима блистао је низ одликовања. Познавала је Арчибалда Рајса, Флору Сенс, генерале Гедрата, д'Епера. Иако без школе, говорила је и писала енглески и француски довољно добро да равноправно комуницира са саборцима.

Пензију је, радећи 20 година као помоћно особље, стекла у Државној хипотекарној банци. Одбила је понуду да се пресели у Француску и да прима француску војну пензију. Уместо тога, изабрала је да живи у Београду, где су њена ратна херојства заборављена. За време Другог светског рата скоро годину била је заточена у логору Бањица. Умрла је у Београду 5. октобра 1973, а сахрањена је на Новом гробљу, у Алеји великана, уз највише државне и војне почести.

писима који су били на снази. Тек када је постало очигледно да се рат неће брзо завршити, женски огранци, у традиционално мушким оружаним снагама, коначно су организовани. После 1916. године одлучено је да се женама дозволи учешће у оружаним снагама, али само на административним пословима, како би замениле мушкарце који се упућују на фронт.

Краљевска морнарица била је прва оружана служба која је примила жене у своје редове. Формирана 1916, Женска краљевска поморска служба преузела је послове куvara, службеника, телеграфиста, шифрера и електричара. Процењује се да се тој служби до краја рата прикључило још 5.000 жена, од којих скоро 450 официра, а њихов успех је, такође, изазвао стварање еквивалентних служби у копненој војсци и ваздухопловству.

У јануару 1917. основан је Женски помоћни армијски корпус у коме су жене обављале послове возача, службеника, телефониста, конобарица, куvariца, али и инструктора за жене. Наредне године ваздухопловне јединице обједињене су у Краљевско ратно ваздухоплов-

Бјељинске партизанке

ство, а истовремено је направљен и женски огранак – Женско краљевско ваздухопловство. Жене су се ангажовале на пословима чиновника, монтера, возача, куварица и продавачица у радњама. Све у свему, више од 100.000 жена служило је током Првог светског рата у униформама. Скоро половина била је повезана с медицинским пословима, а само малом проценту жена дозвољено је да буду близу борбе.

Искуство Дороти Лоренс сведочи о преовлађујућем ставу чиновништва када је реч о женама на фронту у Првом светском рату. У покушају да извештава с прве линије фронта, прерушена у мушкарца Дороти је путовала с ратишта на ратиште, те преживела 12 ноћи у рову пре него што је откривен њен идентитет. Током похода стекла је праву слику о условима под којима су војници били у рату. Њен бестселер, који је проистекао из тог искуства, осликава популарне послератне жеље за социјалним променама у Великој Британији.

На првој линији фронта

Организована војна обука за жене, као и њихово активно учешће у одређеним јединицама, уследили су тек у Другом светском рату. Наговештај таквог развоја могао се, у скромнијим размерама, приметити већ у Првом рату, такође на аустроугарској страни. Ангажовање девојака и жена у рату одвијало се искључиво на добровољној основи, било да су се шуњале кроз непријатељске редове и прикупљале информације о противнику, опскрбљивале војнике на положајима намирницама и во-

дом, или су као службенице радиле у цивилним и војним установама – у поштама или телеграфским службама.

Слика о улози жена у рату драстично је измењена у Другом светском рату. Због угрожености многих земаља, у крајње озбиљној ситуацији, у децембру 1941, Черчиллова ратна влада донела је Национални акт – број 2 којим је омогућена и мобилизација жена. Тим актом Британија је отишла даље од осталих окупираних земаља када је реч о мобилисању националних ресурса, па чак и од Немаца, јер је Хитлер оценио да Немце треба да остану код куће да негују будуће јуришнике. Током рата старосна граница за учешће жена у рату била је 43 године, односно 50 за ветеранке из Првог светског рата. Често су биле распо-

БОРАЦ БОМБАШ МАРИЈА БУРСАЋ

Током Народноослободилачке борбе на подручју Југославије, за народног хероја проглашена је 91 жена, од којих је 73 погинуло током НОБ-а, док је само 17 одликовано за живота. За прву жену народног хероја проглашена је, 15. октобра 1943, Марија Бурсаћ, борац, бомбаш Десете крајишке бригаде.

Марија је рођена 2. августа 1920. у селу Каменици, код Дрвара. Детињство је провела у родном селу, није ишла у школу, већ је као мала обављала пољске послове и помагала у кући.

Почетком 1939. прикључила се напредном омладинском покрету. Формирањем Десете крајишке ударне бригаде 1943. године ступила је у јединицу, где се истицала пожртвовањем и храброшћу. Приликом окршаја у селу Голубићу, код Книна, била је први пут лакше рањена. Средином 1943. разболела се од тифуса, али се одмах по оздрављењу вратила у јединицу. Неколико месеци касније, у нападу на јако непријатељско упориште у Пркосима, које је бранило неколико стотина немачких војника, Марија се као бомбаш нашла у првим редовима, али је у једном од јуриша смртно рањена. Сахрањена је 23. септембра 1943. на брежуљку Спасовине, у подножју родног села. Песник Бранко Ћопић посветио јој је песму „Марија на Пркосима“.

ређене у виталним гранама ратне индустрије, као и у женским одредима копнене војске.

Све јединице оружаних снага које су чиниле жене расформиране су после Првог светског рата. Женска краљевска поморска служба поново је окупљена у априлу 1939, а припаднице лепшег пола постале су део сваке јединице, и код куће и у иностранству. Неколико најбољих запослено је у тајној служби поморских комуникација, чији је задатак био да дешифрирају кодиране немачке поруке. До 1945. године око 72.000 жена носило је униформу британских снага, а Женски помоћни армијски корпус преформиран је у Помоћну територијалну службу, која је имала више од 190.000 припадница, укључујући и поручника Елизабету Виндзор, која је касније постала Краљица Елизабета II.

Жене су возиле и одржавале возила, али и руковале противавионским топовима. Припаднице Женске помоћне ваздухопловне снаге управљале су тајним радио-станицама и радарима. У ваздухопловним транспортним јединицама пилотирале су авионима од фабрика до аеродрома, понекад чак и преко Атлантика. Неколико жена у униформи погинуло је у ваздушним несрећама, укључујући и чувену предратну жену-пилота Ејми Џонсон.

Значајно је учешће жена и у војскама осталих земаља у Другом светском рату, попут Велике Британије и

СССР-а. Више од 800.000 жена бориле се у редовима Црвене армије, заједно са још 200.000 које су се прикључиле партизанским снагама. Више од 70 одсто жена бориле се на линијама фронта. У Великој Британији многе жене биле су укључене у противваздушну одбрану, иако је само мушкарцима било допуштено руковање топовима. У СССР-у жене су често обучаване за руковање снајпером, као и аутоматским оружјем, минобацачима и пушкама.

У Немачкој су жене током Другог светског рата учествовале у помоћним јединицама, а упућиване су и у противваздушну одбрану. Иако је тврдио да је учешће жена у руским снагама показатељ њихове слабости, Хитлер је 1945. године допустио формирање мешовитих и женских стројева.

Партизанке на свим пољима

Непосредно пред почетак Другог светског рата, под руководством Комунистичке партије Југославије, појачана је политичка активност жена, нарочито после образовања Народног фронта Југославије 1936. године. Шеснаест жена из Југославије учествовало је у Шпанском грађанском рату од 1936. до 1939. године.

Током Народноослободилачке борбе народа Југославије од јула 1941. до маја 1945. у редовима Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије бориле се више од 100.000 жена, од којих је више од четвртине храбро пало у јуришима на бојном пољу. О тадашњем степену равноправности жена говори и податак да се међу седам стотина партизанки из Прве пролетерске бригаде, на руководећим местима, по задатку Партије, нашло више од 300 жена бораца.

Велики број жена учествовао је у раду позадине, а посебно масовно учешће забележено је у устаничким крајевима. Под руководством Комунистичке партије, то-

ком Народноослободилачке борбе осниване су различите организације јер су и услови били другачији у појединим крајевима Југославије. Свима су циљеви били исти – ослобођење од окупатора, али и од зависности од мушкараца и неравноправног положаја у друштву.

Жене су се масовно укључивале у Народноослободилачки покрет – као делегати, политички комесари, командири и команданти, референти санитета, болничарке, борци, пушкомитраљесци, бомбаши, партијски и скојевски руководиоци и одборници народноослободилачких одбора. У почетку рата оснивани су месни, општински и градски одбори жена, а после великих успеха постигнутих у борби 1941. и 1942. године, формиране су посебне женске организације Антифашистичког фронта жена Југославије.

Чланице Фронта сакупљале су храну, одећу, обућу, санитарски материјал, водиле бригу о рањеницима, деци и изнемоглим људима, а биле су и мобилисане као болничарке у санитарску службу, ангажоване за одржавање курирских веза или обавештајне послове. Одбори су се већ у току лета и јесени 1941. називали одборима Антифашистичког фронта жена и међусобно су били организационо повезани. У ослобођеном Дрвару 21. августа 1941. одржана је Скупштина жена и женске омладине, на којој су били размотрени задаци жена током учешћа у Народноослободилачкој борби и пружања помоћи партизанским јединицама. Најављено је организовање жена на територијалном принципу. Истовремено, 20. августа 1941. Покрајински комитет Комунистичке партије за Србију указао је окружним комитетима на могућност и ра-

зноврсне облике ангажовања жена у партизанским јединицама и санитарској служби.

Од око 40.000 жена, колико је рањено током рата, више од 3.000 су постали тешки инвалиди. За народне хероје проглашена је 91 жена, а њих 3.344 добило је Партизанску споменицу 1941. Око 2.000 жена постале су официри Југословенске армије.

Ратиште брише разлике

„Рат је посао за мушкарце, а не за даме“ – поручује главна јунакиња филма *Прохујало са вихором*. Међутим, ратови у 20. веку оповргли су тај концепт, опомињући да је ратно стање подједнако брига и жена. Стручњаци тврде да је напредак у војној технологији и стратегији замаглио границу између ратних зона и домаћег терена, док су масовне комуникације и психолошки рат утицали на све народе у рату.

Раскидајући с прошлoшћу, у Првом светском рату жене су показале независност преузимањем послова од мушкараца и ризиковале живот радећи као медицинске сестре или возачи амбулантних кола на фронту. После завршетка рата женске ратне организације су у најчешће распуштене, па су мушкарци поново преузели контролу над униформисаним пословима. Са избијањем Другог светског рата жене су поново биле у борби, придружујући се европском покрету отпора. Стога су и мушко-женске разлике, у атмосфери тоталног рата, почеле да губе смисао.

Како су већина историчара у прошлости били мушкарци, не чуди што је било релативно мало интересова-

Тишове
партизанке

ња за женске перспективе историјских događaja или личности жена. Клима се данас променила – модерни историчари посветили су изузетну пажњу тој области. Изненађујуће или не, новооткривени подаци сведоче о дугој традицији жена које су, поред мушкараца, служиле у оружаним снагама својих држава и чији је допринос превазилазио негу рањеника. Сада је прихваћено да су жене подједнако компетентне као и њихове мушке колеге у многим пословима, али и у борби. Може се закључити да је рат подједнако важан посао и за мушкарце и за жене, и да, када до њега дође, не штеди ни једне ни друге.

У веку једнакости

Иако се војна служба и данас у многим деловима света и даље сматра углавном мушким занимањем, у новом миленијуму све више жена придружује се оружаним снагама. Америчка армија може се похвалити да броји више од 350.000 припадница лепшег пола, што је 16 одсто, а 2009. године око 60 жена имало је чинове генерала и адмирала, што је двоструко више него деценију раније.

Са завршетком Вијетнамског рата Америка се суочила с ерозијом интересовања мушкараца за војску. Преокрет је, међутим, наступио када су 1973. оформљене добровољачке јединице, па су жене

у униформама убрзо стигле и на Војну академију „Вест Поинт“, као и у остале војне школе. Данас их има у свим родовима војске, чак и међу борбеним пилотима. Иако до 2001. године није било жена на првој линији фронта, промена је уследила после интервенција у Авганистану и Ираку. Природа сукоба на тим територијама довела је до брисања полних разлика, па су осим у пешадијским јединицама, у којима их по правилима нема, у борбе одлазиле у оклопним, специјалним и артиљеријским саставима. Током сукоба припаднице америчких оружаних снага стекле су поверење и поштовање мушких колега, што је довело до потпуне интеграције жена у америчкој војсци.

ТАЈАНСТВЕНЕ НИНЦА ЗАВОДНИЦЕ

У свету нинџи, древних јапанских ратника обучених источњачким борилачким вештинама, који се унајмљују за шпијунирање или атентат, жене се, ишчекујући мужеве, нису бавиле само одгајањем деце. Неке од њих и саме су биле нинџе.

Куноичи, или жене ратнице, биле су стални део нинџа редова. Наоружане смртоносним вештинама, али и урођеним женским шармом, успевале су да се инфилтрирају међу непријатељске линије, успешно обављајући шпијунске задатке. Када је реч о убојитости, нису заостајале за мушким колегама. Иако их је било знатно мање него мушкараца, у шпијунским задацима и нарученим плаћеним убиствима завођење је, како се показало, било делотворније од нунчаки и шурикена.

Куноичи су обучаване на исти начин као и мушкараци, а осим физичког и психичког тренинга имале су и психолошку обуку, обуку интуиције и манипулације ради лакше контроле непријатеља. Да би њихове намере остале неоткривене, усавршавале су и дамске манире, плес, певање и свирање. Најпоузданије технике нинџа ратница биле су изненадни напади на виталне делове тела, које су се најчешће изводиле скривеним оштрицама, танким иглама за косу и другим скривеним оружјем.

Гадафијева
шелохранишељка

Ен Данвуди је прва жена која је добила чин генерала са четири звездице, што је највиши чин који се може достићи у америчкој војсци. Сваке године велики број жена буде награђено медаљама за храброст, а неколико најбољих чак и сребрним звездама – највишим војним одликовањем.

Због карактерних и социјалних особина, израженијих способности запажања, стручњаци саветују да се повећа учешће жена у оружаним снагама. Оне су се доказале у интендантској служби, на пословима одржавања радио-веза, у одржавању софистициране опреме, као логистичари, преговарачи, војни полицајци... Ове тврдње поткрепљује и податак да петину војних полицајаца у Великој Британији чине жене. Међутим, женске особине највише су дошле до изражаја у ситуацијама када је потребно преговарати.

За разлику од америчког искуства, на Старом континенту прве жене ступиле су у оружане снаге углавном у последњој деценији века који је за нама. Бугарска војска, на пример, која се од краја осамдесетих тешко отварала за жене, данас у својим редовима има око 2.000 припадница, које чак упућује и у мировне мисије. Грчка је 1979. примила прве жене у војне саставе, али су високе војне школе за њих остале затворене све до 1990. године. Гркиње и данас имају ограничен приступ трупима и војним школама. Тек 2000. године прва Гркиња је служила у морнарици. У Пољској су жене дуго служиле искључиво као медицински радници, у Чешкој и Мађарској је тај процес

прилично одмакао. Ипак, и у војскама ових земаља жене углавном имају традиционалне улоге. У Румунији једна жена чак има и чин генерала.

Као и већина Скандинаваца, Швеђани су дозволили женама да постану прави „трупаше“. Норвежани су, на пример, први примили жене у службу на подморницама, али и у све остале родове војске. Французи су још седамдесетих година „женске трупаше“ изједначили с мушким, али све до осамдесетих нису учинили озбиљније кораке да стварно побољшају интеграцију жена у јединице. Данас Францускиње учествују у мировним мисијама, Белгијанке улазе у војне редове још седамдесетих, али их данас има око седам одсто и већина служи у логистици и администрацији. Шпанија је 1988. започела регрутацију жена, а Португал је то учинио 1992. године. Иако Португалке званично могу да конкуришу за све родове, у стварности немају шансе да постану маринци, односно специјалци.

Поверити живот дамама

Новија историја бележи да су у појединим земљама припаднице лепшег пола у униформама, обучене у рат-

ним вештинама, биле високо цењене. Још откад је 1969. преузео власт у Либији, о безбедности Моамера ел Гадафија, лидера који је однедавно у фокусу свих светских медија, брину се телохранитељке из редова Гарде, које су школоване на посебној Женској војној академији. На тај начин контроверзни лидер је у свет послао поруку да су даме подједнако добри чувари као и мушкарци. Теоретичари безбедности тврде да је жена телохранитељ пожељна у обезбеђењу важних личности јер је снајперисти, иако врхунски обученом професионалцу, теже да повуче обарач на жену и за то му је потребно пет секунди више него када пуца у мушкарца.

Земља која може да се похвали правим ратницама јесте Израел, где су жене обавезне да служе војни рок. Од пре две године оне имају могућност да се обучавају у свим војним јединицама, чак и међу командосима. У тој земљи за мушкарце војна обавеза траје три године, а за жене углавном две. Оне су до пре неколико година махом обављале административне послове, а данас су и инструкторке у тенковима, војне полицајке... ■

У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Историја наше војске бележи да жене после Другог светског рата нису могле да се школују у војним школама. Први пут је то учињено 2007, а у септембру ће прва генерација официрки понети чин потпоручника. Систематско школовање за официрске и подофицирске дужности требало би да промени улогу жена у оружаним снагама, тако што ће оне од административног особља постати равноправни учесници система одбране.

Данас Војска Србије има 17 жена официра, 33 жене подофицира, више од 820 жена професионалних војника, а 1.100 је запослено као цивилна лица, што чини нешто мање од осам процената у односу на укупан број професионалних припадника Војске.

Осамдесетих година прошлог века у Југословенску народну армију, 1983, у оквиру експерименталног укључивања жена у оружане снаге, за добровољно служење војног рока пријавило се 5.200 кандидаткиња, махом из Србије и БиХ. Већ наредне године пријавило се знатно мање – 1.500, а 1985. свега 372 девојке. У периоду од 1983. до 1985. у ЈНА је упућено 2.779 жена. Добровољни војни рок трајао је два месеца и 22 дана за жене војнике, а пола године за официре.

Укључивање жена у оружане снаге СФРЈ оправдано је потребом за „побољшањем положаја жена у југословенском друштву“. Од покушаја се одустало после две године јер се ЈНА суочила с бројним тешкоћама, па је интересовање жена за служење војног рока драстично опало.

Највећи број жена, око 80 одсто, определио се за Школу резервних официра, а најпопуларнији родови били су веза, поморство и саобраћајна служба. До 2007. жене нису добиле прилику да похађају Војну академију или неку од средњих војних школа.

БРИГАДНИ ГЕНЕРАЛ ЛОРЕТА РЕЈНОЛДС

Први пут у 96 година дугој историји Корпуси моринаца САД добили су женског генерала на челу чувеног центра за обуку на острву Парис у Јужној Каролини. Бригадни генерал Лорета

Рејнолдс позната је и као прва жена која је командовала маринцима у борбеној зони. Униформу маринца носи већ четврт века, а командовала је морнаричким јединицама од одреда до батаљона. Претходно је била на дужности у Окинави и Квантику, у Ираку и Авганистану, где је, такође, била прва жена која је командовала маринцима.

Старији водник прве класе Јожеф Вербаси

Стручњак за електронику

Поред рада у матичној јединици – логистичком батаљону Прве бригаде, приликом извршења тенковских гађања ангажује се и у Трећој и Четвртој бригади, Центру за обуку Копнене војске у Пожаревцу и Војној академији. Током протекле године на теренима је провео 116 дана, понајвише у куполи тенка.

Међу малобројним стручњацима у Војсци Србије оспособљеним за проверу и одржавање исправности сложене Система за управљање ватром (СУВ) на тенку М84 је и старији водник прве класе Јожеф Вербаси из логистичког батаљона Прве бригаде.

Љубав према војсци, униформи и електроници одвело је Јожефа из родног Фекетића, надамак Суботице, пут Загреб, где је 1990. године уписао Техничку средњу војну школу. Због ратних околности на тлу претходне Југославије, школа је с делом наставног кадра и питомцима пресељена у Крушевац. После успешно завршеног четворогодишњег школовања Јожеф је унапређен у чин водника техничке службе.

Уследили су рад у трупи и, како се електроника на борбеним систе-

мима убрзано развијала, посебно на тенковима, готово свакодневно вишегодишње усавршавање. То за заљубљеника у електронске склопове није представљало никакав напор већ, напротив, прави професионални изазов.

Систем за управљање ватром заправо је електрохидраулични уређај који повећава прецизност ватре приликом гађања из тенка у покрету, дању и ноћу, у свим земљишним и метеоролошким условима, те је без њега немогуће максимално искористити велику ватрену моћ као важну карактеристику тенка.

Спознати тајне сложене система какав је Систем за управљање ватром, који обједињује чак деветнаест подсистема, захтева непрекорно познавање и електронике, и оптоелектронике и хидраулике, обја-

ЗА СВОЈУ ДУШУ

Иако са супругом и две ћерке живи у нужном смештају, у касарни непосредно уз радно место, Јожеф се не жали. Важно му је да је породица на окупу и да не мора рано да устаје, каже у шали, јер му је радно место у близини.

Од ране младости је, похађајући неколико разреда Ниже музичке школе, научио да свира, па кад му слободно време дозволи узима своју *сџогвагесеџицу*, басовску хармонику, и засвира по коју мађарску или српску песму – за своју и душу многобројних пријатеља.

шњава Јожеф, јер уколико, на пример, откажу хоризонтално или вертикално навођење топа, аутоматско пуњење или било који други склоп система, посада мора прећи са аутоматизованог на ручни рад, што умногоме слаби борбене карактеристике тенка.

Управо се због тога, али и знања, стручности и искуства, безмало ниједно гађање из тенковског наоружања на Аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац“, једином таквог типа у Војсци Србије, не може ни замислити без присуства старијег водника прве класе Јожефа Вербасија, техничара за системе аутоматског управљања ватром.

Поред техничког обезбеђења матичне јединице – Прве бригаде, као врсног и провереног стручњака, Јожефа за потребе извршења тенковских гађања ангажују и Треће и Четврта бригада, Центар за обуку КоВ из Пожаревца и Војна академија, па је само током протекле године на теренима провео чак 116 дана, од тога понајвише у куполи тенка.

Како Јожеф у струци нема наследника, уз њега је стално војни службеник Владо Копанџа, механичар за радио-релејне уређаје, на кога преноси знање и богато мајсторско искуство у раду на Систему за управљање ватром, без кога савремени тенкисти не могу ни замислити борбена дејства. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Катедра за стране језике Војне академије

Карта за разумевање

Ову катедру, можда више него било коју другу на Академији, одликује разноврсност послова. Поред наставних активности на основним студијама, наставници одржавају курсеве страних језика за припаднике Министарства одбране и Војске Србије, повремено и службенике појединих државних институција, а раде и преводилачке послове и ваннаставне провере знања страних језика.

Када бисмо укратко желели да представимо Катедру за стране језике у Војној академији, рекли бисмо да је то једна од катедри с најдужим стажом у тој високошколској установи, недавно усељена у нове, адаптиране просторије, у којој раде наставници стално запослени на Академији и спољни сарадници, од којих су већина, за разлику од осталих катедри, жене.

Катедру за стране језике одликује, можда више него и једну другу на Војној академији, разноврсност послова. Поред наставних активности на основним студијама, настав-

ници Катедре одржавају курсеве страних језика за припаднике Министарства одбране и Војске Србије, повремено и службенике појединих државних институција, а раде и преводилачке послове и ваннаставне провере знања страних језика.

Кадети уче енглески као обавезан језик, али добијају знања и из руског, француског или немачког језика. У жељи да подстакну заинтересованост будућих официра за своје језике, поједине земље донирале су Катедри средства за опремање кабинета. То су учиниле Велика Британија, Француска, Немачка и Грчка, која је раније и награђивала туристичким путовањима пола-

Језичка обука

Курсеве страних језика, у трајању од три до четири месеца, годишње заврши 200 до 300 полазника из Министарства одбране и Војске Србије. На неким курсевима усавршавају се и обнављају знања страног језика, али има и оних који су организовани за почетнике. Највећи број полазника и највеће интересовање јесте за енглески језик.

Међутим, курсеви се изводе и из италијанског, албанског, бугарског, а по потреби и из румунског, мађарског језика, за шта се ангажују спољни сарадници. Полазници таквих курсева су припадници Војске који се припремају за школовање или дужности у иностранству. Катедра организује и наменске курсеве за наше офицере, специјалисте за одређене области система одбране, који трају неколико недеља.

Почетком априла 35 слушалаца завршило је курс енглеског, девет руског, десет италијанског, шест немачког и четири француског језика. Тренутно је на курсевима 74 полазника. На курсевима који су почели у априлу, 37 слушалаца учи енглески, пет француски, док је 32 полазника за бугарски, албански и грчки језик у другом или трећем месецу језичке обуке.

На питање какав је ефекат таквих курсева, пуковник Марић наглашава да је на полазницима да раде на одржавању и усавршавању знања страног језика који су похађали, али је и на организационим јединицама Министарства и Војске да начине добар избор полазника, како би се на одговарајући начин искористила уложена средства. На Академији се више не организују једногодишњи курсеви страног језика, јер су и страна искуства покзала да су скупи, а недовољно ефикасни.

знике који су показали највећи талент за учење грчког језика.

„Оно чиме можемо да се похвалимо јесте чињеница да студијски

програми Војне академије предвиђају фонд од 240 сати страног језика, што је више него на многим факултетима”, каже начелник Катедре пуковник Драгић Марић и додаје да неки смерови, попут авијације, имају и више часова. Заинтересованост кадета за стране језике показује и релативно висока просечна оцена коју постижу на испитима.

Страни официри уче српски језик да би у Војној академији наставили усавршавање или обављали професионалне дужности у нашој земљи. Тренутно је на курсу српског језика само неколико полазника, међу којима и два кинеска официра, али повремено има и 25 странаца који уче наш језик.

Активности Катедре односе се и на преводилачке послове. Наставници предводе симултано, консекутивно или писмено за потребе Војне академије, Министарства одбране и Војске. Колико је интензивно такво ангажовање илуструје податак да се у једној години преведе више од 1.500 страница и реализује око 200 сати усменог превођења ван Академије. Запослени у Катедри проверавају и знања страног језика великог броја припадника Министарства и Војске, који су то знање стекли на различите начине.

Посао филолога подразумева стално усавршавање. Катедра може да се похвали да су се њени наставници енглеског, француског и немачког усавршавали и у иностранству. Подршку усавршавању наставника енглеског језика дао је и представник британског министарства одбране, стручњак за изучавање енглеског језика, који је био ангажован на Катедри.

Значајан напор уложен је и у припрему српско-немачког војног речника. У сарадњи са аустријским институтом за стране језике, речник је прошле године завршен и приказан јавности. Уз рад, многи наставници се и лично усавршавају, радећи на стицању академских звања. ■

Ксенија ЂУРИЋ АТАНАСИЈЕВСКИ

Конференција у Египту

Припадници Војне академије недавно су присуствовали традиционалној 14. међународној конференцији о свемирској и ваздухопловној технологији у Египту, коју је организовао каирски Војни технички колеџ. На конференцији су учествовали представници 17 земаља, са свих континената.

Академију у Београду заступали су официри са три техничке катедре – мајор др Срђан Митровић са Катедре војноелектронског инжењерства, потпуковник др Сретен Перић са Катедре војномашинског инжењерства и поручник Михаел Бучка са Катедре војнохемијског инжењерства. Изложили су четири рада, из области обраде сигнала, трибологије и примењене хемије.

Мајор Срђан Митровић, који је током скупа презентовао два научна рада, истиче да су резултати истраживања с Војне академије изазвали значајну пажњу учесника конференције. ■

К. Ђ. А.

Летња школа наставника енглеског језика

У организацији Дирекције PELT Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране и Британског савета у Београду, а уз финансијску подршку краљевина Норвешке, Данске, Холандије и Шведске, у Моровићу се, од 12. до 15. јула, одржао семинар „Летња школа за наставнике енглеског језика“ из центара за самостално учење енглеског језика (SAC).

Циљ семинара била је методско-стручна припрема наставника енглеског језика у усвајању нових метода учења (Task-based learning) ради ефикасније употребе центара у развијању оперативних способности полазника полунтензивних курсева енглеског језика, као део циклуса оспособљавања припадника Војске Србије за тестирање према стандарду STANAG 6001.

Полазници школе, у оквиру радионице која симулира рад у центрима, усавршавали су предавања у области војне терминологије применом учења на даљину, али и разменили тестове и материјале које поседују различити центри.

У школи је учествовало једанаест наставника центара за учење енглеског језика из Београда, Новог Сада, Ниша, Врања, Краљева, Панчева, Пожаревца, Батајнице, Крушевца и Зајечара. Предавања су одржали представници Британског савета у Београду, као и предавач из Велике Британије, експерт у области обуке енглеског језика SAC за припаднике оружаних снага. ■

Трансплантација органа у Србији

Хуманизација живота

За пресађивање органа у нашој земљи оспособљено је неколико центара – Војномедицинска академија, Клинички центар Србије, клинички центри у Новом Саду и Нишу, док се у београдском Институту за мајку и дете спроводи пресађивање коштане сржи, а у Универзитетској дечјој клиници у Тиршовој трансплантације бубрега и јетре

сплантација на дужи рок побољшава квалитет живота. Иако је непроцењиво колико трансплантација бубрега може да помогне пацијенту да настави да живи нормалним животом, важни су и економски разлози јер је лечење хемодијализом од два до три пута скупље у односу на трансплантацију бубрега.

Нови захтеви

Проблем недостатка органа за трансплантацију у свету је све актуелнији. У развијеним земљама Европе, САД и Канаде, где се изводи више од 90 одсто трансплантација, постоји мањак органа с обзиром на потребе, које расту за око 16–24 одсто годишње. Данас на трансплантацију органа у Европи чека око 50.000, а у САД више од 76.000 болесника.

У Србији се програм трансплантације одржава последњих тридесет година. Трансплантацију бубрега чека око 1.100 људи, јетре око 200, а „ново“ срце око 30 пацијената. Процењује се да због недостатка органа годишње умре више од 100 болесника.

Током 2009. године у Клиничком центру у Београду изведена је 41 трансплантација бубрега (са живог донора 53, а са кадавера 46,3 одсто), у ВМА 25 (све са живог даваоца), у Новом Саду 14 (са живог донора 51,2, са кадавера 42,8 одсто) и у Нишу 28 (83,4 са живог донора и 16,6 одсто са кадавера).

За организацију успешне трансплантације у Србији потребно је обезбедити органе, трансплантациону мрежу и стручне тимове.

Трансплантација органа у свету највећим делом заснива се на добијању органа од умрлих особа – кадаверична трансплантација, али се због недовољног броја давалаца пресађивање спроводи и од живих сродних и несродних давалаца. Данас то представља најоптимал-

нији вид лечења терминалне бубрежне слабости, али и једини начин лечења пацијената са инсуфицијенцијом јетре, плућа и срца.

Људи средњег животног доба трансплантацијом бубрега, на пример, стичу услове да доживе старост, али се највећа добробит остварује код млађих особа, којима тран-

Око 25 до 35 одсто болесника у заједној Европи, који чекају на нови орган, не дочекају прилику. Око 500 људи годишње умире чекајући јетру, исто толико и срце. У САД од 10 до 30 одсто оних који чекају јетру умре не дочекавши орган. Може се рећи да сваки њихов болесник с листе чекања доживи трансплантацију органа.

У Србији, од када се раде трансплантације до данас, пресађено је 1.900 бубрега, углавном од живих давалаца, урађено је 29 трансплантација јетре, осам трансплантација срца и једна панкреаса. По броју кадаверичних трансплантација, с донора у стању мождане смрти, на самом смо зачељу међу европским земљама.

Процењује се да су годишње потребе наше земље око 300–400 трансплантација бубрега, 100–150 јетре и 20–30 трансплантација срца. Да би се успоставио редован програм пресађивања органа, Србији је потребно око два милиона потенцијалних донатора.

Најбољи резултати у прикупљању органа у свету постигнути су у Шпанији, у којој је кадаверично давалаштво повећано са 14,2 донора на милион становника у 1989. години на 34,4 у 2010. години. Шпанија је једина земља у свету у којој се листа чекања непрестано смањује.

Професионална едукација је још један неопходан фактор који утиче на стопу донације. Она подразумева обучавање здравствених професионалаца на плану прикупљања органа, као и едукацију трансплантационих координатора.

Донорске картице

У већини земаља, без обзира на карактер закона, у пракси се захтева пристанак породице за узимање органа. Врло је мали проценат оних који одбијају пристанак за узимање органа. Када став умрлог није познат, породица даје дозволу у 50 одсто случајева. Ако је одлука умрлог позната, позитиван одговор добија се чак у 90 одсто ситуација.

Културне и религијске баријере су још један фактор који утиче на стопу донације. Све верске заједнице у донацији органа виде чин љубави и племенитости.

Србија је по броју кадаверичних трансплантација, с донора у стању мождане смрти, на самом зачељу међу европским земљама. Због тога се

последњих година чине напори да се унапреди тај вид трансплантације. Од 2002. заживела је акција завештања органа промоцијом и поделим донаторских картица. Иницијатор и носилац акције је Војномедицинска академија.

Многи управо тај начин сматрају највреднијим личним изразом подржавања поклањања органа, нарочито када у породици постоје чланови који се томе противе. До сада је у ВМА подељено више од 40.000 донорских картица.

У прва четири месеца 2010. у трансплантационим центрима Ср-

бије изведене су 44 кадаверичне трансплантације, што је више од трансплантација са кадавера на годишњем нивоу за 2009. годину.

Пре две године усвојен је и „Закон о трансплантацији“, објављен „Правилник о могућој смрти“ и организована серија предавања. Један од главних задатака – формирање Управе за биомедицину – окончан је током 2010. године. У оквиру посебне организационе јединице Управе обављају се послови који се односе на трансплантацију – Србијатрансплант. Управа координира рад трансплантационих центара, организује различите обуке и опремања јединица интензивне неге и води акције завештања органа.

Значајно је и потписивање, током 2009. године, прелиминарног споразума о сарадњи са „Еуротрансплантом“, који је основан пре 42 године и представља непрофитну организацију која посредује и координира разменом органа за трансплантацију на територији Аустрије, Белгије, Хрватске, Немачке, Луксембурга, Холандије и Словеније. Уласком у мрежу „Еуротранспланта“, која обухвата трећину Европе, односно око 150 милиона становника, повећавају се изгледи да пацијенти из Србије којима је неопходна трансплантација дођу до органа на време. ■

Приредила Зорица СТОШИЋ

ЗАВЕШТАЊЕ ОРГАНА

Органе могу завештати сви пунолетни грађани који немају малигну болест, дијабетес, неко од психијатријских обољења, као и тешка обољења јетре, срца и плућа. Детаљне информације о поступку завештања могу се добити у Центру за трансплантацију ВМА. Потенцијални давалац испуњава приступни образац и добија донорску картицу. Поводом кампање „Продужи живот“ отворена је и телефонска линија 0800-111-800, где се могу добити информације о донирању органа.

Call of Duty – Black Ops

ЗАВЕРА У ПРВОМ

Седми наставак серијала *Call of Duty* оборио је све рекорде – у првих 24 часа по званичном објављивању продато је седам милиона копија, издатих у верзијама за скоро све конзоле и кућне рачунаре. Непуних шест недеља касније издавач „Activision” објавио је да је продаја премашила зараду од милијарду долара. Осим рекордне новчане надокнаде ауторима, купцима је игра омогућила и прилично уживање.

Стандардна игра *Call of Duty – Black Ops* кошта 60 америчких долара. Власници конзола Xbox 360, PlayStation 3 у могућности су да набаве „чврсту” и „престижну” верзију за 270 долара. Осим додатних мисија у „чврстој” верзији, која је упакована у металну кутију, налази се и медаља којом можете да се хвалите пријатељима. У „престижној” верзији завист околине изазваћете радио-командованим минијатурним возилом, опремљеним видео и аудио предајником. Тако неопажено можете „шпијунирати” околину – гледати и чути шта се збива до удаљености од седамдесетак метара. *Activision* је у рекламне сврхе склопио и уговор са „Chrysler”-ом, који је произвео мању количину теренских возила – *Jeep Wrangler Call of Duty edition*.

Графика и музика

По квалитету, графика је на врху могућности данашњег хардвера. Наравно, да бисте покренули поменути „пуцачину у првом лицу” биће вам потребан натпросечан рачунар. Хардверска захтевност последица је комплексности сцена и ефеката

који пружају невероватну количину акције која вам подиже адреналин. Обично ће вам бити потребно неколико тренутака док се саберете и сагледате шта се све дешава – окружени сте десетинама сабораца, непријатељима, експлозије су на све стране...

Један од новитета јесте и подршка за мониторе и телевизоре који су у стању да приказују 3D слику. Техника коју користе већ је виђена у биоскопима, али је поприличан новитет у свету игара. Због тога су сви који су били у прилици, више од 90 одсто корисника, графику игре *Call of Duty – Black Ops* оценили као изузетну.

За квалитетан звук и музику аутори су ангажовали позната имена из света филма и музике. Звезде које су (про)дале гласове су Сем Вортингтон (главна улога у филму „Аватар 2”), Ед Харис (више пута номинован за награду „Оскар”), Гери Олман, Ајс Кјуб...

Игра је опремљена препознатљивим, лиценцираним хитовима из шездесетих година (попут Ролингстонса), али и савременијом музиком (Еминем). Непосредно пред објављивање била је солидна и продаја CD-а с музиком која прати игру. Тешко да је у погледу

музике или звука било неких револуционарних дешавања, али је све изведено крајње професионално.

Сценарио и идеје

Прича која се у игри догађа није претерано оригинална, али је занимљива. Све изгледа као да је сакупљено из разних филмова и теорија завере. Од почетка игре, још у почетном менију и међу мисијама, ви сте везани за столицу, дрогирани

ЛИЦУ

„серумом истине“. Док вас испитују, присећате се различитих догађаја, који су, заправо, мисије које играте. Лик који проигравате је члан специјалних јединица које су шездесетих година убачене на Кубу како би ликвидирале Фидела Кастра. После крвавог обрачуна и успешног атентата, откривате да сте ликвидирали двојника, а да сте ви, као заробљеник, испоручени у Совјетски Савез. Кубанска јавност веома је негодовала када се игра појавила.

Следећи задатак јесте да као учесник побуне у гулагу, где сте затворени, преживите и побегнете. Наравно, нећете избећи ни рат у Вијетнаму, као ни сусрете с кључним актерима тадашњих политичких и војних дешавања, попут већ поменутог Фидела Кастра или тадашњег председника САД Џона Кенедија.

Занимљив је и приказ текста који се појављује – преко делова текста појављује се црна трака помоћу које се скривају поједине информације, што доприноси уверљивости докумената које користите. Игру је могуће играти са још једним играчем на истом рачунару. Екран се подели на две половине, што захтева још јачи хардвер. Додатну забаву представљају и специјалне мапе, које можете да користите током игре.

Пошто се игра може играти и на интернету, *Activision* је објавио и статистику према којој су за три месеца играчи испалили више од трилион хитаца из разног оружја, направили 43 милиона видео-записа игре и „претрчали“ (наравно виртуелно) 130 хиљада пута обим наше планете.

ПОКРЕТАЊЕ ИГРЕ

Минимална конфигурација рачунара за покретање игре:

Процесор: Intel Core 2 Duo E6600 2.4GHz или AMD Phenom X3 8750 2.4GHz

Оперативни систем: Windows 7, Vista или XP

Графичка карта: NVIDIA GeForce 8600GT 256 MB или ATI Radeon X1950Pro 256 MB

Меморија: 2 GB

Простор на хард диску: 12 GB

57

Друга страна медаље

Због садржаја игре и насиља којим је претрпана, забрањена је продаја малолетним лицима. Како су образложили немачки цензори, „игра помера границе доброг укуса“. Велика жеља да се достигне врх у техничком квалитету проузроковала је да су занемарене „ситнице“ – попут вештачке интелигенције, која се слободно може преименовати у „вештачка глупост“. Непријатељи су предвидљиви приликом кретања, тако да завршити игру не представља већи проблем. Највећа „тешкоћа“ настаје када треба нешто да учините, а то нисте у стању јер је све „замаскирано“ многобројним непријатељима.

Да су аутори *Call of Duty – Black Ops* игрицу правили дуже од девет месеци вероватно би укупан утисак који оставља био повољнији. Овако бруталност избија у први план, а играч, осим вештине и брзине, неће морати да има ни просечну интелигенцију да би стигао до краја. Додатак за игру најављен је у јуну и имаће назив *Ескалација*. Детаље можете потражити на адреси www.callofduty.com ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

Деца „Наше Србије“ на Тари

Школа пријатељства

Хотел „Бели бор“ Војне установе „Тара“ и овог лета дом је за око 600 деце коју је хуманитарна организација „Наша Србија“ окупила на једанаестој „Школи пријатељства“. Од 2. јула до 6. августа, у три смене од по десет дана, на Тари борава деца из Србије, земаља у окружењу и српских енклава на Косову и Метохији.

Овог лета боравак деце на Тари распоређен је у три програмска садржаја. Први је био мултиетнички семинар „Дани пријатељства“, од 2. до 9. јула, затим „Српски код“ од 10. до 25. јула, а до 6. августа траје „Школа пријатељства“, која већ једанаест година током лета окупља децу погинулих и несталих у ратовима деведесетих година и децу из српских енклава на Косову и Метохији.

– Презадовољни смо условима овде на Тари и зато сваког лета долазимо у „Бели бор“ на наша дружења и учења, одакле деца понесу нова пријатељства и знања – каже Мина Милићевић, директорица „Наше Србије“.

Овогодишње окупљање помогла је „Банка Интеза“, генерални покровитељ рада организације, а сваке године школа има земљу пријатеља која такође помаже реализацију бројних садржаја. Ове године то је Израел. Заузврат, деца уче о тој земљи и њеној историји и култури.

Разумевање различитости

Мултиетнички семинар „Дани пријатељства“ ове године организован је шести пут. Окупио је децу осам националности из Србије. Полазници су била деца мађарске националности из Кањиже, русинске из Руског Крстура, румунске из Николинаца, словачке из Бачког Петровца, бошњачке из Бродарева, албанске из Тупала код Ме-

двеђе, бугарске из Димитровграда и српске – деца обухваћена програмима помоћи „Наше Србије“.

Теме семинара су толеранција и мултикултуралне разлике, а циљ промоција мултикултуралних вредности, унапређење разумевања различитости међу људима и допринос изградњи и развоју модерног демократског друштва. Деца су у образовним и креативним радионицама заједно учила о значају толеранције и културним специфичностима, а приредила су и мини фестивал на којем су приказала игре и песме својих етничких група. Мултиетнички семинар реализује се под покровитељством Владе Војводине.

„Српски код“

Новина у раду Школе јесте програм „Српски код“, који је ове године реализован други пут и окупио је 200 деце српске националности, која су у пратњи наставника стигла из осам земаља у региону – Македоније (Кучевиште код Скопља, Старо Нагоричане и Куманово), Хрватске (Бијело Брдо и Вуковар), Босне и Херцеговине (Дрвар и Босанско Грахово), Црне Горе (Андријевица и Плужине), Албаније (Скадар), Румуније (Темишвар), Мађарске (Батања и Будимпешта) и Словеније (Љубљана и Ново Место).

Програм „Српски код“ на пријемчив и занимљив начин одређује и објашњава појмове који су неизоставан и препознатљив део српске традиције, вере, језика, култу-

ПРЕДСЕДНИК ТАДИЋ У „ШКОЛИ ПРИЈАТЕЉСТВА”

Председник Борис Тадић посетио је и овог лета децу „Наше Србије”.

– Земљу у којој живите треба да чувате. Треба да је волите и да се дружите са свима који живе у њој, да чувате ваш идентитет, веру, језик, да поштујете идентитете осталих дечака и девојчица у земљи у којој јесте – рекао је Тадић и истакао да му је част да буде с децом на Тари и да је он први пут овде био када је имао дванаест година.

Обележавању Дана земље пријатеља – Израела, присуствовао је и амбасадор Артур Кол, који је са председником Тадићем обишао радионице у којима се деца едукују и играју.

ре и обичаја. Изводи се према књизи коју је „Наша Србија” издала управо за потребе тог пројекта и која обрађује теме које се односе на српски идентитет. Аутори књиге „Српски код” су ђакон Ненад Илић, Анастасија Весна Илић и Ивица Живковић.

Циљ пројекта јесте да окупи српску децу из земаља у окружењу како би им омогућио да уз заједничко учење, дружење и игру са вршњацима из матице, у радионицама образовног и забавног карактера, сагледају националне вредности и стекну пријатеље истог порекла из целог региона. Тако су овог лета на Тари заједно Анабела и Марина из Албаније, Дејан и Сениша из Румуније, Нађа и Ана из Хрватске, Миладин и Тамара из Црне Горе, Рената и Павле из Босне и Херцеговине, Ацо и Анђела из Македоније, Ана и Мишко из Мађарске... Слажу се да им је ово лето предивно, обележено новим пријатељствима и са знањима о свом српском идентитету која нису у прилици да науче у срединама где живе.

Игра и учење

Трећи део „Школе пријатељства” на Тари, који траје до 6. августа, окупио је 200 деце која су обухваћена програмима помоћи „Наше Србије”, а то су деца чији су

родитељи погинули, киднаповани или нестали током протеклих ратова на нашим просторима, из Србије и Републике Српске, као и деца из српских енклава на Косову и Метохији, која чине највећи део полазника.

Долазак деце из јужне српске покрајине организован је у сарадњи са невладином организацијом „Дечја радост” из Ђилана, која је за то добила донацију Министарства за Косово и Метохију.

Заједничко за све садржаје је то да се програм психосоцијалне подршке одвија у радионицама образовно-васпитног и забавно-спортског садржаја, чији је циљ да деца заједничким радом и дружењем стекну нова знања и вештине. Ту су школа етнологије и ткања, сликања и вајања, екологије, музике, рачунара, новинарства, школа спорта у оквиру које су фудбал, кошарка, одбојка, ритмичка гимнастика и тенис.

Свих ових година школу извиђача реализују старешине Специјалне бригаде Војске Србије, а ове и претходних година на челу тима је старији водник Зоран Ристић.

– У школи извиђача децу учимо оријентацији у простору, подизању шатора, везивању чворова, оним вештинама које су им потребне за боравак у природи. Овог лета први пут смо увели исхрану у природи, што је њима и корисно и интересантно – каже Ристић.

Пројекат „Наша Србија” реализује се сваког лета од 2001. године, а од 2003. деца бораве на Тари.

– Школа пријатељства бави се потребама и проблемима деце обухваћене програмима помоћи, развијајући широк спектар интерактивних образовних и креативних активности, као и игара и разоноде, прилагођених узрасту, које стимулишу целокупан развој деце – истиче Гордана Гавриловић, руководилац кампа на Тари. – Посебност школе јесте концепт учења уз дружење, игру, креативност, откривање интересовања и сопствених потенцијала, а програми су обogaћени посетама угледних личности из нашег јавног, културног и спортског живота.

Стални и најдражи гост је председник Србије Борис Тадић, а овог лета децу су посетили и министар образовања Жарко Обрадовић, Милорад Додик, председник Републике Српске, Милорад Пуповац, председник Српског народног вијећа у Хрватској, амбасадор Израела Артур Кол, епископ липљански Јован (Ђулибрк), Срђан Ђоковић, отац тенисера Новака Ђоковића, Гоца Тржан и бројни спортисти и уметници. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

125 година постојања и развоја аутомобила (1)

Електромобили освајају свет

Данас многи експерти сматрају да је почетак производње аутомобила на електрични погон права прекретница у светској моторној индустрији. Забринута због енормног загађивања атмосфере отровним гасовима које испуштају мотори с унутрашњим сагоревањем фосилног горива, Европска унија најављује забрану коришћења таквих возила, и то 30 одсто до 2030, а до половине столећа требало би потпуно да нестану с друмова. Прелазно решење јесте постепено увођење у употребу возила с хибридним погоном – комбинација класичног горива и електричне енергије, чија је серијска производња започела пре нешто више од деценије, а у чему, за сада, предњаче Јапанци.

Без обзира што међу приврженицима четвороточкаша постоје недоумице око датума „рођења“ аутомобила, који је ушао у 125. годину постојања и развоја, 29. јануар 1886, када је признат патент број 37435 којим је Карл Бенц (1844–1929) заштитио свој епохални изум – возило с једноцилиндричним мотором запремине 0,95 литара и јачине 0,75 коњских

снага (KS) – данас многи сматрају рођенданом превозног средства које је умногоме изменило живот људи на планети, чијим друмовима, према оцени светских статистичара, тренутно крстари близу милијарду путничких, теренских и теретних моторних возила.

Некако истовремено још један немачки инжењер, Готлиб Вилхелм Дајмлер, не знајући на чему ради Карл Бенц, такође је настојао да направи ново превозно средство. Њему је, у сарадњи са Вилхелмом Мајбахом, пошло за руком да годину пре инжењера Бенца конструише „јахаће возило“ на два точка, за које се може рећи да је претеча мотоцикла.

Испуштање штетних гасова

И једно и друго превозно средство покретали су мотори с унутрашњим сагоревањем, које је измислио Николас Ото, по занимању трговачки путник, који је у историју аутомобилизма ушао као „отац“ четвортактног мотора с унутрашњим сагоревањем, у стручној литератури најчешће помињан као – Отов мотор.

У почетку су, посве разумљиво, аутомобили – пре свега због мале производње – били прилично скупи. Но праву револуцију у том погледу направио је чувени Хенри Форд, који је изумио и конструисао возило доступно већини људи. Реч је о моделу „форд Т“, чија је серијска производња почела 1908. и трајала све до 1927. године. Тако је, може се рећи, цео минули, 20. век, протекао у производњи моторних возила покретаних помоћу мотора на бензин и ди-

зел-гориво, док се већ на почетку 21. stoleћа свет okreће новој врсти четвороточкаша, чији ће мотори све мање користити класично гориво (бензин и дизел) и који ће, што је још значајније, много мање загађивати животну средину.

Упозорења стручњака, који су одавно дошли до закључка да моторна возила спадају у загађиваче атмосфере, као и то да ће нафта у Земљиној утроби потрајати још можда деценију-две, данашњи произвођачи аутомобила су већ озбиљно схватили, тако да су истраживања експерата и конструктора мотора одавно усмерена ка коришћењу алтернативних извора погонске енергије, у шта спадају земни гас, водоник, алкохол, биомаса и електрична енергија.

Њима је то прилично тешко пало јер су огромна новчана средства уложена у развој, сада већ можемо да кажемо, класичне моторне индустрије, чији се рад и развој заснивао, и још се заснива, на производњи мотора са унутрашњим сагоревањем фосилног горива (нафте), тако да им није нимало лако да се у догледно време преоријентишу на коришћење нових технологија, у које, такође, треба улагати доста новца. Време, међутим, никако не ради за њих. Напротив.

Не тако давно Европска комисија, знатно поштривши захтеве које намећу Протоколи из Кјота, затражила је од произвођача моторних возила да највише што могу смање емисију штетног угљен-диоксида. Према том захтеву, количина угљен-диоксида 2020. године не би смела да буде већа од 80 грама по километру пређеног пута. То је, поред осталог, био разлог што су се, пре петнаестак година, на светском тржишту појавила хибридна возила која су покре-

тали мотори на бензин и нафту у спрези с електромоторима. Та возила су сагоревала мање количине класичног горива, а самим тим и мање загађивала атмосферу, јер су део пута преваљивала користећи се радом мотора на струју, који не испуштају отровне издувне гасове.

Усвајање хибридне технологије

Јапанци су први конструисали и серијски почели да производе „чистија“ (еколошка) возила и у том погледу су знатно испред осталих произвођача аутомобила. „Тојота“ је, на пример, прву верзију хибридног возила „пријус“ послала на тржиште 1997, скренувши пажњу бројних купаца, тако да је у неколико наредних година продато око 300.000 „пријуса“, док је нешто касније регистрован и поламилионити примерак те удобне и економичне лимузине, која је трошила само мало више од четири литра горива на 100 километара пређеног пута, чему је умногоме допринео електромотор који се повремено, и према потреби, укључивао у току вожње.

Ваља поменути да се „пријус“, за разлику од појединих других хибридних возила, не прикључује ни на какав извор струје изван возила, пошто се електрична енергија ствара у самом возилу – радом бензинског мотора. Бензински мотор и електромотор покрећу предње точкове. Та два мотора некада раде заједно (истовремено), а некада само један од њих – у зависности од услова вожње. Када ће бити укључен један, а када други погонски агрегат, „одлучује“ мини-

Peugeot iOn

Micubishi Innovative Electric Vehicle

ДВА ЕЛЕКТРОМАЛИШАНА

На овогодишњем Салону аутомобила у Београду публика је видела два мала електромобила. Први модел је „Пежоов“ „ион“, а други „Мицубишијев“ „и-МИЕВ“ (Mitsubishi Innovative Electric Vehicle). „Зелени“ „Пежоов“ модел „ион“ направљен је у сарадњи са стручњацима француског „Ситроена“ и јапанског „Мицубишија“. Може да повезе четири путника и има електрични мотор од 64 KS, који се струјом снабдева из комплета литијум-јонских батерија. Тај електромалишан с једним пуњењем батерија преваљује пут дуг око 130 километара. Гарантни рок батерија је пет година. Уколико се правилно експлоатишу (пуне тек након потпуног пражњења), троструко је већи.

Београдска корпорација „ИНОТО“ побринула се да и посетиоци Београдског салона разгледају и поближе сагледају мало електрично возило „и-МИЕВ“, које је у Европи почело да се продаје крајем прошле године. Произвођач предвиђа да ће ове и наредне године европско тржиште „прогутати“ чак 40.000 електромалишана какав је „и-МИЕВ“, који се производи с моторима од 47 и 64 KS, а с једним пуњењем литијум-јонских батерија може да преваљива око 150 километара. Цена електричне енергије коју потроши после 100 километара пређеног пута износи само 1,62 евра, а може да буде и нижа ако се батерије пуне ноћу, када је струја јефтинија.

јатурни компјутер, тако да се возач може усредсредити само на безбедност у вожњи, јер је све препуштено савременој електроници.

После „Тојоте“ у освајање хибридне технологије кренули су и остали произвођачи моторних возила, тако да данас готово нема иоле познатије аутомобилске фабрике у свету у чијим се развојним лабораторијама и конструкторским бироима не размишља о будућности савремених четвороточкаша, јер би их било какво заостајање „на том плану“ скупо коштало. Зато и не треба никога да чуди то што се многи утркују како би дошли до бољег технолошког решења и бар за корак-два одмакли конкурентима, што се понајбоље види на сајмовима који се организују широм света, а на којима се из године у годину излажу све савренији и савршенији модели четвороточкаша.

Јапански „Нисан“ је прошле године представио своје прво бензинско-електрично возило – „фуга“, које 19 кило-

ЗНАЧАЈНЕ ОЛАКШИЦЕ

Према речима министра за животну средину и просторно планирање Оливера Дулића, скоро годину дана његово министарство поседовало је возило на хибридни погон. Он је једном приликом такође рекао да је у складу с политиком подстицања развоја чисте технологије донета уредба којом се субвенционише куповина хибридних возила (са 100.000 динара), а код Министарства финансија покренута је иницијатива да се купци хибридних возила ослободе плаћања ПДВ-а.

На питање треба ли ослободити царине и ПДВ-а оне који ће у скорој будућности пожелети да набаве електромобил, министар Дулић одговара: „Апсолутно! Возила с нултом емисијом штетних гасова представљају будућност моторизације сваке земље, па и наше. Имајући на уму да су аутомобили на електрични погон, засад, прилично скупи чак и за грађане богатијих држава, неопходно је да се електромобили другачије третирају, у поређењу с возилима снабдевеним моторима у којима сагоревају бензин или дизел-гориво“.

метара пута преваљује уз утрошак само литре горива, док немачки „Ауди“ (до пре две деценије перјаница светске ауто-индустрије у развоју нових технологија) данас покушава да ухвати прикључак с јапанским фирмама, од којих су неке далеко одмакле у развоју хибридних аутомобила. Први корак у том погледу требало би да уследи половином године, када ће „Ауди“ лансирати модел „кју 5“ – типичан хибрид који покрећу бензински и електрични мотор укупне јачине 245 KS и максималне брзине од 222 km/h.

И „Порше“ стално ослушкујући оно што се збива у светској ауто-индустрији, припрема спортски хибридни аутомобил „918 спајдер“, који ће с његових производних трака почети да силази у другој половини 2013. године. Немачки произвођач се на тај корак одлучио после великог интересовања за такав супераутомобил, за који је до краја минулог јануара пристигло око 2.000 најаву будућих купаца, што је било сасвим довољно да започну припреме за серијску производњу супермодела какав ће бити „порше 918 спајдер“. Реч је о двоседу изузетних перформанси. Фабрич-

Први серијски хибрид – „Тојојин“ „џријус“

ки стручњаци кажу да ће то возило трошити само три литра на 100 километара пута, уз емисију штетних издувних гасова од 70 грама по километру. Осмоцилиндрични мотор је спрегнут са два електрична мотора, чија је укупна јачина 217 KS.

Калифорнијска фабрика „Фискер“ је, такође, одлучила да у свет скупих спортских аутомобила пошаље хибридни модел „карму“, која ће се монтирати у Финској. Прве „карме“ су прошле године „гостовале“ на многим аутомобилским изложбама, тако да су и прве оцене стручњака веома повољне. Каросерија тог луксузног спортског модела направљена је од алуминијума. Два електромотора налазе се у задњем делу возила и покрећу задње точкове, док турбо-бензински мотор (запремине 2.000 кубика, јачине 260 KS) покреће генератор, снабдевајући електричном енергијом два електромотора. У комбинацији сва три мотора (два електрична и један турбо-бензински) постиже се максимална брзина од 201 km/h. Бензински мотор не може да пуни батерије у току вожње, па се то обавља прикључивањем возила на обичну кућну утичницу. За пуњење батерије потребно је шест сати. Произвођач тврди да хибридна „карма“ троши 2,4 литра супера на 100 километара пута, док је емисија угљен-диоксида свега 83 грама по километру.

Када говоримо о хибридним возилима, вредно је поменути и то да је позната шведска фабрика „Волво“ на овогодишњем Салону аутомобила у Женеви представила модел „В-60“ – хибридни аутомобил друге генерације, који ће врло брзо ући у серијску производњу. Предње точкове тог возила покреће петоцилиндрични турбо-дизел мотор (215 KS), док се на задњој осовини налази електромотор (70 KS), који се струјом снабдева из литијум-јонских батерија. „В-60“ је опремљен шестостепеним аутоматским мењачем и погоном на сва четири точка, који се контролише електроником. ■

Влада РИСТИЋ

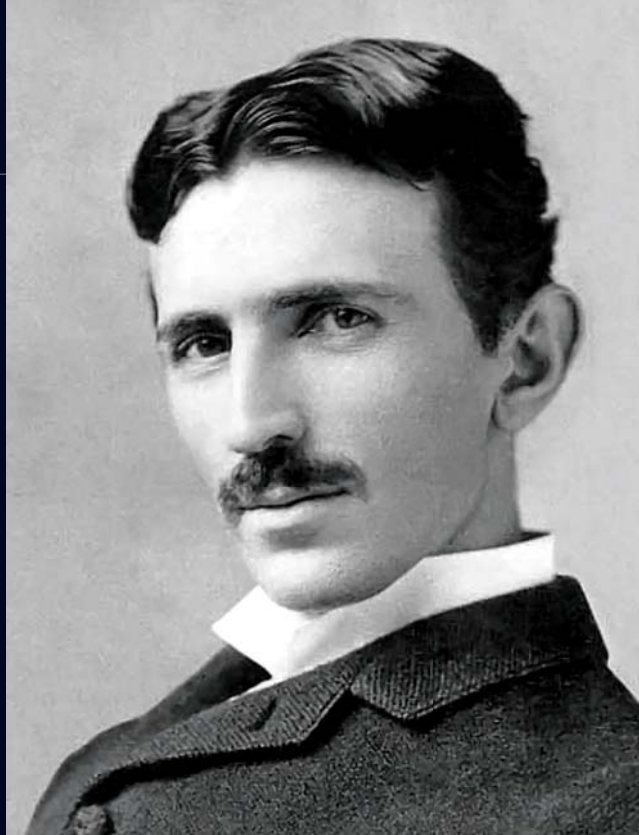
И „Порше“ је сиремио електромобил – модел „918 спајдер“

155 година
од рођења
Николе Тесле

Један дан у Београду

Одсео је у хотелу „Имperiјал“, који се налазио
надомак Филозофског факултета, а у књизи гостију
скромно се уписао – „Никола Тесла, електротехничар“.
У пратњи Андре Николића, министра за просвету и
црквене послове, отишао је на пријем код краља
Александра I Обреновића, који га је том приликом
одликовао орденом Светог Саве II степена.

Поводом 155. годишњице од рођења Николе Тесле и 10. јула – Дана науке Републике Србије, који је први пут обележен ове године, 6. јула у Привредној комори Београда организоване су трибина и изложба „Један Теслин дан у Београду“, посвећене познатом научнику и његовој јединој посети Београду. О стваралаштву и животу Тесле, родољубљу и утицају на српску историју и књижевност, али и доприносу Тесле и Пупина развоју савремених комуникација, на трибини су говорили професор Факултета организационих наука др Божидар Раденковић, проф. др Драган Симеуновић са Факултета политичких наука и проф. др Васо Милчевић.

ПЕСНИК У ЧАСТ НАУЧНИКУ

На банкету – „у почаст драгог нам госта господина Николе Тесле, славног електротехничара и научењака српског“ – како је стајало на позивници, окупило се неколико стотина званица, а најзанимљивији догађај била је здравица Јована Јовановића Змаја, који је Теслу поздравио песмом добродошлице. Потресен, и на ивици суза, Тесла је пољубио песникову руку и дрхтавим гласом захвалио на здравици, обећававши да ће и следеће године посетити Београд и Србију.

Иницијатива да се 10. јул, дан рођења Николе Тесле, прогласи за Дан науке у Србији покренута је прошле године, на предлог Министарства за науку и технологију. Планирано је и да се српска дипломатија активније укључи у захтеве Генералној скупштини Уједињених нација и УНЕСКО-у да се тај датум прогласи и за Светски дан науке, чиме би се Србија, али и човечанство, одужили Тесли.

После трибине гости су погледали изложбу „Тесла у Београду 2. јуна 1892. године“, рад кустоса Музеја „Николе Тесле“ у Београду Братислава Стојиљковића, који је од новинских чланака и докумената, попут мозаика, створио слику о јединој посети великог научника Београду. Иако није откривена ниједна фотографија којом је забележен тај догађај у српској историји, изложба постављена у Привредној комори Београда верно је дочарала 31 сат Теслине посете српској престоници.

– О томе колико је трајао Теслин боравак у Београду можемо закључити на основу карата за возове којима је допутовао и отпутовао из Београда, објашњава Стојиљковић. – У Београду је боравио само једном, јуна 1892, и задржао се тек нешто више од једног дана – 31 сат.

Одушевљење народа на које је наилазио где год би кренуо, учинило је потпуним задовољство због посете Србији. О томе сведоче и речи којима се обратио студентима и професорима Велике школе: „Господе, немојте мислити да сам ја, отишавши са свог огњишта, заборавио свој род и племе. Не, ја сам остао Србин и тамо далеко, преко дебелог мора“. Отпутовао је из Београда 3. јуна, брзим возом за Будимпешту, а са перона београдске железничке станице тог јутра свог најзначајнијег научника испратио је велики број Београђана. Никада више није посетио Србију. ■

Никола ДРАЖОВИЋ

Пирати у новом миленијуму (1)

Ход по дасци

Последњих неколико година медији све чешће извештавају о блиским сусретима морепловаца и пиратских дружина, нарочито на пучини Индијског океана и Црвеног мора. На мети „савремених гусара“ најчешће су трговачки и транспортни бродови, али је забележено и неколико случајева пресретања ратних бродова.

Пиратске дружине и отмице на пучини старе су колико и поморство. Међутим, прошлу годину обележио је рекордан број људи и бродова који су пали у немилост модерних поморских разбојника. Према подацима Међународног бироа за пловидбе, пирати су у нападима отели 1.181 таоца, опљачкали 53 пловила, а страдало је осам морнара. Осим у неколико случајева, сви бродови нападнути су дуж обале Сомалије, где је за таоце узето 1.016 путника и чланова посада. На почетку ове године, у заробљеништву у потпалубљу пиратских бродова, било је више од 600 људи за које је тражен откуп, а такође и нешто мање од 30 бродова.

Савремене акције

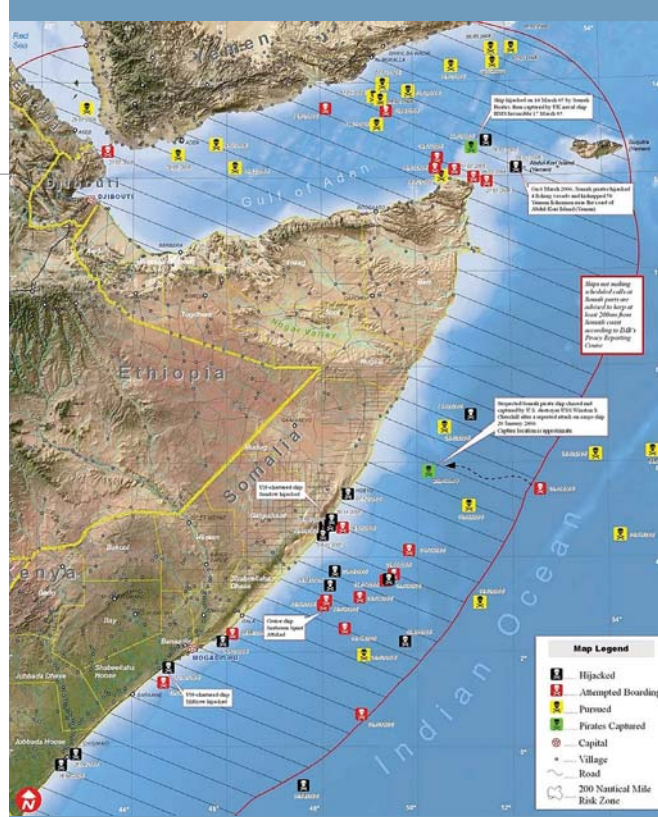
Процењује се да пиратерија наноси штету од 13 до 16 милијарди долара годишње, посебно у водама између Црвеног мора и Индијског океана, односно дуж сомалијске обале, а такође и у мореузу Малака и Сингапуру, поморским путевима које користи више од 50.000 комерцијалних бродова. Тај феномен попримио је толике размере да је скорашњи талас пиратерије сомалијском обалом подстакао међународне мултинационалне снаге, које предводе САД, да патролирају водама у околини Рога Африке.

Уједињене нације су у децембру 2009. усвојиле резолуцију у коју је укључена клаузула базирана на конвенцији из 1988. о спречавању незаконитих радњи против безбедности поморске навигације, којом се обавезују обалске државе – потписнице конвенције да при-

хвате пирате који су под истрагом, осим ако објасне зашто се конвенција не може применити. Резолуцијом је дозвољено да државе уђу у територијалне воде Сомалије у потери за пиратима, а резолуцијом донетој у децембру исте године имплицитно је одобрено и гоњење на копну.

За разлику од средњовековних раскошних гусарских галија, модерни пирати акције спроводе малим чамацама ради лакшег приступа, а у прилог им иде то што је на савременим теретним бродовима свега неколико чланова посаде. Такође, велике бродове употребљавају као појачање мањим током напада или укрцавања нападнутог пловила.

Један од разлога који су допринели порасту савремене поморске пиратерије јесте и тај што се међународна трговина у највећој мери одвија поморским путем. Главни пловни путеви воде теретне бродове кроз уске морске пролазе, као што су Аденски залив и мореуз Малака, што их чини лаком метом за преузимање и укрцава-

СТАТИСТИКА

Међународни поморски биро прикупља статистичке податке који се односе на пиратске нападе и датирају од 1991. године. Подаци указују да је узимање талаца најчешћи облик насиља над поморцима. Поредице ради, 2006. било је 239 напада, од којих су у 77 отети чланови посаде, а заробљено 188 талаца, а у 15 напада догодило се убиство.

Наредне године број напада порастао је за 10 одсто, пријављено је три пута више напада у којима је коришћено оружје. Број чланова посаде који су били повређени увећао се на 64 у односу на 17 у 2006. години. Та статистика се не односи и на таоце у случајевима киднаповања, где нису били повређени.

Број напада у 2010. је већ у првом делу године премашио тренд из претходне – због све чешћих пиратских напада у Аденском заливу и Сомалији.

ње помоћу малих чамаца. Остале активне зоне су у Јужном кинеском мору и у делти Нигера. На поменути пловидбеним трасама, неопходно је да бродови успоре крстарење због навигације и контроле саобраћаја и тако постају плен поморских разбојника.

Повезаност с криминалом

Поморска пиратерија честа је у регионима у развоју, али и у земљама с мањим морнарицама, а које су у близини прометних трговинских путева. Да би избегли хапшење, пирати понекад упловљавају водама под контролом непријатеља земље чији су брод напали. Окончањем Хладног рата, морнарице су смањиле број људи и патроле, а трговина је повећана, па је тако организовање пиратерије далеко лакше. Модерни пирати су понекад повезани и с организованим криминалом, али најчешће су део појединачних група.

У појединим случајевима, модерне пирате не интересује карго и углав-

ном их занимају личне ствари посаде и садржај бродског сефа, јер се у њему чувају велике своте новца потребног за плате и лучке таксе. Уз то, пирати најчешће приморају посаду да напусти брод, који затим у луци префарбају и дају му нови идентитет на основу фалсификованих докумената често купљених од корумпираних званичника или саучесника.

Политички немири су, такође, плодно тло за деловање модерних пирата. Познат је пример да су, после повлачења америчких трупа из Вијетнама, тајландски пирати пресрели многе Вијетнамце који су чамцима покушавали да побегну. Осим тога, после распада владе Сомалије, господара рата у региону нападали су бродове које су превозили помоћ у храни Уједињених нација.

Еколошке групе као што су „Sea Shepherd“ оптужене су за умешаност у пиратске и терористичке нападе, када су прикупили и бацили хемикалије на палубе бродова који су ангажовани за комерцијални риболов, кривољов на ајкуле, фоке и китове. У два наврата укрцали су се на брод јапанских ловаца на китове. Иако у нападима те еколошке организације није коришћено смртоносно оружје, технике и методе које су се користиле сматрају се актом пиратерије.

Напад на амерички брод „Seabourn Spirit“ дуж обале Сомалије у новембру 2005. јесте пример софистициране акције поморских разбојника.

ЗАНИМАЊЕ – ПОМОРСКИ РАЗБОЈНИК

Модерна дефиниција пиратерије подразумева укрцавање, изнуду, узимање талаца, отмицу људи за откуп, убиство, пљачку, саботажу која има последицу да брод потоне касније, или ради одузимања предмета с брода или самог брода, те намерно изазивање бродолома.

Нису све отмице бродова пиратски акт. У модерним временима треба имати у виду и отмице бродова, али и авиона, из политичких разлога. Извршиоци тих дела могу се описати као пирати – француски израз за отмицара авиона је „pirate de l’air“ што буквално значи „пират у ваздуху“, али на енглеском језику обично се називају само отмицари (hijackers). Пример политичке отмице јесте отмица италијанског путничког брода „Akkile Lauro“, која се у јавности и даље сматра као акт пиратерије.

Пиратске дружине користе савремену технологију. У извештајима о више пиратских напада наведено је да су у планирању и самом нападу користили мобилне и сателитске телефоне, GPS сонаре, савремене глисере, аутоматске пушке и митраљезе последње генерације, па чак и минобацаче.

Поменути брод напали су с обале удаљене више од 100 миља (160 километара), глисерима сакривеним у унутрашњости већег брода, а нападачи су били наоружани аутоматским ватреним оружјем.

Законска овлашћења

У нападима, модерни гусари често користе и купљене расходоване војне бродове, али пре свега изузетно брзе глисере. Осим мачета и ножева, наоружани су и тешким митраљезима, али и ручним бацачима. Ради заштите од напада гусара, последњих година на бродовима се инсталирају два скривена прекидача за које зна само неколико чланова посаде, како би их активирали само у случају

терористичког или пиратског напада. На тај начин могу да дојаве капетану или некој од поморских база да су у невољи.

Поједини бродови опремљени су за борбу против пиратерије различитим савременим оружјем, као што је уређај који шаље звучне таласе на одабрани циљ и ствара звук толико моћан да бубне опне не могу да издрже. Пирати при том постају дезоријентисани толико да одбацују оружје.

Бродови међународних снага опремљени хеликоптерима, патролирају водама у којима је пиратска делатност пријављена, али је то подручје веома велико.

Оно што, међутим, поморским разбојницима иде на руку јесте чињеница да постоје законске препреке за кривично гоњење појединачних заробљених у међународним водама. Земље се боре да примењују постојеће поморске законе међународног права, али и нормативу своје државе које ограничавају надлежности других земаља над сопственим грађанима.

Познаваоци проблематике сматрају да, иако је циљ законских ограничења „одвраћање и ремећење“ пиратских активности, пирати су у својим земаљама често притварани, саслушавани, разоружавани и на крају пуштани на слободу. Због свега тога, они не одустају лако од учествовања у нелегалним радњама, нарочито када се зна да су у игри милиони долара.

Модерни закони против пиратерије готово да не постоје. Холандија у кривичном гоњењу пирата користи закон против пљачке мора из 17. века. У већини земаља не постоје закони који би се примењивали у случају пиратских отимања савремених ратних бродова, а чак ни НАТО нема правно решење у случају таквог облика заточеништва пловила.

Ако до суђења и дође, с једне стране, тужиоци имају потешкоћа у проналажењу сведока и преводилаца, а с друге стране, државе оклевају да притварају пирате јер ће бити на мети освете након њиховог пуштања. Насупрот томе, САД имају статут који прописује казну доживотног затвора у случају пиратерије, без обзира на то да ли је почињена на отвореном мору, на националност жртва или пирата.

Приватно обезбеђење бродова

Антиратну политику 20. века, која је пропагирала да трговачки бродови буду ненаоружани, недавно је прекинула Влада САД препоруком да је „најбоље“ да на пловилама те намене опслужује тим наоружаног приватног

КО ОТИМА ТАЈ И ГРЕШИ

Колико је пиратерија узела маха сведоче и случајеви напада на војне бродове. Када пиратске дружине установе да су се превариле у избору мете, обично је већ касно. Инцидент те врсте, који је обележио 2008, била је отмица украјинског брода „MV Faina“, који је превозио оружје, тенкове и тешко наоружање за Кенију, а ко-

ји су поморски разбојници напали непосредно пред упловљавање у сомалијске воде.

Сомалијски пирати су током преговора са америчком ракетним разарачем „USS Hauard“ који патролира тим водама, затражили 20 милиона долара откупнине за 20 чланова посаде које су заробили. Инцидент је обележило и пушкарање међу члановима пиратске дружине који су хтели да се предају и оних који то нису хтели да учине.

Пре две године, петорица пирата ухапшени су у близини Сомалије, пошто су напали брод француске морнарице, мислећи да је трговачки, али тада је већ било касно. Пирати су отворили ватру из калашњикова, али нико није рањен, а поморски разбојници су с два чамца покушали да се укрцају на француски командни брод „Soma“, око 300 километара од обале Сомалије. Припадници француске војске су одмах после напада предузели потрагу за пиратима и ухапсили осумњичене за напад. Француска је кључни члан морнаричке мисије Европске уније која се бори против сомалијских пирата у Аденском заливу.

На мети поморских разбојника у априлу прошле године, био је „USS Nikolaz“, брод из класе ракетних фрегата у међународним водама западно од Сејшела. Напад је изведен ноћу када су пирати отворили ватру из малог чамца, погрешно мислећи да је реч о трговачком, а не о ратном броду. Посада је узвратила ватром и пратила мали брод док се није зауставио. Епилог приче – америчка морнарица заробила је пиратску трочлану посаду малог пловила и још два пирата на већем броду, који је чекао у близини.

обезбеђења. Такође, чланови посаде могу и да се обуче за руковање оружјем које користи муницију упозорења и мање смртоносну муницију.

Још неке од препоручених легалних мера заштите јесу уграђивање даљинског система наоружања на брод, ојачавање спољашње конструкције пловила слојем непробојног материјала, те различитих патената попут шмркова с врелом водом, струјних зидова и пене од којих палуба постаје клизава и онемогућава кретање.

Када ниједна од поменутих мера не успе, у ванредним ситуацијама у помоћ се могу позвати и ратни бродови, који патролирају у критичним зонама, као што је случај Сомалије. Бродови међународних снага су могућности да пресрећу пловила која нападају трговачке бродове. За патролирање опасним приобалним водама, ради смањења трошкова, у последње време користе се све чешће роботски системи или они на даљинско управљање, а понекад и системи за праћење са обале. ■

Биљана МИЉИЋ

РАКЕТНИ ШТИТ САД ОБУХВАТА И БУГАРСКУ

Амерички противракетни штит обухватиће целу територију Европе, укључујући и све делове Бугарске, изјавила је заменица државног секретара за контролу наоружања и међународну безбедности САД Елен Таушер. Она је у Вашингтону разговарала с групом посланика из Европског парламента, међу којима је био и представник Бугарске Ивајло Калфин. Хилари Клинтон потврдила је да нова концепција САД предвиђа „покривање целе територије Европе, укључујући и делове бугарске територије, који у ранијим варијантама нису били под за-

штитом“, пренели су бугарски медији. Таушера је саопштила да су разговори Вашингтона са партнерима из источне Европе напредовали и да се тренутно утврђује где ће бити инсталирани радарски системи. ■

ВОЈНА ПАРАДА У ПАРИЗУ

Више од 5.000 француских војника и десетине војних возила, уз надлетање 84 авиона и хеликоптера, продефиловало је Јелисејским пољима у годишњој војној паради поводом француског националног празника Дана Бастиље. Традиционалној манифестацији присуствовао је и француски председник Никола Саркози, такође командант војних снага, који је овогодишњу параду посветио „свим војницима погинулим у операцијама“. Француски председник био је у изненадној посети француским трупам у Авганистану када је потврдио да ће се до краја 2012. једна четвртина од 4.000 француских војника у тој земљи вратити у Француску, док ће остали војници напустити Авганистан до краја 2013. године. ■

НЕСЛАГАЊА КИНЕ И САД О ВОЈНИМ ПИТАЊИМА

Кина и САД остају јако удаљени у ставовима о војним питањима и имају дуг пут до изградње поверења у односима, оценио је начелник генералштаба америчке војске адмирал Мајк Мален. Он је, у изјави новинарима у амбасади САД у Токију, изразио уверење да су разговори са кинеским војним командантима били продуктивни, опште гледано позитивни. „Пред нама је још дуг пут“, констатовао је Мален, додајући да су разлике велике.

Посета Малена Кини била је прва посета такве врсте у последње четири године и имала је за циљ да се успешне комуникације и размене између оружаних снага двеју земаља. Мален је изразио задовољство што је имао прилику да се састане са начелником генералштаба кинеске војске Чен Бингдеом, те што је имао могућност да сагледа кинеску технологију и базе. ■

УН ШАЉУ 7.000 ВОЈНИКА У ЈУЖНИ СУДАН

Дан уочи проглашења независности најновије државе света – Јужног Судана, Савет безбедности једногласно је одлучио да у тој земљи формира Мисију са 7.000 војника и 900 цивила који ће учествовати у обезбеђењу мира и помагати развој нове државе. Независност Јужног Судана резултат је мировног споразума из 2005, којим је окончан двадесетогодишњи грађански рат. На референдуму о независности скоро 99 одсто становника југа изјаснило се за одвајање, а главни град досадашњег Судана, Картум, саопштио је да ће то прихватити. УН ће допринети успостављању власти, основних служби и правне државе, поштовању људских права, управљању природним ресурсима, безбедности, запошљавању и ревитализацији привреде. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Безбедносни Ћорсокак

Сви су у првим часовима након масакра у Ослу пошли од претпоставке да су његови виновници исламски екстремисти. Ударна вест светских медија најпре је била да је одговорност преузела мало позната терористичка организација звучног имена од две три речи, које и тако не значи ништа, јер се сви терористи, скоро по правилу, одмах прозову Ал Каида.

И медији су се питали ко су терористи из Норвешке, шта се зна о њиховој организацији, да ли Ал Каида издалека „вуче konce“ и, наравно, плаћа ли земља на тај начин цену за учешће у међународним операцијама.

Неко је давно рекао да је једини лов достојан човека лов на другог наоружаног човека. Убица из Осла није тако мислио и окомио се на цивиле.

Уследиле су, а биће их и више, темељне анализе „убице“, промишљање мудрих глава које корене гнусног чина траже у његовом детињству, опсежне психолошке анализе човека кога су видели само на фотографији. Многи

ће и у јачању ултрадеснице пронаћи само њима видљиве, очигледне разлоге за масакр у Ослу.

Будимо искрени – нико, баш нико није ни претпоставио да ће појединац из једне од држава с највишим стандардом на свету започети самостални „рат“ против друштва. Он није једини који препознаје проблеме, али једини је узео пушку у руку.

Реакције државе ће, надаље, вероватно бити бескорисне – тражиће се, на пример, строге забране поседовања одређених врста наоружања, иако онај коме оружје треба све може пронаћи на илегалном тржишту. Чиме ће се послужити потенцијални убица свеједно је, јер ће тактику прилагодити средствима. Ако не могу да дођу до пушке, користиће отров, као у токијском метроу када су секташи употребили сарин.

Најозбиљнији проблем биће како убудуће безбедносне службе да реагују на појединачне акције. До сада су се масовна убиства дешавала повремено, пре свега у државама с великом популацијом и простором. Редовно су била серијска, јер је први убица у низу дао потицај сличнима да и они остваре своје мрачне планове. Американци су већ имали искуства и када је реч о убиствима која имају политичке мотиве, а не само она која су последица патологије појединца. Стари континент, међутим, суочава се с потпуно новим проблемом, јер до сада није имао сличних искустава.

До пре двадесет година безбедносне и обавештајне службе бавиле су се масама и великим организованим структурама. Затим смо,

пре десет година, ушли у доба када су мале изоловане терористичке организације постале предмет интересовања таквих служби, а сада је потребно да се безбедносно проверавају појединци.

Претходних месеци, после афере Викиликс, водиле су се дебате око тога колико држава сме или треба да се меша у надзор појединца путем савремених електронских

социјалних мрежа, а сада се већ отвара питање како то да нико на Фејсбуку није открио шта се припрема за Осло.

Притисак јавности пренеће се на политичаре, затражиће се од „служби“ да превентивно траже ризичне појединце. Можда и то буде „Ћорсокак“, јер се у будућности могу очекивати претеране реакције безбедносних и обавештајних служби и на мање опасне, бенигне изјаве на интернету.

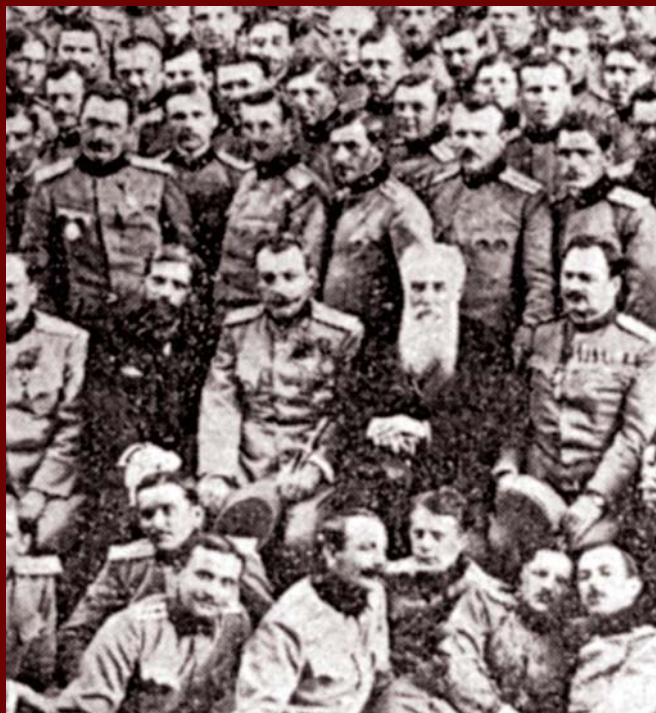
Уз то, досадашње искуство говори да се претње које долазе од организованих система или држава често негирају или занемарују. Није ни политички коректно припремати се за традиционалну одбрану. Може се, стога, очекивати да се за десет година, уместо проблема с фанатичним појединцима, поново створе услови за конвенционалне оружане конфликте. ■

После неколико часова, када је норвешка полиција показала слику плавокосог Норвежанина одговорног за масакр, срушени су сви, већ десетак година усвојени шаблони о рату против терора. Није било Ал Каиде, ни духа ликвидираних Осаме бин Ладена, изостали су незахвални исламски екстремисти који су, рецимо, добили избеглички статус у Норвешкој.

Нико није могао претпоставити да ће појединац, из једне од држава с највишим стандардом на свету, високих економских вредности, започети самостални „рат“ против друштва, чији је биланс у Ослу више него трагичан

У Одеси

Овог пролећа навршило се 95 година од формирања Прве српске добровољачке дивизије, која је на Солунском фронту знатно ојачала Српску војску, помогла у пробијању фронта и касније, овенчана славом својих јунака, учествовала у ослобођењу отаџбине

Одеса, руски приморски град, тих дана 1916. године, био је претрпан ратним добровољцима који су стизали из многих заробљеничких логора широм Русије, да би стали у строј нове јединице, коју ће, уз сагласност владе и благослов цара Русије Николаја Другог Романова, формирати Врховна команда Српске војске.

А више месеци раније сви су они били војници аустроугарске војске, отерани на фронт према Русији, да се боре против словенских народа. Срби, Хрвати, Словенци, Словаци и Чеси у плавој аустроугарској униформи, нестрпљиво су чекали погодну прилику и предавали се или бежали Русима, испољавајући на тај начин своје антиаустријско расположење.

Код младих људи, који су силом мобилисани, била је веома развијена свест о злочиначким намерама војске чији су присилни обвезници и изражена велика жеља да се помогну Србије, прикључе њеној војсци и у борбеном строју воде одбрамбени рат против Хабзбуршке монархије.

На руском Југозападном фронту дејствовале су четири

руске армије под командом генерала Алексија Брусилова. На правцу главног удара руска Осма армија пробила је аустроугарски фронт и продрла у дубину око сто километара. Тиме је Аустроугарској нанет најтежи пораз у Првом светском рату. Изгубила је 220.000 војника, од којих је велики број заробљен. Међу њима је највише било Срба, будућих добровољаца у Русији.

О масовном предавању и дезертерству српских бораца из аустроугарске војске, српска влада била је обавештена преко својих посланика. Требало је омогућити њихово пребацивање у Србију, а потом и на Солунски фронт, где се Српска војска припремала за одсудну битку за ослобођење отаџбине.

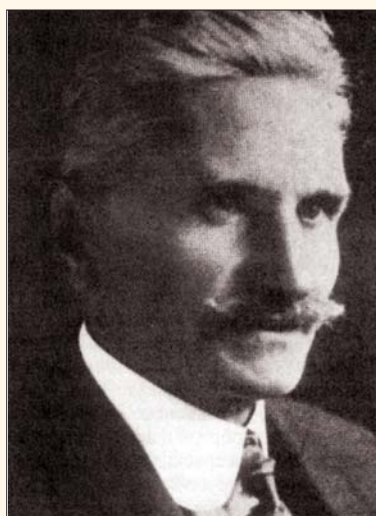
У договору са руском владом, половином 1915. године, из Ниша је у Русију стигла војна мисија коју су сачињавали: Мирко Комненић, Душан Семиз, Срба Миличић, Блажо Рукавина и Мустафа Голубић. Та делегација је до половине октобра 1915. године успела пошаље у Србију око 3.500 добровољаца, који су касније ангажовани у саставу Српске војске на граници према Бугарској. Једна група

добровољца, од 250 редова и седам официра, није успела да пређе у Србију. Њих је, уз допуштење руских власти, српски конзул у Одеси Марко Цемовић задржао у граду да би чували магацине хране. Касније је формирана стражарска чета, којом је напре руководио делегат српске владе др Милан Шаиновић, а потом конзул Цемовић. Та јединица је, заправо, била зачетак већих добровољачких јединица, које ће бити формиране у Одеси.

Уз цареву сагласност

Формирање добровољачких састава који ће се касније прикључити Српској војсци није могло започети без одобрења и подршке Русије. Тих дана 1916. године са свих страна су представницима Србије у Одеси стизала писма заробљених Срба, са молбом да буду примљени у добровољачке јединице. Све те многобројне молбе нису могле бити решене, јер је онемогућен транспорт добровољаца у Србију. Српски представници у Одеси др Шаиновић, трговац А. Ћирковић и конзул Цемовић, сматрали су да је у том руском црноморском граду могуће стварање и већих војних формација, које би се, у каснијој фази, пребацивале на Солунски фронт. Дабоме да остварење тог плана није било могуће без одобрења и помоћи Русије, у сваком погледу.

Сагласност и подршка Русије убрзо је добијена и то на највишем нивоу. Наиме, 19. октобра 1915. руски цар Николај је у Букурешту у кратку аудијенцију примио конзула Цемовића и

Српски посланик у Петрограду М. Спалајковић

српског посланика у Румунији Павла Маринковића, који су му говорили о неописивој жељи добровољаца у логорима широм Русије да се боре против заједничког непријатеља. Непосредно после тога цар Николај Други Романов наредио је надлежним органима да за образовање и издржавање одреда издају 80.000.000 рубаља. Почетком 1916. године Српска војска је била у очајном стању након албанске голготе и саботерског понашања Италије, која је одувлачила са евакуацијом српских армија. Стога је Никола Пашић послао свим српским дипломатским

Руски цар Никола Други Романов у разговору са пуковником Хаџићем

представништвима очајнички телеграм, у којем их обавештава о стању војске и тражи да о закључцима обавесте владе земаља у којима представљају Србију.

Телеграм српског председника владе у Петрограду стигао је када су се Спалајковић и Цемовић спремали да руској влади и Врховној команди предају ноту о организацији добровољаца. Одмах су одлучили да руским властима предају оба документа, Пашићев телеграм о стању Српске војске у Албанији и ноту о организовању добровољаца у Одеси. Документи су уручени цару Николају 19. јануара 1916. године. Руски император је из телеграма Николе Пашића сазнао какво је стање у Српској војсци и одмах упутио оштар демарш енглеском краљу Џорџу Лојду и председнику Француске Ремону Поенкареу, уз претњу да ће Русија напустити савез ако се одмах не спасе Српска војска.

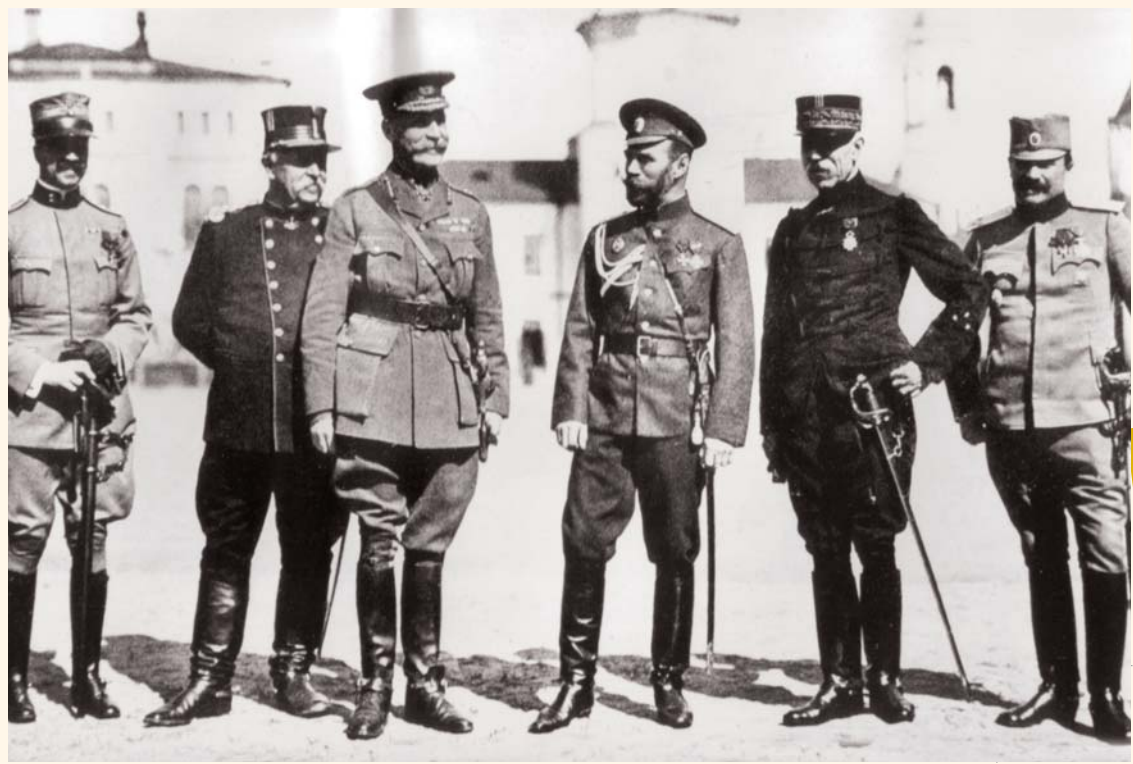
У ноти о добровољцима српски представници су од руске владе тражили да сви трошкови око формирања, снабдевања и издржавања одреда буду на рачун руских војних фондова, да сви заробљени јужнословенски народи који желе да ступе у одред буду пребачени у Одесу, да одредом привремено командује мајор Ж. Пејковић, под надзором војног аташеа пуковника Лонткијевића, да се градске власти обраћају конзулу Цемовићу у вези са политичким питањима и да се одред стави под врховну команду начелника војног округа у Одеси генерала Ебалова.

Цар Николај Други Романов убрзо је размотрио захтеве добровољаца и кратко одговорио:

– Ако заробљени Срби хоће да се боре против Аустрије, ја одобравам тај предлог.

Одмах су уследиле службене преписке. Српски посланик у Петрограду М. Спалајковић послао је телеграм Николи Пашићу, председнику владе и министру иностраних дела, у коме га обавештава да је руска влада одобрила формирање добровољачког одреда.

Убрзо потом (21. јануара 1916) на адресу српског министра војног стиже извештај о формирању добровољачког одреда у Одеси у који се већ пријавило више од 10.000 заробљеника Срба. У том извештају наводи се да ће издржавање, опремање и наоружавање јединица којима,

за сада, командују мајори Пејовић и Ковачевић, бити на терет руских војних фондова.

Окупљање добровољаца су ометали руски официри германофили, који су добровољце називали „издајницима вере“, а начелници руских округа, такође, нису били много ревносни, па је све ишло доста споро и без неког стриктног плана.

Због свега тога је Први добровољачки пук формиран тек 20. марта 1916, иако је већи део добровољаца још у јануару стигао у Одесу. За команданта је одређен коњички мајор Владимир Ковачевић. Нешто касније формиран је и други пешадијски пук, крајем марта трећи, а у априлу и четврти. Лично наоружање добровољаца било је врло скромно: сви су имали застареле аустријске „манлихерове“ пушке једнометке и митраљезе „шварцлозе“. Непријатељ је, наравно, био масовно наоружан брзометним пушкама и за то време модерним митраљезима „максим“.

Постављење команданата

Српска врховна команда стално је била у контакту са својим представницима у Русији и реаговала кад год је било потребно. Тако је 24. фебруара 1916. издала Указ о постављењу команданата „Добровољачке дивизије Српске војске у Русији“. Указом је одређено 156 официра добровољаца који ће с Крфа поћи на нове задатке у Одесу. За команданта дивизије постављен је генералштабни пуковник Стеван Хаџић. Касније, 6. марта 1916, српски министар војни генералштабни пуковник Божидар Терзић потписао је наредбу у којој се одређује да ће јединица српских добровољаца у Одеси званично носити назив „Прва српска добровољачка дивизија“.

Министар војни је 9. марта 1916. издао упутство којим се ближе одређују задаци команданту дивизије и официрима који крећу на пут за Одесу. У њему, између осталог, стоји:

„У целокупном раду, командант пуковник С. Хаџић, као и сав остали наш старешински кадар нека имају на уму да је потребно да се од разних добровољачких елемената, бивших аустријских војника, добију чврсте, солидне, дисциплиноване и српским идејама задојене и одушевљене јединице, које ће, предвођене нашим славом овенчаним заставама, хтети гинути за ослобођење Српског огњишта и Југословенства, било да се поведу против Бугара, било против Аустро-Немаца или Турака.“

Регрутовање добровољаца јужнословенских народа, који су били заробљени или се сами предавали руским властима, добродошло је као један од важних извора

ПРЕКАЉЕНИ ОФИЦИР

Генералштабни пуковник Стеван Хаџић учествовао је у свим ратовима које је водила Српска војска. Као редов, ђак добровољац борио се у Српско-бугарском рату 1885. године, био је командант Дринске дивизије другог позива у Српско-бугарском рату 1913. године и командант Шумадијске дивизије другог позива у Првом светском рату. У августу 1914. године постављен је за начелника штаба српске Друге армије и на тој дужности остаје све до одласка на Крф 1916. године. Као командант Прве српске добровољачке дивизије, заједно са са добровољцима храбро се бори у Добруци. Након тога постављен је за војног изасланика у Румунији, а 1919. године прима дужност министра војске и морнарице. У чин армијског генерала унапређен је 23. октобра 1923. године.

попуне сопствених српских редова на Солунском фронту, тим пре јер је међу добровољцима било много школованих људи, који, додуше, нису били официри, али су могли, као високообразовани, врло брзо да буду обучени за резервне официре. Зато је убрзо и отворена школа у којој су се марљиво спремали за нове, официрске, дужности, како би, када то устреба, заменили активне командире.

Само пет дана по доласку у Одесу, 28. априла 1916, пуковник Хаџић у извештају врховном

команданту престолонаследнику Александру, између осталог, наводи: „У Одеси је до сада сакупљено 9.733 добровољаца. Међу њима има 262 стројева официра, 3 санитетска официра и 7 медицинара. Од ових су 17 активних. По народности, официра има: 120 Срба, 90 Хрвата, 40 Словенаца, 9 Чеха и 3

Српски министар војни генералштабни пуковник Божидар Терзић

Русина. Авиизиран је долазак још 3.482 војника добровољаца.“

У подужем извештају Хаџић даље образлаже да међу добровољцима највише има Босанаца, затим Банаћана и Барањаца, а на трећем месту су Сремци, Славонци и Личани. Сви Срби су православци. Из централне Србије има 147 добровољаца. Потом наводи речи генерала Алексејева, као одговор на „нашу жељу да се боримо против Бугара“: „Ваша дивизија ићи ће с нашим трупама или преко Добруце или преко Варне, да са нама заједно казни неверне Бугаре.“

Добровољац Владимир Тишма је тих дана у свој ратни дневник записао: „У дивизији сам нашао заиста праве људе. Није било човека који би гледао ни одоздо ни одозго на другога. Сваки свакога је гледао право у очи. Официри који су дошли са Крфа да командују биткама, а нас да воде у борбу, били су уистину прекаљени ратници и исклесани борци. А добровољци снага у сваком погледу: најлепших година, момачких и мужевних – снага и физичка и морална...“ ■

(Насиџавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ 1–15. август

Православни

- 1. август** – Свети Стефан деспот Српски, преподобна Евгенија
- 2. август** – Свети пророк Илија – Илиндан
- 4. август** – Света Марија Магдалена – Блага Марија
- 8. август** – Преподобна мученица Параскева, Свети Сава Трећи Српски
- 9. август** – Свети великомученик Пантелејмон, Свети Климент Охридски
- 12. август** – Преподобна мати Ангелина Српска
- 14. август** – Макавеји (почетак поста)

Римокатолички

- 6. август** – Преображење Господиново
- 15. август** – Узнесење Блажене Дјевице Марије – Велика Госпа

Јеврејски

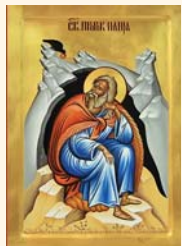
- 9. август** – Тиша беав

Исламски

- 1. август** – Рамазан (Почетак поста)

СВЕТИ ПРОРОК ИЛИЈА – ИЛИНДАН

Свети пророк Илија, боговидац и чудотворац, родом је из племена Аронова из града Тесвита, због чега се зове и Тесвићанин. Када се родио, његов отац Савах видео је око њега анђеле који га повијаше огњем и хранише пламеном, што је било знамење његовог пламеног карактера и силе огњене. Младост је провео у дубоком размишљању и молитви, често потпуно сам у пустињи.

У подељеном јеврејском царству свети Илија се сукобио са израиљским царем Ахавом, који је одвраћао народ од праве вере. Великим чудесима доказао је силу и власт Божију. Затворио је небо и киша није падала три и по године, а огњем с неба запалио је жртву своме Богу. Потом је молитвом послао кишу на земљу, чудесно умножио брашно и уље у кући удовице у Сарепти и васкрсао јој умрлог сина. На Хориву је разговарао с Богом и чуо му глас.

Пред смрт је за наследника у пророчком звању свети Илија изабрао Јелисија и отишао у небо у огњеним колима и с огњеним коњима. ■

РАМАЗАН

Рамазан је месец народа (ummeta) Мухамедовог и духовне жетве. То је месец поста и интензивног исламског, оданичног живљења. Отуда радост сваког муслимана наступањем тог благог месеца, упркос томе што и само етимолошко тумачење речи (Рамадан) конотира жегу и непријатну жеђ.

Као и сваки други лунарни хицретски месец, може имати 29 или 30 дана, током којих се у потпуности, од зоре до заласка сунца, апстинира од воде, хране, па и брачног односа. ■

1. август

У Краљевини Србији Слава Дринског артиљеријског пука уведена је као дан сећања на дан победе на Мишару.

1. август 1920.

Потписан војни савез између Југославије и Чехословачке. Савез је проширен потписивањем споразума између Румуније и Чехословачке 23. априла 1921, те Југославије и Румуније 7. јуна 1921. године. Уговори су гарантовали међусобне границе утврђене мировним уговорима и прихватање обавезе о заједничкој одбрани у случају неизазваног напада других земаља. У циљу јачања савеза, у Женеви је 16. фебруара 1933. потписан пакт о организацији Мале антанте.

2. август 1893.

Наређењем краља Србије Александра Обреновића предвиђено је да се у свакој дивизији образују ваздухопловна одељења, која су представљала прве ваздухопловне јединице у српској војсци. У војсци Краљевине Југославије тај датум славио се као Дан ваздухопловства. Данас је то Дан авијације Војске Србије.

4. август 1927.

Указом краља Александра постављен је први Референт за српско-православну вероисповест у Министарству војске и морнарице – протојереј-ставрофор Гаврило Милошевић. На тој дужности остао је до смрти, 23. јануара 1934. године. Одликован је Балканском споменицом, орденом Светог Саве V степена, орденом Белог орла V степена и Југословенском круном IV степена. У Министарству војске и морнарице постојала су три референта, по један из православне и римокатоличке цркве и Исламске верске заједнице, и они су били свештеници са највишим рангом у војсци.

6. август 1915.

На Чукарици је поринут први српски речни ратни брод „Јадар“. Тај датум се у Војсци Србије обележава као Дан речних јединица и Дан Речне флотиле.

7. август 1945.

У Београду је почело Треће заседање АВНОЈ-а. У току четвородневног заседања озваничена је смена власти. АВНОЈ је постао привремена Народна скупштина.

12. август 1914.

Почела је Церска битка. Очекујући напад главних аустроугарских снага са севера, српске Прва и Друга армија биле су груписане у Шумадији и на колубарском правцу, а Трећа армија на Сави и Дрини. Непријатељ је напао Петом армијом у доњем и средњем току Дрине, а Шестом армијом преко горњег тока Дрине, уз садејство делова Друге армије, са севера преко Саве. Српска Трећа армија успешно је одолевала непријатељским нападима. Врховна команда одлучила је да се изврши удар у бок главних непријатељских снага. Изненадним сударом Пете армије и српске Друге армије, ноћу 15. и 16. августа, код Текериша, на источним падинама Цера, те у наредна четири дана, на гребену Цера слоњено је лево крило Пете армије и угрожен леви бок њених снага у долини Јадра. То је приморало Пету армију да се повуче преко Дрине, обустављени су напади Шесте армије и повучен је Четврти корпус Друге аустроугарске армије из Мачве.

12. август 1941.

Уједињењем окупационих власти на Косову и Метохији, у Македонији и делу Црне Горе, са већ раније анектираном Краљевином Албанијом, Италијани су створили Велику Албанију.

15. август 1874.

На конференцији 15 европских држава потписана је Бриселска декларација о законима и обичајима сувоzemног рата. Декларацијом је признато својство борца становништву неокупиране територије, које се на приближавање непријатеља спонтано латило оружја, под условом да поштује законе и обичаје рата. Декларација представља први покушај закључивања међународног уговора о правилима ратног права. ■

Припрема мр Миљан МИЛКИЋ

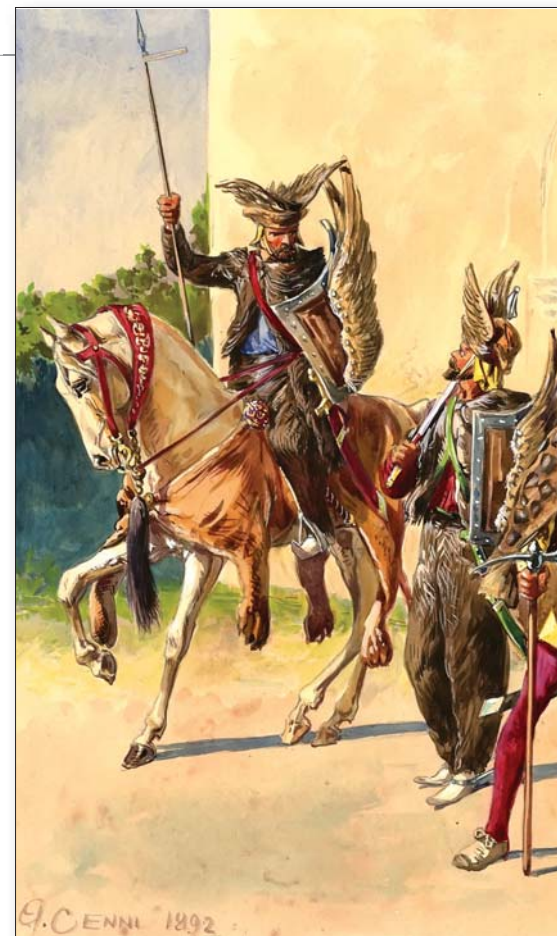
Срби у Отоманској војсци

Делије

На питање француског географа из 16. века коме народу припада и које је вере, један турски делија одговорио је да је по народности Србин, али да је његов деда потицао од Парћана, народа који је у старо доба уживао велики глас и поштовање као најратоборнији на читавом Истоку. А што се његове вере тиче, он се, рече, само претвара да живи с Турцима по њиховом закону, јер он је хришћанин и рођењем, и срцем, и својом вољом. И тада изговори на народном грчком и на словенском језику *Оче наш, Богородице гјево и Символ вере.*

У турској коњици нарочито су се одликовале спахије и делије. Спахије су биле ритерска коњица наоружана копљима, са шлемовима, оклопима и округлим штитовима – у ствари најелитнији род коњице. Делије, чији назив потиче од турске речи делил (водич), регрутовале су се махом од хришћана из Србије и Босне. Због чињенице да су настањивали погранично подручје између две царевине, Србе је пратио тај усуд да су од пропасти своје државе, па до стварања нове, савремене, почетком 19. века, неретко били ангажовани као војници на обема странама. Делије су били ратници „душом и телом“, са војничким држањем и убилачким инстинктом на бојном пољу. Готово да ни о чему другом нису говорили, до о ратовању и пустиловним доживљајима. За њих се говорило да никада нису окренули леђа непријатељу, без обзира на однос снага. Делије су, такође, формирале телесну стражу за везира, па чак и за самог султана, који је био окружен са 30 делија, с агон на челу.

Одело и опрема делија деловали су застрашујуће. Били су обучени у одела од крзна, а на копљима, капама и асиметричним балканским штитовима, истог облика као код угарских и раних пољских хусара, била су прикачена крила птица. За крзнену капу била су увек усправно причвршћена крила или перје птица грабљивица. Панцир су носили испод крзнене доламе, која се понекад носила и преко рамена. Панталоне су, такође, биле од крзна и веома уског кроја. Чизме су биле ниске, најчешће жуте боје и носиле су се уз велике мамузе. Одело је било начињено од крзна дивљих животиња – снежног леопарда, лава, риса, вука или лисице. Документи из времена опсаде Беча помињу делије у тигровим и пантеровим кожама. Перје, понекад чак читава крила, било је причвршћено на раменима, везано на грудима дугим разнобојним гајтанима. Угарски тип штита (ромбоидни, и сâм облика крила) такође је имао причвршћена крила. И коњи су им били покривени крзном дивљих звери, понекад чак и читавим кожа-

ма. Оружје делија чинили су копље, мач, топуз или нацак и дугачки мач који је служио за пробијање оклопа и носио се причвршћен испод седла.

Краљевски француски географ Никола де Николе (Nicolas de Nicolay), који је обишао Турску 1551. године, објавио је разговор са једним Србином – делијом, који је, као и многи други његови сународници, служио у том роду елитних извиђача лаке коњице Отоманске војске. Његово одело било је украшено крилима и перјем и он је тада свом саговорнику Французу рекао да у Отоманској војсци нико сем делија није имао право да носи перје и крила на глави и штиту, ставивши до знања да су та обележја била истовремено знак великих ратника.

У тексту под насловом *О делијама*, њиховом пореклу, војничкој улози, изгледу, начину одевања и наоружању, Николе каже: „Делије су пустилови, као лаки коњаници, којима је занат да траже пустиловине на најопаснијим местима, где им се пружа прилика да својим ратничким подвизима докажу своју храброст и

јунаштво. Због тога они радо следе султанову војску без икакве плате (као и аканције). Ипак се већина њих храни и издржава на трошак паша, беглербегова и санџакбегова, јер сваки од ових држи у својој пратњи изванредан број најхрабријих и најср-

чанијих делија. Они се налазе у пределима Босне и Србије које се, с једне стране, граниче са Грчком, а, с друге, Угарском и Аустријом. Данас се називају Србима и Хрватима, а то су прави Илири, они које Херодијан, у Северном сну, описује као људе веома храбре, крупне, добро грађене, снажне, лавље боје лица, али по природи веома зловне, више него варваре по својим обичајима, неспретне у свом лукавству, тако да их је лако преварити. Ипак, Александар Велики их је увелико ценио. Јер, они су се чак усуђивали, каткад, да предузму освајање Македоније. Турци их називају делијама, што значи луди и смели. Међутим, између себе они се зову заточници, што на њиховом језику значи: они који изазивају људе. Јер, како је сваки од њих обавезан да се огледа са десеторицом, (ако жели да стекне име и обележја делије, или заточника), они дочекују своје непријатеље пркосном борбом прса у прса, користећи при томе извесна лукавства и подвале које су наследили од својих предака, и то с толико вештине и смелости да најчешће остају победници. Првог делију сам видео у Једрену, кад сам са Господином д'Арамоном био у сарају Рустем-паше, великог везира, коме је тај делија припадао. Он нас је испратио до нашег стана, не толико због мојих молби, колико у нади да ће добити бакшиш, што се и догодило. Ту сам, док смо се гостили, скицирао његов изглед и изглед његовог чудног одела. Доњи део његове хаљине и његове дуге и широке гаће,

које Турци називају шалварама, били су од коже младог медведа са длаком напољу. Испод шалвара имао је ципеле или кратке чизме од жутог сафијана, спреда шиљате, а позади веома високе, одоздо потковане, окружене дугим и широким мамузама. На глави је имао капу, начињену као код пољских коњаника или Ђурђијанаца, која му је падала ка једном рамену. Оружје су му били ћорда и јагаган, док је у десној руци држао буздован, тј. топуз, са златним перима.“

Неколико дана касније француски географ је видео истог делију Србина у другој прилици, спремног за покрет на Ердељ.

„Тада сам га видео на коњу покривеном, уместо покровцем, читавом кожом једног великог лава, која је предњим шапама била причвршћена на грудима коња док су друге две висиле позади. Буздован му је висио о задњем ункашу седла. У десној руци држао је копље дуге и шусле дршке, а врха добро заостреног. Имао је, у свему, нечег особеног, па сам га, преко драгомана, упитао коме народу припада и коју веру исповеда. Он ми тада, на mudar начин, даде на знање да је по народности Србин, али да је његов деда потицао од Парћана, народа који је у старо доба уживао велики глас и поштовање као најратоборнији на читавом Истоку. А што се његове веретиче, он се, рече, само претвара да живи с Турцима по њиховом закону, јер он је хришћанин и рођењем, и срцем и својом вољом. И да би ме у то боље уверио, он изговори на народном грчком и на словенском језику *Оче наш, Богородице гјево и Символ вере*. Ја га још упитих зашто се тако чудно носи и што се кити тако силним перјем. Одговорио ми је да то чини због тога да би се својим непријатељима показао што љућим и страшнијим. А кад је у питању перје, у њих је обичај да га смеју носити само они који су то лично заслужили. Они, наиме, сматрају да су перјанице украс за храбра ратника. И то је све што сам могао дознати од овог дичног делије.“

Душан БАБАЦ

Поводом награде „Михаило Валтровић” Војном музеју

Допринос култури Србије

Изузетно упоран и инвентиван рад професионалних заљубљеника у војну историју, кустоса и историчара, посебно на обнављању постојећих збирки, сакупљању и заштити музејских предмета, крунисан је највреднијом годишњом наградом Музејског друштва Србије

76 ■

На свечаној седници Скупштине Музејског друштва Србије, одржаној у Музеју историје Југославије средином маја, Војном музеју у Београду додељена је Повеља „Михаило Валтровић”, награда за најуспешнију музејску установу у протеклој години. То је први пут да се једно такво признање додељује Војном музеју у његовој 133 године дугој историји. У образложењу Комисије за доделу награда речено је да је Војни музеј, од јануара до децембра прошле године, постигао врхунске резултате, који по стручном и научном значају представљају изузетан допринос развоју културе Србије.

Примајући награду начелник Војног музеја пуковник Мирослав Кнежевић је истакао да та јединствена војна

ПРВИ СРПСКИ МУЗЕОЛОГ

Повеља, односно годишња награда за најбољу музејску установу у протеклом периоду, овог пута додељена Војном музеју, носи име Михаила Валтровића, првог српског музеолога, археолога, архитекте и историчара уметности.

Михаило Валтровић је био редовни члан Српске краљевске академије, професор на Великој школи, управник Народног музеја у Београду и оснивач Српског археолошког друштва. Остао је познат по немерљивом ентузијазму, с којим је поставио темеље систематском сакупљању споменичких и музејских предмета са територије Србије.

ВЕЛИКИ БРОЈ ПОСЕТИЛАЦА

Поред више хиљада индивидуалних и групних посетилаца, који су прошле године уживали у изложбеним поставкама Војног музеја, његове одаје с вредним и ретким музејским предметима, сведочанствима ослободилачке историје српског народа, посетило је и више од 60 државних делегација из целог света.

Остварујући, између осталих и важну образовну улогу, Војни музеј је и у прошлој години наставио своју вишегодишњу сарадњу са Дечијим културним центром из Београда, који, у сталној музејској поставци, реализује едукативну наставу с децом свих узраста.

БОГАТА САРАДЊА

Пружајући стручну и логистичку помоћ различитим установама и институцијама културе, Војни музеј је у протеклој години остварио сарадњу са Галеријом Народне банке Србије, Медија центром „Одбрана“, Организацијом „Пријатељи деце“, музејским установама у унутрашњости Србије и неколико иностраних музеја.

У сарадњи с Министарством културе, прошле године пружена је и помоћ у организацији међународног симпозијума у области позоришне уметности, а с постојећим капацитетима потпомогнута је и манифестација „Дани европске културне баштине“.

установа, током 133 године постојања и вредног рада на прикупљању, заштити, излагању и публиковању музејских предмета из војничке и националне традиције, чини вишеструке напоре да јавности приближи прошлост српског народа на овим просторима.

– Војни музеј данас поседује више од 33. 000 музејских предмета, сврстаних у 13 збирки, фотоархиву са преко 100.000 негатива и фотографија, специјалну библиотеку са више од 15.000 књига и око шест хиљада часописа. Прошлу годину обележили смо низом значајних и у јавности веома добро примљених изложби. Поред редовних напора на прикупљању и заштити музејских предмета, ми смо током 2010. године приредили неколико

Начелник Војног музеја пуковник
Мирослав Кнежевић

изложбених поставки, попут „Пешадијског аутоматског оружја Другог светског рата“, „Повеља и диплома из Збирке Војног музеја“, „160 година Војне академије“, „Гарде у Србији“ и више гостујућих изложби у градовима Србије – рекао је поводом награде пуковник Кнежевић.

Поред добро познате и јавности блиске изложбене активности, Војни

музеј је прошле године направио корак више и у сакупљачкој делатности. Изузетним залагањем руководства постојеће збирке обogaћене су, углавном путем поклона, са 199 оригиналних предмета из војне историје. То је омогућило да се потпуно реконструишу униформе питомца Војне академије Краљевине Југославије и израде аутентичне копије војних застава, од Карађорђевог доба до средине 20. века. Посебно је значајан рад на прикупљању предмета из заоставштине војводе Радомира Путника, чиме је створена могућност за формирање још једне „војводске“ спомен-собе, у којој би се посетиоци вратили у време великих српских победа у балканским ратовима и Првом светском рату.

– Током целе протекле године, ми смо наставили напоре на формирању централног музејског регистра, фотографисали бројне музејске предмете и ажурирали обиље података о њима, како бисмо их, лакше и брже, учинили доступним бројним историчарима, музеолозима и другим професионалцима из области историје уметности – каже пуковник Кнежевић. – Оно чиме се свакако можемо поносити јесте уређење екстеријера Војног музеја. Свакодневно се крај музејских експоната, оруђа и оружја, на травњаку поред зграде Музеја, окупљају бројне групе излетника, ученика, одраслих и деце, који уживају у фотографисању оригинално офарбаних топова, хаубица, митраљеза, камиона... Неки од њих су веома значајни, попут прамца брода „Србија“, а има и веома ретких примерака оруђа из Првог светског рата.

Кад је реч о изложбеној активности, Војни музеј може се похвалити низом изузетно запажених поставки, од којих су неке, гостујући у унутрашњости Србије, трајале и дуже од предвиђеног рока. Тако је велико интересовање јавности у Лесковцу изазвала изложба „Пешадијско аутоматско оружје Другог светског рата“, док се, међу Краљевчанима прича о гостујућој поставци „Гарда у Србији“, изложеној у тамошњем Народном музеју октобра прошле године. ■

Душан ГЛИШИЋ

Пете светске војне игре у Бразилу

Спортска ватра мира

Представници Министарства одбране и Војске Србије учествовали су на овогодишњим међународним спортским „Играма мира“, које су одржане од 15. до 25. јула у Рио де Жанеиру. Исаказали су професионализам и потврдили такмичарски дух, а најбоље резултате постигао је војник резерве Урош Ненковић, освајањем петог места током надметања у цудоу.

Олимпијски стадион „Жоао Авеланж“ у Рио де Жанеиру у Бразилу био је од 15. до 25. јула место где су се одвијале Пете светске војне игре. После свечаног дефила учесника спортске

манифестације и обраћања председника CISM-а пуковника Хамада Малбум Калкаба, игре је отворила председница Бразила Дилма Русеф. Олимпијски ватру упалио је легендарни бразилски фудбалер Пеле.

На „Играма мира“, како гласи мото овогодишњег такмичења, учествовали су припадници оружаних снага из 111 земаља света, односно више од 7.000 такмичара. Борбе за медаље одвијале су се у 20 спортова у мушкој и женској конкуренцији.

ТАКМИЧАРИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Војни спортисти Србије такмичили су се у Бразилу у стрељаштву (ваздушни пиштољ), оријентирингу, падобранству (скок на циљ и формација), џудоу (73, 81 и 90 килограма), атлетици (маратон, скок у даљ и 5.000 метара). Шеф мисије

српских спортиста био је државни секретар у Министарству одбране др Зоран Јефтић, а у тиму наше земље било је седамнаест спортиста, затим заменик шефа мисије пуковник Зоран Шћекић, официр за везу

CISM потпуковник Драган Тодоров и лекар капетан Дениел Пешић.

У џудо екипи били су војни службеник Бранко Рашовић, кадет Стеван Стојановић и војник резерве Урош Ненковић. У стрељаштву су се такмичили пуковник Митја Гргић, капетан Саша Петровић и кадеткиња Тања Тачић. Разводник Ксенија Бубњевић, кадеткиња Невена Јовановић и старији водник Горан Чегар надметали су се на маратону, а старији водник Мирослав Бојовић у дисциплини скок у даљ. Када је реч о оријентирингу, нашу војску представљали су капетан Блажо Максимовић и старији водник Игор Вуковић, док су потпуковник Слободан Јовановић, капетан Горан Стојановић, разводник Дејан Цветковић и заставници Мирољуб Јанићијевић и Синиша Мићић били задужени за падобранске вештине.

Прва учешћа наших спортиста била су успешна. Такмичење у маратону одржано је у оквиру интернационалног маратона „Рио де Жанейро 2011“. Старији водник Горан Чегар заузео је 35. место, међу 55 такмичара, а професионални војник Ксенија Бубњевић пласирала се на 11. позицију, од 17 на стартној листи. У конкуренцији 23 такмичарке, кадеткиња Невена Јовановић изборила је 17. место на 5.000 метара, што је и њен лични рекорд.

Наши представници у стрељаштву наступили су у квалификација-

ма у дисциплини – пиштољ брза паљба. Капетан Саша Петровић је током надметања освојио у конкуренцији од 130 такмичара 37. пласман, остваривши резултат близу личног рекорда и четири круга лошији од националног рекорда. Кадеткиња Тања Тачић заузела је 35. место, на листи од 50 спортисткиња, у дисциплини пиштољ, постигавши најбољи сопствени резултат.

Старији водник Вуковић Игор заузео је 38. место на краткој дистанци приликом надметања у оријен-

тирингу, док је на дугој дистанци освојио 55. место. Капетан Блажо Максимовић освојио је 47. пласман на краткој дистанци, а на дугој је заузео 50. позицију.

Падобранска екипа Министарства одбране и Војске Србије заузела је екипно 27 место, међу 37 тимова падобранаца.

С обзиром на то да се највећи број наших спортиста такмичио с професионалним спортистима, учесницима олимпијских игара и светских првенстава, остварени резултати су изнад очекиваних. Најбоље остварење на Петим војним играма постигао је војник резерве Урош Ненковић освајањем петог места на такмичењу у џудоу, у категорији до 81 килограма.

Последњег дана Војних игара у Бразилу, припадници оружаних снага Републике Кореје извели су перформанс у борилачкој вештини теквондо и тако најавили домаћина наредних, шестих војних игара. ■

Горан ЧЕГАР

НАЈБОЉЕ ДО САДА

Организатор „Игара мира“, делегација Бразила при CISM, односно њихове оружане снаге, најавио је да ће, на основу квалитета спроведених припремних активности и уложених ресурса Пете светске војне игре у Рио Де Жанейру надмашити све претходне. Спортисти су се такмичили индивидуално и тимски у 26

дисциплина. Највеће интересовање публике било је усмерено на типично војничке и борилачке спортове (пентатлон – војни, аеронаутички и морнарички, падобранство, стрељаштво, оријентиринг и џудо), као и на спортове који негују тимски дух (фудбал, кошарка, одбојка, одбојка на песку и једрење).

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

расписује

Интерни
КОНКУРС

за попуну радног места војног службеника у Управи за обавезе одбране,
пријемом лица из Министарства одбране, у радни однос на неодређено време

1. један (1) начелник, ВСС-С2С, у Центру МО Баточина Регионалног центра МО Крагујевац, место службовања Баточина.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат држављанин Републике Србије;
- да се против њега не води кривични поступак, због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела, казном затвора у трајању дужем од шест (6) месеци;
- да има одговарајућу стручну спрему за радно место за које конкурише;
- да је здравствено способан за рад у Министарству одбране и Војсци Србије;
- да му раније, није престајао радни однос у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- завршен Економски факултет;
- рдно искуство на пословима војне, радне и материјалне обавезе и
- сагласност претпостављеног старешине на положају начелника Управе.

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС КАНДИДАТИ ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖУ:

- CV или кратку биографију;
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини);

- фотокопију радне књижице;
- фотокопију личне карте;
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци);
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац, не старије од шест месеци);
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног МУП-а да кандидат није осуђиван на казну затвора од најмање 6 (шест) месеци (не старије од шест месеци);
- потврду претпостављеног старешине да лице нема негативних оцена и
- сагласност претпостављеног старешине на положају начелника Управе.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК:

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место.

Са свим кандидатима, међу којима се спроводи изборни поступак, конкурсна комисија ће обавити разговор и извршиће њихово рангирање према одобреним критеријумима. Позив за разговор и остале преписке упућују се кандидату на адресу коју наведе у пријави за јавни конкурс.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и са садржајем исте биће упознати сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС:

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса подносе молбу са наведеном документацијом по конкурсним јединицама – установама у којима се налазе на служби, са знаком за које радно место конкуришу.

Команде јединица – установа примљене молбе службеном поштом достављају на адресу:

УПРАВА ЗА ОБАВЕЗЕ ОДБРАНЕ,

Немањина 15, Београд,
са знаком „За интерни конкурс“

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама.

Рок за подношење пријава за пријем на службу је 8 (осам) дана од дана објављивања.

Неблаговремене, недопуштене, некомплетне и непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

ПРЕГЛЕД СТАНОВА И АДАПТИРАНИХ ПРОСТОРА ЗА ДОДЕЛУ

25.07.2011

Р.бр.	МЕСТО/Гарнизон	НАМЕНА / СТАТУС	СТРУКТУРА							СВЕГА	
			0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5		4,0
СТАНОВИ У ЗАКУП											
1	БЕОГРАД / Београд	има кандидата на ранг листама		1	1				1		3
2	ВРАЊЕ / Врање					1					1
3	НИШ / Ниш		1								1
4	ЈАГОДИНА / Пожаревац					1					1
5	РАШКА / Рашка			1							1
6	УЖИЦЕ / Ужице							2			2
7	ЧАЧАК / Горњи Милановац			1							1
8	БЕЛА ЦРКВА / Панчево			1							1
СВЕГА ЗАКУП - ИМА КАНДИДАТА НА РЛ			1	4	1	2		2	1	11	
1	ЈАГОДИНА / Пожаревац	нема кандидата на ранг листама				1				1	
2	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Горњи Милановац		7	6						1	14
3	ЧАЧАК / Горњи Милановац					1				1	2
4	СЕВОЈНО/Ужице		3	2							5
5	ПРИЈЕПОЉЕ / Краљево					1		2			3
СВЕГА ЗАКУП - НЕМА КАНДИДАТА НА РЛ			10	8		3		2	2	25	
СВЕГА СТАНОВА У ЗАКУП			11	12	1	5		4	1	2	36
АДАПТИРАНИ ПРОСТОРИ											
1	ПОЖАРЕВАЦ/Пожаревац	нема кандидата на ранг листама		1							1
2	СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА/Крагујевац	нема кандидата на ранг листама		1							1
СВЕГА АДАПТИРАНИ ПРОСТОРИ				2							2
1	СВА МЕСТА / СВИ ГАРНИЗОНИ	ЗАКУП	11	12	1	5		4	1	2	36
2		АП		2							2
УКУПНО											38

ИЗБРАНА ПАРТИЈА КОМБИНАЦИЈА ЗА ШАХОВСКЕ УЏБЕНИКЕ

Гургенидзе – Таљ
Москва, 1957.

1. д4 Сф6 2. ц4 ц5 3. д5

Легендарни Таљ се у овој партији (играној на шампионату СССР-а) брани Бенони одбраном, која у нашој рубрици често „гостује“. Партију бирамо због феноменалне жртве даме у средишњици и комбинације црног која је ушла у шаховске уџбенике. У својој књизи „Средишњица“ Петар Романовски је тај потез назвао „давежним“, јер не дозвољава да се црни скакач разигра преко поља цб. Аутор сматра да је пешак који је у отварању доспео на пети ред (ако је у питању црни, онда је реч о четвртом реду) брзо постаје објекат напада. „Довољно енергични одговори су - наставља писац - 3. дц и 3. Сф3“. Теоретичари се, наравно, не могу договорити око тог питања, јер се ово уклањавање чешиће сматра освајањем непријатељског простора, а битка за простор је један од важних елемената шаха уопште.

3...е6

Један други велемајстор у својој одличној књизи „Како играти као црни“ каже да овако могу играти само велики тактичари (а Таљ је управо таква!) и сматра да је солидније 3...дб.

4. Сц3 ед5 5. цд5 дб6 6. Сф3 г6 7. е4 Лг7 8. Ле2 0-0 9. 0-0 Те8 10. Сд2 Са6 11. Те1

Теорија наводи 11. ф3 или ф4, па је и коментатор овај потез снабдео одговарајућим знаком - ? Исти знак „зарадио“ је и 13. потез белог.

11...Сц7 12. а4 б6 13. Дц2

Разумљиво је да није лако ни правити план за белог.

13...Сг4 14. х3

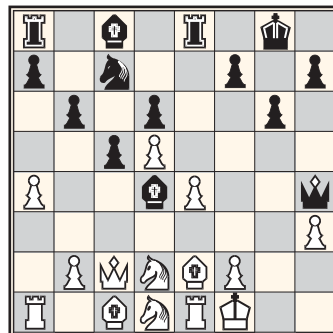
Овај потез је већ „недопустива немарност“. Требало је узети скакаче, чиме би напад црног био нешто слабији. Овако се над краљевим положајем сада надвио вихор који ће ускоро направити праву путошу у редовима белог:

14...Сф2! 15. Кф2

Увек је опасно кад краљ мора да напусти своје скровиште.

15...Дх4+ 16. Кф1 Лд4 17. Сд1

Таљ се свом снагом устремео на положај белог, који као да још није у стању да схвати о чему је реч.

Бели: Кф1, Дц2, Та1, Те1, Лц1, Ле2, Сд1, Сд2, а4, б2, д5, е4, ф2, х3
Црни: Кг8, Дх4, Та8, Те8, Лц8, Лд4, Сц7, а7, б6, ц5, дб6, ф7, г6, х7

17...Дх3!

Тематска комбинација и - убиствен потез.

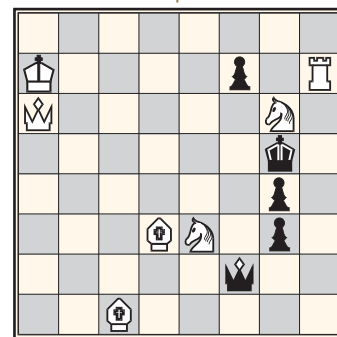
18. Лф3 Дх2 19. Се3 ф5 20. Сц4 фе4 21. Ле4 Лаб 22. Лф3

Снаге белог притекле су краљу у помоћ и чини се да је најстрашније прошло.

22...Те5 23. Та3 Те8 24. Лд2 Сд5 25. Лд5 Тд5 26. Ке2 Ле3 27. Те3 Лц4+

На 28. Дц4 Дг2+ 0:1

ПРОБЛЕМ Ј. Вилнер, 1930.

Бели: Ка7, Да6, Тх7, Лц1, Лд3, Се3, Сг6
Црни: Кг5, Дф2, ф7, г3, г4

Мат у два потеза.

1. Сф8!

Најпре, овим потезом се спречава извођење даме, а такође прети мат у следећем потезу са 2. Дх6.

1...ф6 2. Се6 мат.

1... Дф6 2. Сф5 мат.

1... Да2 2. Сц2 мат.

1...Дх2 2. Сг2 мат.

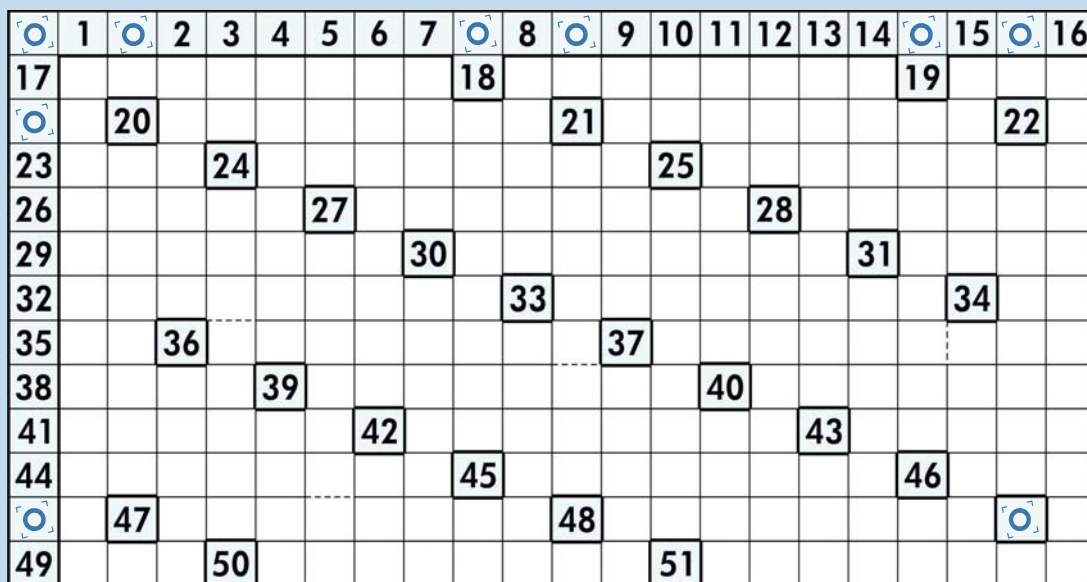
1... Кф4 2. Дф6 мат.

1... Де3+ 2. Ле3 мат.

Припремио

Раде Милосављевић, мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРРАВНО: покљоник, Бека ла-
фа, рис, о, водоноше, Аликанте, т, БПИ, бродарке, Баварска, Ра-
бар, Сомборке, Оттакер, аренаут, пасторал, пите, Такинарди, тала-
сина, ЕТ, ИГ, макарони, олајавати, мода, анониман, сарацен, сви-
тер, билетари, ацера, тономати, средлином, Тир, в, средство, сеп-
рати, к, ОНТ, камјонет, стакалаца.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРРАВНО:

17. Мушко име, 18. Линије борби, 19. Узвично-упитна речца, 20. Велика корита, 21. Супротно, 23. Име бивше глумице Жирардо, 24. Врста сабље, 25. Мање небеско тело, 26. Собно огњиште, 27. Реторично, ораторски, 28. Италијански модни креатор, Ђорђо, 29. Запара, омора, 30. Форсирање такозваних „елитних“ кругова, 31. Који припада Ини, 32. Морска неман која се помиње у Старом Завету, 33. Старо мушко име, 34. Ознака за кири, 35. Лична заменица, 36. Велика свота новца (мн.), 37. Свестрана уметница, фатална жена и медијски феникс, 38. Име аутомобилисте Хакинена, 39. Друго презиме руског сликара Авилова, 40. Свето писмо, 41. Со калајне киселине, 42. Произвођачи мекика, 43. Сортан, врсан, 44. Окрутна власт, тиранство, 45. Стручњак за иранистику, 46. Терен, земљиште, 47. Висораван на планини Романији, 48. Размак, раздаљина (лат.), 49. Лична заменица, 50. Бивши кенијски политичар, Џомо, 51. Место близу Суботице.

УСПРАВНО:

1. Неверство у браку, 2. Руски сликар, Иван Акимович, 3. Наг, необучен, 4. Велики казан, аранија, 5. Енглески филозоф, Џон Стјуарт, 6. Учестаји глагол (лат.), 7. Подударане стихова у песми, слик, срок (мн.), 8. Карболна киселина, 9. Смањити се по висини, 10. Народна република (скр.), 11. Учење Томе Аквинског, 12. Немачки композитор, Ханс, 13. Материје важне за организам, 14. Отпадак при тесању дрвета, 15. Име кошаркаша Ерцега, 16. Извежбаност, спретност, 18. Без журбе, полагаано, 19. Назначена вредност на новчаници, 20. Одредити за неку употребу, 21. Место код Бољевца, 22. Почетно слово имена или презимена, 24. Веза језера Ири и реке Хадсон, 25. Становници Кисача, 27. Омамити се пићем, 28. Стручњак за арабистику, 30. Козачке старешине, 31. Назив нашег магазина, 33. Женско име одмила, 34. Мали лист, листић, 36. Товар брода, 37. Било када, 39. Град у Северној Кореји (палиндром од КАНА), 40. Горњи део стопала, 42. Негативан појам у кинеској религији, 43. Слово феничког писма, 45. Узвик вајкања, 46. Највиши Интернет домен државних кодова за Кину.

МЕДИЈА ЦЕНТАР

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА:

- Десет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

Цена :

- Појединачни број 400,00 динара
- Два броја 700,00 динара
- Три броја 1.000,00 динара
- Четири броја 1.300,00 динара
- Пет бројева 1.600,00 динара

НАРУЏБЕНИЦА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс : 011 / 3241-363
Жиро-рачун : 840 – 312849 – 56

Наручујем следеће бројеве „Арсенала“:

у укупној вредности од _____ динара.

Издања се плаћају унапред.
Послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо издања.
Купљена издања биће достављена путем *Посиј експреса*, на терет купца.

Купац _____

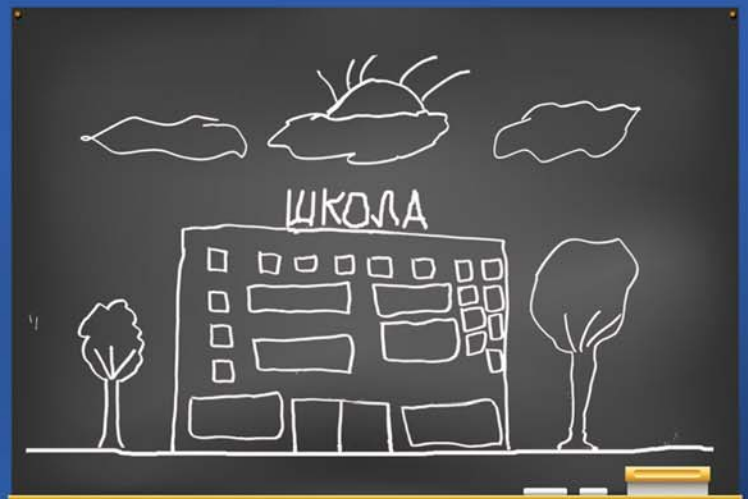
ЈМБГ _____

Адреса становања: Улица и број _____

Место _____ Телефон _____

Потпис наручиоца _____

КАКО RASTE ŠKOЛА

**Za 100 sekundi, šestogodišnji arhitekta nacрта školu,
Beograd može da je napravi za 100 dana**

PONEDELJKOM - SREDOM - PETKOM

u okviru programa:

Beograde, dobro jutro PLUS 9.15
i u terminima 17.35 i 22.30

ВОЈСКА СРБИЈЕ

Пријави се! ☎ 011 20 63 432

www.mod.gov.rs

КО СМЕ ТАЈ МОЖЕ...

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

www.budiprofesionalac.rs

